

લેદ ભરી

સ્ત્રી ચરિત્રની વાર્તા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા.

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

૭૦૦૧ પાનકોર નાકા-અમદાવાદ

આદિતિ ૧

પ્રત ૨૦૦૧

અમદાવાદ-શાહપુર, વિનમાળી વાઘની પોળમા હરિભાઈ
દસપતરામે પોતાના ' અ-થોદય ' ગ્રેમમા જાપી

મત ૧૯૮૧

સને ૧૯૨૫

કીમત રૂ ૦-૮-૦

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કૉપીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાક ૬૨૨૨૫ વર્ગાક

પુસ્તકનુ નામ સ્ત્રીચારિત્રાની વાતી

વિષય ૨ . ૩

લેદ ભરી

ત્રી ચરિત્રની વાર્તા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

હરગોવિનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

૩૦૩૫, પાનદોર—અમદાવાદ.

૭૭૭૬૬૬૬૬૬૬૭૭

સવત ૧૯૮૧ સને ૧૯૨૫.

૭૭૭૭૭૭૭૭

આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રત ૨૦૦૦

કુલમત ૩ ૦-૮-૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી અને અંગ્રેજી

૧૨૨૨૬

પૂર્વે સુરસેન નામે ગામમા જલ્દીમસિદ્ધ અને કુઝીનસિદ્ધ નામના બે રજપુત બાધ્યો રહેતા હતા એક સમે તે ગામપર સરાઇ લોડા ચઢી આવીને ગામની મિરાત એટલે દોર ઢાખર વાળી ચાલતા થયા તેથી જૈન બે બાધ પાસે ફરીઆદ કરવા આવો. આ જાતે અસહ્ય રોડાડ હતા, તેથી જેની રીતે મેલનાદ કરીને મિદ્દ તેના જ મલને ગર્જનાથી મળવી મેલે છે, તેવી રીતે આ બે શરવીરો ખજબળી ઉડ્યા જેતજેતામા તેઓ નામા ખાડા સજીને ચોકમા આવી ઉભા. તેઓ નાના ગામના ઠાકોર હતા, તેથી તેમને સેના હોય શાની કે તેમની પછવાડે ચઢે ? પણ તેઓ જાને કઠોર રોડાડ

રજપૂતના બેટા હતા એટલે સખ્યાબધ શત્રુ સામે પણ તેઓ એકલા પવનવેગે સ્વાર ચઢને ચાલ્યા

આવી તેમની હિમ્મત અને બહાદુરીથી ગામના લોકો તેમની વારે ચઢ્યા, મેદાનમા જઈને તેઓએ રણશિખડા પુક્યા તેથી તે શત્રુને જાણ થયું કે કોઈ વાગ્મો લેવાને આગ્યો છે, તો હવે તેને જમને સ્વાધીન સોંપવો એટલું યોલતામા પાંચ હજાર માણુમ સામે આવી ઉભુ તે જોઈને કુત્તીનસિંહ ક્રોધથી બોલ્યો “ રે કોઈ રાડ ભુણ્ણે આ જણુતર જણી મેટ્યું છે ? આમા કોઈ રજપૂત બન્યો નથી કાયર વર્ણુશકર ભેગા થયા છે ”

કુત્તીનસિંહની આવી કડવી ઝેરી બોલી સામળીને પ્રતિપક્ષનો સરદાર શિરોષ ઉગામીને એકદમ ધસી આવ્યો ને જોવો ધા કરવાને જાય છે તેવામા તો જલ્દમસિંહના ઝટકાની સાથે તેનાજ ત્રણ ખડ છુટા થઈને ઉડ્યા એટલે મામાવાળા લશ્કરે તેમને ઘેરીને માર માર કરવા લાગ્યા અને ભાઈઓ માહેશ અને પુરા ખેનાડી હતા તેમને શત્રુને એક ઝટકો વાગ્યો નહિ અને સુરજ આથમતા પહેલા સરાઇયા (નુટારાની)ની અડધી ફાજના માણુસને વિખળુનોકમા મોકલ્યા

આવા હિગામમા કોઈ એક સ્ત્રી હથીયારબધ જમીન પર લોટતી લોટતી છેક જલ્દમસિંહના પગ નીચે આવી અને સૂતા સૂતા, તેણીએ એક એકે કારી ધા જલ્દમસિંહની છાતી સરસા માર્યો કે તેનું અડધું શરીર વચ્ચેથી ચીરી નાખ્યું તેથી કરીને તે લશ્ચડીયું ખાઈ નીચે પડ્યો તે જોઈને કુત્તીનસિંહની આખમા ખુમારી ભરાઇ આવી ડોળા લાલચટક ચઇ તપા અને ભાઈનું વેર લેવાને સાડું હવે બીજે હાથે તેણે બાલો નીચે પાડી તેણીને

ઝાલી લાઇ ખભે અતરીફ લટકાવી । તે જોઇને મર્મ કાઢને ધીરજ ના રહી અને ત્યાં બગાણુ પડ્યુ, તેઓ પોતાનો જન લાઇને નાઠા

એવામા જલિમસિદ્ધ રણુમા ખાયા એ વાતની ખબર એની સ્ત્રી બટિયાણીને થઇ કે તે આનીને મળી થઈ ત્યારે કુલીનસિદ્ધને એક આખમા શ્રાવણુ અને બીજામા બહરવો કુળી પડ્યો

જે લોકો તેમની વામે ચડયા હતા તેમને મરણયા લોકે નારાજ કયાંથી ગાયમા મન્નુ નામ દીઠામા આવતુ ન હતુ એથી કરીને કુલીનામીંહને મઠુ કે પાત થયુ તેથી ગામ મેનીને ચાની નીસર્વા, કે હવે આપણુ અહિ પુરૂ થવાનુ નથી તે ચાલ્યો ચાલ્યો કકાવળી નગરીમા આવી પહોચ્યો તેની પાસે રેવો ટકા રહ્યો ન હતો તેથી અહિ કેમ નિવાહ ચનાવવો તેના ગોચમા પડ્યો વટેમાર્ગુઓને જોઇ કુલિનમિ હે પુછ્યુ કે આ શહેરમા નોંદર રાખે એવો કાણુ છે ? એક બે જણે કહ્યુ કે તમને ચાકરી ગખી બાખરી આપે એવો તો આ ગામનો કુલ નગરગેઠ મોનીશાહ છે

કુલીનસિદ્ધ ચાલ્યો ચાલ્યો નગરગેઠને પેગ આવી સવામ કગીને ઉમો, તેને જોઇને મોનીશાહ મનમા વહમાયો પણ વાણીયા ભાઇ એટલે જાને ચતુર, એટલે ચાલ્યો કે આ કાંઈ મહાન પુરુષ જણાય છે ખરો, પણ વખાનો માર્યો આવેનો દીમે છે, માટે કદાચ આશ્રય માગે છે આપણે એને આપીએ તો કાંઈ દીવસ કામનો છે એરી ધારણાથી તેમને પુછ્યુ આવો ભાઈ ! તમે કયે ગામથી આવ્યા ? તમારું નામ શું અને તમારે શું જોઇએ છે ?

કુલિનસિદ્ધ—હું સુરસેન ગામનો રહેવાસી, જાતનો રજપૂત, ને કુલીનસિદ્ધ મારું નામ છે અને ચાકરીના લોકો હું તમારે ઘેર આવ્યો છું

નગરશેઠ-(હરીને) તમારી ચાકરી કરવાની જ મરજી છે તો હું તમને રાખીશ દશ રૂપિયાનો પગાર આપીશ ને કોઈપણ પાતીનું મારે ત્યાં તમારે દુખ રહેશે નહિ, નગરશેઠની આવી ચાલના જોઈને કુલીનસિંહે તેની ચાકરી કમુલ કરીને ત્યાં રજા હવે શેઠને નીમચદશાહ નામે એકનો એક છોકરો હતો, તે દુર દેશાવર પરણ્યો હતો, અને તેની વહુ આણ્ણાજોગ થઈ હતી પણ માર્ગમા ઘણો ભો હોવાને લીધે આણ્ણ વાળવાને ત્યાં જવાનું નહિ તેથી શેઠે ફરીને હવે પોતાના દીકરા માથે આ નવા રજપુત સિપાઈને વહુને તેડવાને મોકલ્યો.

તે કેટલેક દિવસે કુગરપુર વાસુવાળે આવ્યા ત્યાંથી ખેપીયા સાથે વધાઈ વિજયપુરપાટણ મોકલી, પાછળથી તેઓ પણ જઈ પહોંચ્યા નિમચદનો સસરો હીરાચદ શેઠ સામૈયુ કાઢીને વાજતે માજતે ગામને પાદરે આવ્યા ત્યાં તેઓનો મેળાપ થયો. પછી તે જળતી મશાને બીડી ધામધુમથી ગામમા આવ્યા સાજનમાઝન આવીને હીરાચદશાહ શેઠને આમણું આવ્યા તેણે સર્વેને મથાપોગ્ય સત્કાર કરી કુલ, સોપાગી પાન, શ્રીફળ, વગેરે આપીને વિદાય કર્યા પછી જમાઈની તેણે આસનાવાસના કરી, મારી પરીણાગત કીધી અને એક જુની અલાયદી લાખી મેડીએ ઉતારો આપ્યો ત્યાં મહેતા, ગુમાસ્તા, દાસ દામીઓ, વગેરેને સેવામા સોંપ્યા. હવેલામા દીવા ઝા-ઝમાળ જળી રહ્યા હતા કોઈ પાતીની તેમને ન્યુનતા જણાતી નથી. જે જોઈએ તે હાજરજ છે તે જોઈને બધા ખુશી થયા, એમ કરતા આનંદમા બે પ્રહર રાત ગુજરી ગઈ, તેના સસરે જમાઈને થાક્યા પાક્યા જરૂરી હવે જલદી સ્વદ રહેવાની મેડી બનાવી ત્યારે કુલીનસિંહ શેઠની વાસે ચાલ્યો તેને કહ્યું

તુ કયા જાય છે. ? તેણે કહ્યું કે મારા શેઠને જીલ્લ મુકામ નહિ.
એ જ્યાં સુએ તેની ઓસરીમા મારો ઢાલીઓ ઢાળો નહિ તો
શેઠને હું સોપતો નથી તેથી બનેના ઢાલીયા પાસે નખાવી આપ્યા.

શેઠની સંજ્યાપર કુલની ઝાલર ઝુલી રહી હતી સુગંધી
બહેકની હતી પાન સોપારીની તમક હાજર હતી શેઠ બીજાના
પર જમને સુતા, ને એક બે દાસીએ આવીને પગચાપી કમ્વા
માડી એટલે લેરખી શેઠાણી ચચળમતી શણગાર સજીને રૂમઝુમ
કરતા નેન નચાવતા ઓરડામાં આવ્યા તેણે પ્રથમ શેઠની સોના
નાણે નોઝાવર (લુણ) ઉતારી દાસીને આપી વીઢાય કરી પછી
અગર ચદનની આર્ચા કરી કુલના હાર ગજરા પહેરાની આરતી
ઉતારી શેઠની પગચાપી કરતી પલગપર બેઠી

આવે સમયે રસ્તામા થાકને લીધે અને શેઠાણીનું નુગ તથા
ચચળમતીના નખરા જોષને શેઠ તો છકજ થઇ ગયા, તેમજ
શેઠાણી પણ માનમા એકકે બોલ બોલ્યા નહિ તેથી શેઠની
આખ મીંચાઇ અને ધોરવા માડ્યું પણ અહીં કુલિનસિદ્ધ જન-
મતોજ પડી રહ્યો શેઠના નસકેરા બોલતા સાબળીને બેવાર
શેઠાણીએ ઢઢોળ્યા પણ કાઇ જવાબ આપ્યો નહી એટલે તેણે
પલગ પરથી નીચે ઉતરીને શણગાર વેગળો ફીધો લાલરાનો ક-
છોટો માર્યો અને પટોળીથી કમ્મર કસીને ઓરડામા ગાંઠ મા-
હેથી ઢાલ તલવાર લઇને બહાર આવી કમાડ વાસીને નીચે ઉ-
તરી. કુલિનસિદ્ધ ઝુપચુપ તેની પાછળ ગયો ને જોયું તો શેઠાણી
ગામ બહાર એક નુરખા ફરીના તકીઆ આગળ આવી
ફકકો ઢોક્યો

એટલે માહેથી પુછ્યું—કયુ બે રહી ? આજ છતની ફેર

કયુ લગાઈ ? જા ઈદરસે તેરા કુચ કામ નહિ હે ?

ત્યારે બહારથી શેઠાણીએ બહુ કાલાવાલા કરીને દર વાળે ઉધડાવી અદર જમને કહ્યું કે મેં કયા કરૂં ? મેરા ખાવિદ આજરોજ આણા કરનેકુ આયા હે, સોદેર લગી તે સાબળતા જ વાર ફકીરની આખમા ઝેર ભરાયુ અને તેના રૂવેરવા ઉભા થયા પછી તે ક્રોધ કરીને બોલ્યો, “ મુજે તેગ કુચ કામ નહિ હે ” શેઠાણી ચચળમતી વિચાર કરતી ઉભી રહી, ત્યારે ફકીરે ફરી ધમકાતીને કહ્યું કે “ જા મે રંડી કયુ ખડી હે ? એટલે શેઠાણી ઉઠીને આતી

શેઠાણી ચચળમતિ ઉઠી કે કુલિનાસહ ચત્યો કે રાડ ખચીત શેઠને મારશે જેથી શેઠાણી જેની બહાર નીસરી નેવો પોતે જમ પહોચ્યો ને એક ઝટકાથી સાઇને પુરો કરી તેની લાશની ગાસડી પોતાની પીઠપર માધી શેઠાણી પહેતા શેઠ નીમચદશાહ પાસે આવી પ-હોચ્યો, ને શેઠને જગાડ્યો-“ શેઠ ! ઉઠ ! ઉઠ ! ” શેઠ કહે શેઠાણી છતાં તુ માહે કેમ આવ્યો ત્યારે રજપુતે કહ્યું, મુખર્ષ ઉઠ શેઠાણી તારી સોડમા કયા છે ! ઉઠ નહિ તો હમણા જીવથી માર્યો જશે ” શેઠ જીવ જવાના કરથી તરત ઉઠ્યો, ને તેને જપુતે પોતાના ખાટલામાં સુવાડ્યો, ને ફકીરની લાશ શેઠના લગમા નાખી રજમ ઓઢાડીને દીવો ખુઝાવી પોતે સતાઇ બેઠો શેઠાણી ચચળમતી આવી પોતાનો પતી જાણી ફકીરના ગળા પર ઝટકો માર્યો તેનું માથું કાપેલુંજ હતું તે તરત ખુદ્દ થઇને બોચપર મળડી પડ્યું તે લેઇ અધારે અધારે ફકીર નુર ખાને તકીએ આવી ફડકો ઠોક્યો પણ કાઇએ જવાબ આપ્યો નહિ. તેથી અતે ફડકો (તકીઆનો દરવાજો) તોડીને અદર ગઇ

તો ફરીરને દીકો નહિ ને મહા દુખ પામી થોડીવાર ત્યા રાહ જોઇને આખર સમજ કે ધણીને હું મારવા મઠ તેથી ડરીને પીટયો નાસી ગયો છે તેથી નિરાશ થઇને પોતાને ઘેર આવી એકદમ ચીમ પાડીને ગડી ઉઠી, માથાના વાળ વીખી છાતી કુટવા લાગી તે ગડબડાટનો પોકાર સાંભળીને આમપામની તેના સગા વહાલા દોડી આવ્યા પણ એગડામાં અધાર તેથી ઢાંચ નજરે પડ નહિ મજાએ તેને વિલાપ કરી ડરીને ગડવાનું કારણ પુછ્યું તેમ તે વધાર બરાડા પાડીને ગડવા લાગી, અને તેના ધણી નીમચદશાહના નામનો છેડો વાળ્યો

એ માલગીને હોરાચદશાહ અને તેની સ્ત્રી છોકરીને ગડા એવી બાણી પોડ મુગી રડી ઉઠ્યા લેગખી શેઠાણી ચચામનીએ વિલાપ કરતા રજપુતનું નામ દીધું કે એ હરામખોરે મારી ઉપર કુતજર કરીને શેઠનું ખુન કર્યું છે સીપાઇને તપાસ કરતા શેઠાણી નજરે પડ્યા તે લાતએ જમાઇને મારી નાખ્યો છે તેની રાજ ચતુરસાગર પામે જમને ફગીઆદ કરી

રાજએ કુલિનમિહને માધી હજુગની પાસે ખોલાવી સવના દેખના પુછ્યું કે તે શાને માફ શેઠના જમાઇને મારી નાખ્યો ?

કુલિનસિહ—મે માર્યો નથી રોકની મબાળ સાફ મને તેના બાપે સાથે મોકલ્યો છે તે હુજ કેમ કરીને માફ ?

રાજ—સર્વ તમારું નામ દે છે અને તું ના કહે છે એ બનામ કેમ ?

કુલિનસિહ—ખદાય મારી હશે તો કટારી, કે તલવાર, મારી પાસે છેજ કયા ?

ત્યારે રાજએ કહ્યું કે લાવો, લાશ આપણે જોઇએ કે જ્ઞાનો

ધા છે ! વાણીયા દોડી ગયા અને જોયા વગર પલંગનો પલંગ ઉપાડી લાબ્યા, ઉપરથી પીછાડી જેથી લીધી મડકુ નો કાંઈ દાદીવાળા ફફીરતું નીકળ્યું રાગ્યે અચ્ચે પામીને હોરાચદ શેઠને પુછ્યું કે આજ તમારો જમાણ કે ' તે જોઈ બધા વિચારમા પડ્યા કાંઈ મસ્કરીમા કહે કે હા, કાંઈ કહે ના ! એવું કે- ટલીકવાર ધીંગાણું ચાલ્યું કચેરીમા સર્વે જણ જોઈ રહ્યા તે માથી એક જણ બોલી ઉઠ્યો, કે આ તો મામ બહાર ગાડો ફફીર તુરખા હતો તેની લાશ જણાય છે તે સાબળીને વાણીયાઓ એક બીજાના મ્હેં માસુ જોવા લાગ્યા, અને તેમના જડબાજ મધ થઈ ગયા

રાગ્—શેઠ ! આજ આપનો જમાણ કે '

વાણીયા તો શીકા ધોણું જોવા થઈ ગયા જુડા પડ્યા અને લાખ ટાની સાખ ગુમાવી તેથી અકુકીત થઈ એક પણ જવાબ આપી શકતા નથી

રાગ્—કુનિનમિહ આ શું છે તેનો ભેદ તું ખોલ

કુનિનમિહ—હું નીચે ઓપરીમા સુતો હતો તે શું જાણ ? એ વાતની ખમર શેઠાણી ચચળમની જાણે

રાગ્એ કહ્યું કે ખરી વાત—મોલાવો શેઠાણીને ! પછી શેઠાણીને તેડાની પુછ્યું કે બોલ આમાં શું ભેદ છે ' આ ફફીર તારી સોડમા શી રીતે આવીને સુતો અને તેને કાણે માર્યો ' તારો પતિ પ્રથમ તારી સોડમા સુતો હતો તેનું શું થયું '

શેઠાણી ચચળમતીએ તેના ચારને મારેયો જાણીને તેનું કાગળ કોરાઈ ગયું અને બર કચેરીમા તેની આવી ફજેતિ થઈ તેથી અવાચક થઈને નીચું જોઈને ઉભી

ત્યારે રાજ્યે પાછુ કુલિસિહને પુછ્યુ કે, હવે તારા સિવાય આ બધા બેઠનો પડો કોઈ બોલી શકે તેમ નથી, માટે તુંજ બોલી દે કે એ થયુ કેમ ?

હવે કુલિનસિહે સર્વેના સાંભળતા કહ્યુ કે કાલે સાંજના આ મને હીરાચદશા શેઠ બડી ધામધુમથી તમારા શહેરમા લાવ્યા અને તેની મેડીમા ઉતાર્યા, અમારી પરોણામત કરવામા એણે કશી બાકી રાખી નથી સર્વેના સુતા પછી મધ્ય રાત્રિને સુમારે આ લેરખી શેઠાણી ચચમતિ કછોટો મારી કમ્મર કસીને ઢાલ તરવાર સાથે મારા મિછાના આગળ થઇને મહેલ બહાર નિસર્યા, જેથી હુ તેને પગલે ચાલ્યો ચાલતા ગામ બહાર આ ફકિરને તકિયે આવી શેઠાણીએ ફડકા ઠોક્યા, ત્યારે ફકીરે આવડી મોડી આવ-વવાનુ કારણ પુછ્યું તેને શેઠાણી ચચમતીએ પોતાના ખાવિદ આવ્યાના મમાચાર કહ્યા, જેથી તેણે અદેખાઇથી તેનુ માથુ ટાપી મગાવ્યુ તે લેવાને શેઠાણી ત્યાંથી ચાલ્યા હુ પાછળથી ફકીરનો ઘડો લાડવો કરીને, ઘેર શેઠાણીની અમાડી જઇ પહોચ્યો શેઠની જગાએ આ ફકીરને સુવાડ્યા એટલે શેઠાણી આવી તલ-વારના ઝટકા સાથે માથુ કાપી પાછા ચાલ્યા પણ ફકીર મળ્યા નહી તેથી નિરાશ થઈ પાછા ઘેર આવીને આ શીતુર ઉડાવ્યુ ને બાકીનુ તમને રોશન છે

રાજ—કુલિનસિહ ધન્ય છે, તને અને તારી હિમ્મતને તુ સાચે સાચુ બોલ્યો, પણ તારો શેઠ જીવતો છે તો આ મડળીમા તે કેમ દિસતો નથી ? તેને તે ક્યા અને કેમ છુપાવ્યો ?

કુલિનસિહ—આ બધી બદમાશી અને બદનામીના ગધડી મે તેને બચાવી રાખેલ છે તમારે ખાત્રી કરવી હોય તો ફલાણો

અપાસરો છે તેમા તે બેડા છે ત્યાથી કાઢ દરબારીને મોકલી તેડી મગાવો રાજ્યએ તરતજ તેને તેડવાને સારૂ ચોપદાર મોકલ્યો પંજી કંઠુ કુલિનમિહ તે તેને સતાડી મેલવાનું ડારણુ કેમ કહ્યું નહિ

કુલિનસિહ—રાજ્ય ચતુરસાગર ! હવે એટલેજથી ઓટાપો વધારે માલગવામા માલ નથી. પણ રાજ્યના આગ્રહને લીધે તે બોલ્યો કે પુછાવો તો તેનું ડારણુ તમે કેવો ન્યાય કરો છો કે મારો શેઠ જીવતા છતાં વાણીયાના કહેવા ઉપરથી મને દાસી દો છો કે શુ તે જોવાની મને ઇચ્છા રહ્યું, તેથી મેં મારા શેઠને છુપાવી રાખ્યો.

પછી રાજ્યએ આ લેરખી શેઠાણી ચચળમતિના નાકે જાન કાપીને ગામ બહાર કાઢી મેલી તેના બાપ મગાહાલા અરે વાણીયાની ન્યાય જે ત્યાં આવી હતી તેમને તેમની બેટીયો બહુ મોટી કર્યાંથી તેમને યાગના સગની કેવી વ્યાધી થાય છે, તથા તેનાથી કેટલા માઠા પગિણામ નીપજે છે તે સુચરીને તેને કાઢી મેળ્યા કુલિનમિહની ચતુરાઈ તથા બહાદુરી જોઈને રાજ્યએ તેને પોતાની પામે રાખ્યો ને પછીથી તેની માથે પોતાની કુવળી પ્રિયસુદરી પણ પરણાવી તેના શેઠ નીમચદશાહને પણ ગામની બીજી કન્યા ઉદયમતિ પરણાવી તેને દાસ દાસી પોડા વગેરે આપીને વિદાય કર્યા

વારતા બીજી.

પિતા પુત્ર અને સાથે વ્યભીચાર કરનાર શેઠાણી કુમતિ

કેાઈ કુમતિ શેઠાણીને એક કાટવાલ સાથે દોસ્તી હતી તેથી કાટવાલ હંમેશા જ્યારે તેનો ધણી બહાર જાય ત્યારે લાગ જો-
ઇને તેના ધરમા આવતો જતો હતો, કાટવાળને એક છોકરો
હતો તે ધણો ખુશસુરત હતો તેને પણ તે સ્ત્રી સાથે દોસ્તી થઈ
ત્યારે બંને બાપ દીકરો જુદે જુદે વખતે લાગ જોઇને આવવા
લાગ્યા એક દિવસ છોકરો શેઠાણી કુમતીના ઘરમા આવ્યો ને
વાતચીત કરે છે એટલામા કાટવાળ ત્યાં ફરતો ફરતો આવી
ચઢ્યો અને બારણુ ઠોક્યું છોકરો બાપા આવ્યા જાણી મજરાયો
અને સ્ત્રીને સતાડવા માટે આજીજ કરી તેને એક ચોરડીમા
ધાવી શેઠાણીએ બારણુ ઉઘાડ્યા ને કાટવાળને આદરમાન દઈ
અદર લીધો તેને પાનની બીડી ખવરાવે છે ને ગપાટા માગે છે
એટલામા તેનો ધણી આવી પહોચ્યો ને કમાડ ખખડાવ્યા તેવોજ
કાટવાળ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો હાય ! હાય ! હવે મારી આ-
બર કોડીની થશે શેઠાણી કુમતિએ કહ્યું મજરામશ નહિ, હું કહું
તેમ કર આ એક હાથમા મોટો ધોકો લે અને આખો લાલ
કરીને ગુસ્સાબેર મહોડે બોલતો બોલતો દરવાજા આગળ જા કે
માફરખખત ! જે મારા હાથમા આવે તો માથુજ ભાગી નાખુ
એમ કકળાટ કરી બેચાર માળો દઈ કમાડ ઉઘાડી બેઘડક ચાલ્યો
જજ, કાટવાલે શેઠાણીના શીખઆ પ્રમાણે કર્યું તે જોઈ ધણી
મજરાટમા પડ્યો અને સ્ત્રીને પુછ્યું શું છે કે કાટવાલ આપણા
ઘરમાથી માળો દેતો દેતો બહાર નીકળ્યો ! સ્ત્રીએ તેને કહ્યું અરે !

એના છોકરાએ કાંઈ ગુન્હે કર્યો હશે તેથી તે નાસીને આપણા ઘરમા આવ્યો છે મે તેને આપણા પેલા ઝોરડામાં સતાડ્યો છે, આજે તેની ખબર પડી હશે તેથી અહિં ખબર કાઢવા અમ્મી હશે પણ જડ્યો નહીં તેથી ગડબડાટ કરતો ચાલ્યો ગયો માટે હવે ઝોરડામા એ છોકરાને સમજતીને કહાડી મુકો તે સાબળી તેના ઘણીએ છોકરાને વિદાય કર્યો

વારતા ત્રીજી.

રતનશી સોની તથા તેની સ્ત્રી કુલવતી

સૂર્યકાન્ત શહેરમાં કોઈ એક મહા ધનાઢ્ય રતનશી નામનો સોની વસતો હતો, તેને ત્યાં સેકડો કારોબરો કામે લાગતા હતા લોકોમા તેની આખર તથા વહેવાર સારો હતો. જેવો તે પોતાના હુન્નર અને કળામા કુશળ હતો તેવોજ સામુદ્રિક વિદ્યામા અગ્રી માહીતગારી મેળવી નીપુણ થયો હતો. સસારમા હિતમ પ્રકારનું મુખ્ય મેળવવાના હેતુથી તેણે એક વિષયના અભ્યાસ પછવાડે પોતાની અડવી દોલત ખરચી નાખી હતી, ચૌદ વર્ષની ખીલતી જુવાનીના બહારમા તે દુનિયાના સહસ્રાટમા પડ્યો હતો, તેણે મેહતાબ જેવી ખુબચરત અને પરી ચેહેરાની એક કુલિન સ્ત્રી સાથે ધામધુમથી લગ્ન કર્યા અગમપગસ તેઓનો સ્નેહ પુછવા જેવો હતો, પણ માણસની બારણા આગળ તેનો સીતારો તેની અંધ-ખાત કરે છે જેમ ઈંદ્રધનુષનો પડછાયો પાણીમા ઝાઝી વાર દેખાતો નથી, તેમ થોડા વખતમા આ મુદ્દમગ પદમણી ઉપર ખીજ આશકોનો મોહ થયો, તેઓ પોતાના કર્મમા ફતેહ ખામ્યા નહી, પણ તેથી કરીને ગરીબ બિચારી અબળાનું થન ધોમે ધીમે

ફેરવાવ્યુ સોનીને તેની વિદ્યાના જોરથી માથુકને બાંધવારણી
 થએલી માલમ પડી તે જ વખતે છુટા છેડા કરી બીજી સ્ત્રી પરણી
 લાગ્યો તે પછી તેવીજ માલમ પડવાથી તેની સૌકને મળવા તેને
 પછી મોકલી, એ પ્રમાણે રતનશી સોનીએ પોતાની ત્રીસ વર્ષની
 વયમા ઉપરાઉપરી પકર સ્ત્રીઓ પરણીને કાઢી મેલી । એમ કરતા
 તે છેક કટાળી ગયો ત્યારે વિચાર કરવા લાગ્યો કે મોટી કન્યાને
 પરણુ છુ એમાજ મારી મુખાંધ છે કારણકે તેઓ પીયરમા દુર-
 આર રીખી મોટી થઇને આવે છે, પછી પિશ્ચાયણીઓ બહાર
 વૈભવ શોધે છે, હવે કોઇ ન્હાની છોકરી સાથે લમ કરવા કે જેને
 દુનિયાનો પવન પછી લાગેલો ન હોય, વળી તેના ખાવા પીવા
 વગેરેની સર્વે પ્રવૃત્તિ મારે હાથે જ રાખી તેને કાંઇનો સમાગમ
 થવા દઉં નહિ, તો જોઇએ પછી કેમ તે પતિભક્તિ બૂલી જશે
 મનમા એવી દૃઢતા કરીને પોતાની નાતમાથી એક સાત વર્ષની
 છોકરી કુલવતીને તે પરણી લાગ્યો છોકરીને લાવીને તેણે સાતમી
 મેડીમાં ધાલી મેલી, દુકાનના કામકાજમાથી કુરસદ મેળવીને તે
 ઉપર જઇ સંધળો વખત આ બાળાને કેળવવામા કહાડતો હતો
 એ પ્રમાણે કેટલેક કાળે તેને તરણુપણાના ચિન્હ પ્રાપ્ત થવા માડ્યા
 તે જોઇને રતનશી સોની પછી મનમા કહેવા લાગ્યો કે આનાથી
 આપણી મહેનતનુ ફળ સરશે ખરૂં એક દીવસ નવ મુઘ્ધા પ્રલ-
 વતી ખારીએ બેડી બેડી નીચે જીવે છે તેવામાં એક ગાડી તેને
 દરવાજે આવીને અડકી તેમાથી ચાલીસ વર્ષની સુમારે વયની
 એક સ્ત્રી હસ્તી તેની દુકાનમા ગઇ અને કેટલીકવાર પછી
 તે જ સ્ત્રી રક્તી કંકળતી પાછી નીકળી તે જોઇ ને તેણે ઉપરથી
 પુછ્યુ, ખાઇ તુ હસ્તી આવી અને રડતી કેમ પાછી આવ

છે એવો અવાજ સાંભળીને ઉઘે જોઈ કહે છે, બાપ ! તારે કાળે રડુ છુ કેમકે હું તારી નજીક થાઉં છુ તુ ખગડે નહિ માટે તારા ઉપર આટલો ખર્ચો જપતો રાખેલો છે તે મારાથી જોઈ શકાતુ નથી એટલુ બોલીને તે ચાલી ગઈ

નજીકના વચનો આ મુઝા કુવવતીના હૃદયમા બાણુના જેવા સુસરા પડ્યાં તેથી તે એકદમ ગુસ્સામા આવી જઈ બોલી અહો ! આજ પર્યાન્ત મને ખબર નહિ એ તો મને જાપતામા રાખતો દેખાય છે તો હું પણ ખરી ક્યારે કે એને એના જાપતાની ખબર પાડુ

તેવામા તેના ધણીને આવતા દાદરમા પગલા વાગતા સાંભળીને મુગી થઈ જાનીમાની બેઠી કે જાણે કાંઈ વાતની તેને ખબર જ ન હોય મોરના ઈડાને વિતરવુ પડતુ નથી તે પ્રમાણે સોનીને અદર આવતો જોઈ બોલી, સ્વામીનાથ ! તમે કહો, ના કહો પણ આજ તમારે મો ઉતરી ગયેલુ દેખાય છે, એવુ તમારા ઉપર શુ દુખ આની પડ્યુ છે જે દુખ ખરી તમે આવા દિલગીર થયા છો કેમ કે કાંઈ આસામી માત્ર લઈ નહાસી ગયો છે કે કાંઈએ તમારી મજુરી દયાની ?

સોની—ના ખ્યારી ! એમાનુ કાઈ નથો

સોનારણુ—ત્યારે છે શુ ? તમે માનો, ના માનો, પણ કોઈની સાથે તમારે કામ થએલો જણાય છે

સોની—ખરી વાત (આખમા ઝળઝળીયાં બરાઈ આવે છે પણ તેનાથી બોલાતુ નથી)

સોનારણુ—એવી શુ વાત છે, કે તમે બોલતા નથી અને રડો છો, તમને કોણ દુભવનાર એવુ કહોર મળ્યુ છે કે જોણે

તમારા જેવા કઠોર સોનીને ગાળા પાણી પાણી જેવા કરી નાખ્યા ? સોની કહે મારે એકની એક માની જણી બહેન કસ્ટુર છે, તેણે મોટપણે આજે એકનો એક છોકરો કપુરચંદ પરણાવવા માડ્યો છે તે આજે નોતરૂં દેવા આવી હતી

સોનારણુ—અહો એતો બહુ મારૂં, ચાલો આપણે પણ મહાલવાનું મળશે ! પણ બોલો પછી શું થયું ?

સોની—તેણે બધાને નોતરૂં દીધું, ત્યારે મેં કહ્યું કે હું એકલો આવીશ ને વહુનું ખાવાનું ધરમા લાવીને ખવડાવીશ તેથી મારી જોરે લડી તે રીમાધ ગઈ, હવે મારૂં મોસાળું મગખુ રાખનાર નથી

સોનારણુ—મને તમારી આજ્ઞા હોય તો હમણાં હું મારી નશ્વદ કસ્ટુરબાઈને મનાવી આવું એ પગરણુ માડીને બેઠા છે, ત્યાં આપણે પણ જઈશું, એમાં શું મ્હોટી પચાત તેણે પોતાને ઘે-
મથી ૫-૧૦ હજારના દાગીના લીધા અને તેને ઘેર આવ્યો ચ-
નીએ તે તથા ખીજ પોતાના ધરમા દશેક હજારના દાગીના ઉ-
મેરી એક મોટા પોટલામાં બાંધી સોની રતનશીને ઘેર આવી કહેવા લાગી કે ભાઈ મારા છોકરાના ધડીયા લગન લેવાયા છે વહુને કાલે દાગીના ચડાવવાના છે માટે મારે ઘેર બેસીને દાગીના જલદીથી તૈયાર કરી આપો મજુરી મનમાની લેજો એટલું બોલી એક ૫૦૦ રૂપિયાની થેલી તેના તરફ ફેંકીને કહ્યું કે લે આ તારી મજુરી માટે અમાઉથી આવું છું અને બાકીની તને લગન કેડે ચુકાવી આપીશ આજનો દહાડો તારી ડુકાન બધા રાખ અને મારે ઘેર તું ને તારા કારીગર અન્યારે ચાલો જો આવવું હોય તો ઝટ લેઈ તારો મામાન ઉપડાવ, મારે લડીએ છું હાલમાં,

હું તો આ ચાલી (એટલું કહીને ચાલવા માટે છે)

સોની રતનશીતુ મન પેલી કાથળી જોઇને લલચાઇ ગયું
પણ જ્ય તો ધરમા પોતાની જૈરીને ખવરાવે કાણુ । તેથી ચનીને
સમજવી કહે છે, તમે આમ ગાલરા ના જતો જરા મારી વાત
સાંભળો તામાની તોલડી તેર વાના માંગે માટે હુ શુ શુ લાવુ ને
શુ શુ ના લાવુ ? વળી તમારે ત્યા સામાન લાવના કરતા અને
ગોઠવી કામ હારમા પાડતા જ્યોર તો સડેજમા થઈ જાય તેમા
કાંઈ ભુલ્યા તો અહીં સુધીનો ધર્મ ધક્કો । એટલે ઉનટુ મોડુ
વધારે થશે, તમે કામ ઉતાવળનુ જતાવો છો માટે તમે માફ
કહ્યું માનો તો અહીં તમને કાંઈ પાતીની અડચણ નડતો નહી
અને જે જોઇએ તે મધળુ અહીં હાજર છે, આટલા વર્ષ સુધી
પરમેશ્વરે આપણી દાનત સાફ રાખી છે થોડા સાફ તમાગમાથી
ચોરીને હુ પોતાને ડાઘ લગાડનાર નથી માટે જે તમારે મારો
વિશ્વાસ હોય તો સોનુ અહીંઆ લેઇ આવો અને તમારા એક
જે માણસને મારી પાસે જેસાડો, નહીં તો આ પડ્યા તમાગ
ડપીઆ પાછા લેઇ જાઓ

ચની-(મો ચડાવોને) ઓહો કાવે છોકરે કાકા કહ્યું ને બાપ
હી નાગા થયા જુઓ ભાઈનુ કામ પડ્યું ત્યારે ભાઈ જાપર
ચઢી બેઠા ગામમા મોનીની ઘાડ પડી સમજે છે કેમ અટક્યા ।
મન માનતી મનુરી આપતા જુઓ કેવા ગાડ-ગુમચા કરે જેના ।
કામ ખરચતાએ કામ કરનારા મળનારા નથી એમજ તારા મ-
નમા મમજતો હશે કે કેમ । તુજ દાગીના નહીં તડી આવે તો
નારો ડો રો નુવરો ગરેવાનો ધારે છે નહીં । એટલું કહી થેલી
ઉપાડી ચાલવા માટે છે

મેનીના લોભે લક્ષણ ગયા, તેથી તેણે સાદ મારીને અંધ વચથી અટકાવીને કહ્યું કે મે તમને શું ખોટું કહ્યું કે મારા ઉપર આટલી રીસ કાઢી તમે મારા ગરીબનું કહ્યું માનો બહાર તમારું કામ થવાનું નથી અને તમે નકામા રખડી પાછા આવશો ને તમારું કામ ચુકશો મારે ઉબરેથી કાઠ પાછું ફર્યું નથી, ને તમે પાછા જાઓ એમને દુરસ્ત લાગતું નથી તમારે ઘેર આવવાને મારે કાંઈ અડચણ નથી પણ ત્યાં આવવામા મને પાલવતું નથી મારી દુકાને પચાસ કારીગર બેસે છે, તેમને એકકને એક દાગીનો સોપીશ તો સાજાસોરા તમારા પચાસ દાગીના તૈયાર થશે, (એ પ્રમાણે સમજાવ્યાથી ચની સોનું આણી આપવાને કબુલ થઈ)

ચનીએ ઘેર આવી પટાવત ફક્કડખાને સર્વે વૃત્તાત કહી સભળાવ્યું, પછી તેને બહરીનાં હુગડા પહેરાવી સોનીની દુકાને સાથે તેડી ગઈ, ત્યાં સોનારૂપાની લગડીઓ સોનીને જોખીને મોપી અને પોતે પાસે બેઠી

ત્યાં સોનીએ પુછ્યું, આ બાઈ બહુ શરમાળ લાગે છે અને કોઈ બહારમામથો આવેલા દેખાય છે એ તમાગ શું મગા થાય છે ? જીવોને કેવી લાજ કહાડી ગુપચુપ બેઠાં છે કે જાણે એના મ્હોમા દાત નથી !

ચની—જયપુરથી મારી માસીના દીકરાની વહુ આવી છે હું કહી કહીને થાકી પણ ધરમાએ એ તો આમનું આમ કરે છે હમણા થોડી થોડી વાજ મેલાવી છે, ખાવા બેસે ત્યારે તમે જોયું હોય તો પોપટના જેટલું પણ શરમની મારી ખાતી નથી

સોની—ત્યારે એમના મુલકમા લાજ કહાડવાનો બંદુબ્ધ ત્યાલ હશે ?

ચની—ના પુછો વાત ! પત્ની પાની મરખી તો દેખાયજ
કેવી ? કોઇ મરદ તો શુ પણ ધરમા સાસુ સગેરે કોઇ મારા જેવા
ડોળા હોય તોપણ ભાગ્યેજ વહુતું મ્હોં જેવા પામે

સોની—આ, એમ છે / એ તો આજજ આપણે નવાઇની
વાત સાંજળી અમને અહીયા ઉઘાડા બેઠા બેઠા આટલો પરમેવો
છુટે છે તો એતો મિચારી ક્યાગની ગભરાઇ ગઇ હશે ને તાપથી
મુઝાઇ મરતી હશે, માટે મેડી ઉપર વહુ એકલી બેઠી છે તેની
પાસે બેસાડી આવો ત્યા સરખે મરખા બેઠા બેઠા વાતો કરશે હવે
અમારે ભટ્ટી ચલાવતી છે તેથી તમે વહેલા પાછા આવો

ચની—(મનમા તો ગમતુ પણ મ્હોડેથી માન માગે છે)
ના ના ભાઇ એ એરી તો શરમાળ છે કે કોઇ અમણ્યા સાથે તો
બોલેજ શાની ! એને તો અહીજ દીડ છે

સોની—હજી તો ભટ્ટી મળગાવી નથી છતાં આવા અકળા
ઇએ છીએ તો મળગાવ્યા પછી ઉભુ ગ્હેતુ મુશ્કેલ પડશે માટે
તમે એને ઉપગ મેલી આવો

ચની—સોનીનો બહુ આગ્રહ જોઇને પટાવત ફક્કડખાને લઇ
મેડી ઉપર ગઇ અને સોનારણુને સોપી પાછી નીચે આવી. બપો-
રનો જમવાનો વખત થયો ત્યારે રતનશીએ ચનીને કહ્યું કે
આજે તમે અમારે ઘેર જમજો ને સાજના આ દાગીના તમ્બાર
થાય તે લેઇને ઘેર જજો. એટલે તો કાંઇ ફીકર નથી તે વાત
મહા મહેનત કરતાં તેણે કહ્યું કરાવી પછી ચનીને ત્રણે જણ
જેટલું પીરમી ઉપર મોકલી, રાતના સર્વે દાગીના તૈયાર થયા,
તે લેઇને ચની પટાવત ફક્કડખા સાથે ઘેર ગઇ

સર્વે ત્રણ પછી દુકાન બસાવોને રતનશી સોની મેડી ઉપર

સુવાને ચાલ્યો તેના પગલા માણીને તેની બહુ પુલ્કવતીએ ઝરીર
 ધુણાવવા માડ્યુ તે જોતાજ સોની હપ્પકી મયો અમે
 ગભરાવા લાગ્યો ત્યારે કેટલીક વારે લાગ જોઈને તે
 બોલી ૬ હવે હું મેલનાર નથી બેઠિના ભોગ લખશ પેલી ગઠ
 આવી હતી તેણે મને આઠ પહોરની રક્ષા (કાર) કીવી છે, તે
 વીતી કે જીવ લખશ, એમ બોલતામા તે ધણ દબને પડી અમે
 મુઠદા જોવા સ્તબ્ધ થઈ હાથ પમારી લામી થઈ પડી તેણે આ
 બો મીચી દીધી, શ્વાસ મવ કરી નાખ્યો, વાળ વીખેરાઈ ગયા
 ને મ્હોડેથી હેડકો ખાવા લાગી ને જોઈ મોનોના હોશને કોશ
 ઉડી ગયા

સોનીની પાસે એક સજીવન યુટી હતી તે લાવીને ઝટ તેણે
 સ્ત્રીની આખમા આજી તો પણુ ઝઈ અસર નહિ થયેની જોઈ
 નિરાશ થઈ ને અતે જો મારી ખાયડીરે એવી મોટી પોક મુકી
 ગડવા બેઠો ત્યારે જાણે પાછો જીવ આવ્યો એવી રીતે પડખુ
 મદ્યુ પછી ધીરે ધીરે આજો ઉઘાડી હાથ પગ હલાવ્યા, ત્યાગ
 બાદ કેટલીક વારે ઝીણે સાહે પાણી માગ્યુ તે સાંભળી સોનીએ
 બહુ ખુશી થઈને ઝટ પાણી પાયુ પછી ખાયડીને ત્યાથી ઉપાડી
 તેણે બીજાનામા સુવાડી, ધરમાના ગરમાગરમ જોસડ પાયા જ્યારે
 રાત વીતી ગઈ અને પરાઈનો વખત થયો તે વેળાએ તે બોલી
 કે વાસો બહુ ફાટે છે, ને મને કાઈ ચેન પડતુ નથી ત્યારે સો
 નીએ પુછ્યુ તને શુ થયુ છે, અને આમ નિર્બળ કેમ દેખાય
 છે સોનારણ બોલી ઇશ્વર જાણે આજે અપોરના અમે ત્રણ જણ
 જમી ઉઠ્યા પછી વાતો કરવા સાથે મેકા હતા તેવામા એકાએક
 મારો છાતી ઉપર કોઈ આવીને ઠેકુ પણુ તે વખતે પેલી ચની-

બાઈ જો હાજર ન હોત તો મને ક્યારનાએ તમે બાળી આબ્યા હોત તેણે તરતજ પાણી મતરીને મને ચોકમા લપ નવાડી એટલે હોશીયાર થઈ તે કહેતી હતી કે એતો આડાતુ છે. તેના લક્ષ થયા પછી હું બદોબસ્ત કરી આપીશ કદાચ વચમા પાછુ આવે તો મને એતવજો માટે તમે હમણા ને હમણા જમ ચની-બાઈને તેડી લપ આવો નહિતો કદાચ તે હવે પછી મને જીવતી છોડનાર નથી તે મારો જીવ લપને જશે? એમ કહી રડી અને તેના ધણીની કોટે બાઝી પડી

પછી સોની તેની આસના વામના કરીને તેનો ડ્યુરો ઉતરી ગયા પછી ચનીને ઘેર જવા તપ્યાર થયો પણ તેની સ્ત્રી ત્યાંથી તેને ખસવા દેતી નથી તમે જાઓ એટલામા વળગણુ આવે તો હું એકથી મરી જમ્મશ ! તેથી રાત તો જેમ તેમ ગપ બે ધડી દીવમ ચઢ્યો ત્યારે સોની ચનીને ઘેર ગયો તેને ત્યાં એવો દોગ મચાવ્યો છે કે આગણે દોલ શરણાઈ વગેરે ગડગડી રહ્યા છે, ખમરાઓ નવા નવા વસ્ત્રાભૂષણ મળીને પરસાળમા બેઠા બેઠા ગાણા ગાઈ રહ્યા છે પાછળ એસરીમા ઘીના દીવા બળી રહ્યા છે ધુપ પણ સળગી રહ્યો છે એક માટલામા પટાવત ફક્કડખાને બાલી ઉપર ઢાકણુ દઈ તેને ગળ્યાણીથી મઢી એક કોરે મુકેલુ છે તેની પાસે ચની બાહાણો પાસે પુગ્ગ કરાવે છે તમા સોની આવી બોલ્યો—ચની ! ચની ! તમે જરા મારે ઘેર આવી જાઓ, સોનારણુ કુલવતી મરવા પડી છે તમારા આબ્યા વગર તે હોંડે તેમ નથી તેથી ગમે તેમ કરીને જરા તમે આવી જાઓ તો ઠીક

ચની—મેર મારા પીટયા ! તુ જોતો નથી હું પુગ્ગ કરું છું તે હમણા તે અવાચ ? અર્થાં પોતાનો દોષ વિચારે નહિ, જા

હું કાલ આવીશ આજે મારે ઘેર બધા નાતીલા આવે છે, અને હું બહાર રઝળવા જાઉં એ કાંઈ સારું દેખાય ? ગામમાંથી કાંઈ ગુણીને લઈ જા તારી વહુને આડાનું છે તે બાલુ કપડું છે જંટ કાંઈ આખડી લે કે બચશે

સોનીએ તેને બહુ કાલાવાલા કર્યા અને ત્યાં ખેઠેલા લોકો પણ તેની વતીથી બોલ્યા ત્યારે ચનીએ કહ્યું કે તારી સાથે આવું તો ખરી, પણ આ કુળદેવીને મારાથી એક ક્ષણુવાર પણ વિલી મેલાય નહિ તે તું માથે ઉપાડીને તારે ઘેર લેઈ ચાલે, ને હું પાછી આવું ત્યારે પાછું લાવે તો મારાથી અવાય

સોની--એમ છે તો એક ઘટ શું પણ કહે તો એ ઘટ ઉપાડીને આવું ને જાઉં પણ ફોંપમા ! તું જરા રહેમ નજર કરીને મારી સોનારણી સલામ કર નહિ તો તે ઘડીમા મરી જશે ને મારું ઘર જાગી જશે--મારા બાપ !

ચની--ફક્ત તારીજ ખાતરના માટે મારી કુળદેવીને તારે ઘેર પધારવું છું, પણ દેવીને સલામને કે વચમા વચકી પડે નહિ મારે લગન ફેરવવા પડશે એમ કહી સોનીને માથે ઘટ ચડાવ્યો, અને પોતે હાથમા દીવા તથા ધુપદાની લીધી પછી બૈરાઓને ગીત ગાતા ગાતા સાથે લાંબને ચની વાજતે ગાજતે સોનીને ઘેર ચાલી ત્યાં મેડી ઉપર એક ઓરડામા દેવીની સ્થાપના કરી પુજા પત્રી ચડાવી સોનારણી તો બ્રેશુદ્ધિમા પડેલી તેમની નજરે પડી, જ્યારે સોની બહુ ડરગરીને વિનતી કરવા લાગ્યો, ત્યારે તેને ઉભો રાખીને ચની માતાના ઓરડામાંથી કાંઈ લેઈ આવી ત્યાં બેસી પાણીની એક કુડાળી કરીને સોનીને માથે બેસાડી કહ્યું કે તું બીતો નહીં અને મને તે થાય તો પણ

તુ આત્મી માહેથી ખસતો નહિ, પાછી તેણીએ પાણીની ચાર કરીને છુપણુ દીધુ, ને જે દાણા અડકના નાખ્યા તે જ વેળાએ ખાયડી ઉઠીને બેઠી મ્હ, કૃતાત (કાળ) સરખી આખો ફાડીને તે બોલી હવે તુ મારે હાથે ચડી છે, તો જોજો મારો મપાટો ? આમાથી કોઇને મેલનાર નથી સર્વને ખાઇશ એટલુ બોલીને તેના ધણીની તરફ દોડી, તે જોઈ સોની બહુ થરથરવા લાગ્યો

સોનારણુ—(ચની તરફ ફરી) ડાકણ ! પાછી તુ આવી છે પણ સભાળજે હવે તને અહીંથી જવા દેનાર નથી એવામા ચનીએ પાણીની અજલી છાટવાથી તે એકદમ 'બેસી ગઇ અને 'પુણવા લાગી ત્યારે ચની હોઠ ફફડાવી (મત્ર બાણવાનો દોષ કરી) એક બે ત્રણ ચાર એ પ્રમાણે ઉપરા ઉપર પાણીની અજળીઓ છાટવા માડી

માનારણુ—(બુમરાણુ કરીને) બળી બળીરે હવે જઈ છુ પાછી કોઇ દિવસ નહિ આવુ, મારો કેડા છોડ

ચની—જય છે કયા રાડ તુ કોણુ છે, અને અહીં કેમ આવી છે ? અને આ ખીચારી ગરીમડી સોનારને સતાપે છે એણે તારે થુ ખગાડયુ છે ? તે ઝટ દહને કહી ?

સોનારણુ—હુ રતનશી સોનીની સાસુ થાઉં છુ. મારી દીકરી સાથે એણે લગ્ન કરી તેને બહુ દુખ દેઇ ખોટા ખોટા આવા ચડાવી કહાલી મેલી હતી જેથી તેણે દુખમા ને દુખમા પોતાની દેહ પાડી છે, માટે હવે તેનુ હુ વેર લેવાને આવી છુ, તે એની ખમ્મરિનો ડવ લેઇશ ત્યારે જાણ્યું તે સ્ખળી સોની તો દિગ્બુદ સરખો ઉભો રહ્યો

ચની—સોનીને તો વહુઓ બહુએ થઈ છે, તેમાંથી તું કંઈ વારની, ને કાની મા થાય છે ?

સોનારણુ—ચોથી વારની ઝવેર મારી દીકરી થાય ને મારું નામ વાલુ છે તેને એ પીટાએ મહુ સતાપી છે (પછીથી ચનીએ પાડેલ તેના ઉપર પાડેલ અઘળીનો વરસાદ વસાવ્યો)

સોનારણુ—શુ કરે હમણા પ્રથમ તારોજ કાળીયો કરી નાખુ પણ મારે માથે મમર્થ દેવી ગરબે છે તેથી મારો ઉપાય નથી પણ માટલુ ૭-૮ દિવસ સુરી એને ઘેર પાછુ જશે કે હુ આનીને પાછી વળગીશ એટલુ બોનતા મોલના તે મોટા ધૂમકાની સાથે જમીન ઉપર પડી ગઈ

ચની—મથુર ! મથુર ! તે તો ગઈ પછી કેટલીક વારે મોના-
રણુ આવધ થઈ કે તેને નવકાની ધોડાનીને દેનીના ચોરડામાં લેઈને પુગલ કરારી અને તેને હાથે નાકુ આપ્યુ

રતનશી—ચની કૃષ્ણ ! તમાડ માટલુ આઠ દિવસ મારે ઘેર રાખી બાંધો

ચની—મુખાં મારી ગોત્રી દેની, તે મારે ઘેર લગ્ન માટે આવ્યા છે હવે ઝટ ઉઠાવી ને ચાલ મારે ઘેર ત્યારે તો બહુ તાણુમતાણુ થઈ પછીથી તે મોનાને કહેવા લાગી કે સાક્ષી ! તે સાચવતુ બહુ કંઠણુ કામ છે એક મહીના સુધી નજરે તો શુ, પણ સ્ત્રીને પુરુષનો એળો ના પાડવો જોઈએ કેમ તારાથી બનશે, નહિ તે કામ વિકરી જશે

સોની—સ્ત્રી જ્ઞાનથી જાય તેના કરતા એક માસનો વિચાર તો કાલ વહી જશે એવુ ધારીને ચનીનુ કહેલુ સંવેએ માન્યુ, પછી સોનારણુ પુછ્યુ, ત્યારે તેણે પ્રથમ તો આનાકાની કીધી,

પણ તેના ધણીના આગ્રહથી તે કબુલ થઈ

પછી ચનીએ સોનીને કહ્યું એક માસ સુધી દેવીને નૈવેદ્ય અને તારી ઝેરીને ખાવા માફ જે કાંઈ જોઈએ તે મધજી સિ કીએ કરીને ઉપર પહોંચાડવું, આ દેવીનો પગ્નો પ્રત્યક્ષ છે, માટે કાંઈ વચકો પડે નહિ તે સાચવવું મુશ્કેલ છે સુલટું કરતાં ઉલટું નહિ થાય માટે સાવધ રહેજે, પછી તેણે સામગ્રીની ટીપ ઉતારાવીને કહ્યું કે આ પ્રમાણે નિત્ય આઠ વાગતાની અદર સાવ સાજરે મમકે મેની તારી મેજે ચાલ્યા જવું હો !

તે દીવસે ખાનપાનની સામગ્રી તરત મગાવીને સોનીને ત્યાંથી રૂપસદ્ કર્યો પછી મોનાગણુ ટુલવતી સાથે પેના પટાવત ફક્કડખાને મેળવી હવે એક જણુ નિશ્ચિતપણે એશઆરામ કરવાનું કહીને સાતમા માળની દરવાજા દાદર બારી વગેરે બધ કરી પોતાના હાથેજ કુચી મારતી ચની નીચે આવી ત્યાં દુકા કાનમા સોની બેઠો હતો તેને કહ્યું કે હવે તારે કોઈ વાતની ચીંતા રાખતી નહીં આ બધી ખટપટ તારીજ ખાતર કરી છે પણ દેવી સૌ મારા વાના કરશે, એટલું કહીને ચાલતી થઈ

સોની દરરોજ વેઠા ગળ્યા કરતો હતો તે મામ પુરો થયો એટલે સવારના પહોરમાજ ઉઠીને ચનીને ઘેર ગયો

ચની--આજેજ મહીને પુરો થાય છે એટલામા કેમ આગ્યો પણ ઠીક થયું દેવીએજ તને મોકલ્યો, તે દેરો ટાલ્યો, કાલે દેવીના વધામણા કરવા પડશે, ત્યા પાચસે, ગોરાણી કોરા વામણુ સ્ત્રીઓ અને બસે બટુક (કુવારા છોકરા) જમાડજે તેમને એકેકુ લુગડુ અને દક્ષણા તારી સપત પ્રમાણે આપજે, ગાનના હું આવીને દેવીને વીઢાય કરાવી પધરાવી લાવીશ

બીજે દિવસે સાંજરે ચની સોનીને ઘેર આવી સોનારજી પુણવતીની પાસે ગઈ ત્યાં પટાવત ફક્કડખાને અગાઉના માટલામાં બેસાડી તેનું મ્હો બધ કરીને તેના ઉપર પુલના હાર કકુ આદિથી છાટીને સોનીને બોલાવ્યો. ઉપાડ મારી દેવીને લેઈ ચાલ મારે ઘેર

સોનીને માથે માટલું ચડાવીને દુતી તેને ઘેર ચાલી રાત ઘણી અધારી તેથી માર્ગમાં કોઈ સામું આવતું દેખાતું નથી ને તેઓ એક સાકડી ગલીમાં થઈને ચાલ્યા જાય છે, તેવામાં એક સાઢડો સામે આવ્યો તેના સોનીને ધકકો લાગવાથી માથા ઉપરનો ધાંસા સાઢડા ઉપર જઈ પડ્યો ગભરાઈને જમર જોવો દોડવા જાય છે, એટલામાં પાછળથી આહા હા હા ઝહેતામાં તે પાછો ફર્યો માટલું જમીન પર પડતા કુટી ગયું ત્યારે ન્હાસી જતા બિચારો સોની પટાવત અને દુતી એ બેની ગોટમાં ફસાઈ જઈ પગ નીચે છુદાઈ ગયો પટાવત ફક્કડખા ઝટ સાવધ થતો સોનીની છાતી ઉપર ચઢી બેઠો ને બોલ્યો—કમમખત સમુર ! દેખતા નહિ ! ક્યા મેરી છાતીપે ગીરા ? અબ તોરા જનન લુગા ?—એટલું કહી તેની છાતીપર ચીપીયા (ચાપી) દેવા માડ્યા !

સોની તેથી ત્રાસ પામીને કરગરી કાલાવાના કરે છે એટલામાં પેલી દુતી સોનીને બાડતી અને ગાળો દેતી આવી—હાય ! મારી ગોત દેવીનું માટલું ફેડયું ને માથાથી બેરવ નીકળ્યો ! !

સોની—(દુતી જોઈને) ચની ફક ! આ મારી છાતી ઉપર કોઈ બેઠું છે તેને તું હિડાડી દે નહીં તો મુકરર મારો જીવ જશે જો તું મારો જીવ ઉગારીશ તો હું તારો ઉપકારી થઈશ તેમ તેમ પેલો તેને વધારે ચીપીયા દેવા (ચુકીયો ખણુવા) લાગ્યો

તેથી સોનીએ કોલાહલ કરી મૂક્યો એટલે લોક જમા થવા માડ્યું ત્યારે દૂતી તેને ગાળો દેતી બધ કરી પેલાને ઉઠી જવા અણસારે કર્યો કે તે ત્યાંથી પસમન કરી જતો રહ્યો જ્યારે છાતી ઉપરથી ભાર ઝાંછો થયો ત્યારે તે ધીમેધીમે શ્વાસ લેવા લાગ્યો પછી દૂતીનો હાથ ઝાંચીને ઉઠી ઉભો થઈ પોતાને ઘેર ગયો । । ।

વારતા ૪ થી.

નનુભટ્ટ તથા તેની સ્ત્રી શુભસુદરી

કતલપુર નગરમાં એક પ્રેમભટ્ટ કરીને આઠાણુ રહેતો હતો તે ધણોજ પવિત્ર હતો, તે રાજ પાક, પુજા, સધ્યા તર્પણુ એ સિવાય બીજામાં ધ્યાન આપતો નહિ પોને ભિક્ષા માગી લાવી શુભરાત ચનાવતો અને સતોષ માનતો તે તેની સ્ત્રી કેમર પણ તેથીજ પવિત્ર હતી તેને એક નનુભટ્ટ નામનો પુત્ર હતો નનુભટ્ટ જ્યારે બાગ વરસતો થયો ત્યારે પ્રેમભટ્ટ કે જે તેનો પીતા કાંઈ રોગમાં આગ્રમીથી મરણ પામ્યો, તેથી ઘરનું ખર્ચ તેને માથે આવી પડ્યું, તે બીલકુલ બપ્પ્યો નહોતો તેથી તેણે નિર્વાહ કરવાના ઉપાય શોધવા માડ્યા પછી તેના પડોશીઓએ વારે વારે ટોળીને તેને બાણુવાની સમજાવી આપી, તેનું લગ્ન તેના પીતાએ જન્મથીજ કરી રાખ્યું હતું છોકરાએ પરદેશ બાણુવા જવાનો નિશ્ચય કર્યો અને સગા વગેરેની રજા લઈ પરદેશનો રસ્તો પકડ્યો, કેટલેક દિવસે તે ઉમીયાપુર નામના શહેરમાં આવી ચઢ્યો, ત્યાં એક પકિત સોમેશ્વર નિશ્ચાળ બાણુવાનો હતો તેની પાસે આવી પૂછ્યું કે હું આઠાણુનો દીકરો છું આપ મને બાણુવશો ? પકિ-

તજીએ તેનું નામ ઠામ જાન વગેરે પુછી, તો દૈવયોગે તે તેના જમાણ નિકળ્યો. તેઓ એક એકને ઝાળખતા નથી તેનું કારણ તેમનો ધણી વર્ષ પર સખધ થયેલો હતો. પડિતે જાણ્યું કે એ હું જાહેર પડીશ તો તે મારે ઘેર બાણશે નહિ, મારે એને અખ-ણમા રાખવો તેથી તેણે પોતાના ધરમા કાઢીને પણ વાત કહી નહિ પણ તે ઝાળખાય નહિ તેની જીકિત કરી પડિતે કહ્યું કે તાર તારા ગામનું અને તારા બાપનું નામ ફેરવી આ ગામમા નહે તો હું તને બાણાનું તે ગરજી વિદ્યાર્થીએ કબુત કર્યું પછી પોતે વિદ્યા બાણાવવા માડી પડિત સોમેશ્વરની પુત્રી જે ગુણ-સુંદરી હતી તે પણ બાણી હતી અને જણા થોડી મુદતમા બાણીને તૈયાર થયા, નનુભટ જે પ્રથમ મૂર્ખ હતો અને કાના માત્રનું ડીકડ નહોતો જાણતો તે આ વખતે મોટા પડિતોની સાથે વાદવિવાદ કરે એવો પરાક્રમી થયો અને શાસ્ત્રમા અન્વય કરવા લાગ્યો.

ગુરૂ રાજ કીર્તિસિંહ પાસે રોજ કથા વાચવા જતો હતો એક વખત તે ગામડે જવા તૈયાર થયો, ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે રાજ કીર્તિસિંહને ત્યાં હું કથા વાચવા કોને મોકલીશ ? પછી તેને યાદ આવ્યું કે હવે મારો જમાણ નનુભટ શક્તિવાન થયો છે તેને મોકલીશ. પછી તેને રાજસભામા કથા વાચવાનું બાણાવી પોતે પરદેશ ગયો. નનુભટ બીજો દિવસે કથા વાચવા ગયો. તેની સ્ત્રી-પડિત સોમેશ્વરની દીકરી ગુણસુંદરી પણ કથા સાંભળવા હાજારમા ગઈ, નનુભટ કથા વાચતો હતો તે વખતે તેની વિદ્વત જોઈ પડિતજીની પુત્રીનું ધ્યાન તેના ઉપર ફરી રહ્યું તેથી તે જાણેથી મુસવરમા જોઈ રાજ કીર્તિસિંહને શક આવ્યો કે આ

અનેને કાંઈ ભાગવગ છે પણ ખરૂં જોતા તેઓના મન સ્વચ્છ ગગા-
જળ જેવા નિર્મળ હતા, કુર્મનો તેના મનમાં ભાસ પણ નહોતો,
રાજા કીર્તિસિંહને જ્યારે એમ લાગ્યું ત્યારે તેણે પડિત
સોમેશ્વરની પુત્રી ગુણસુદરીને બોલાવવાનો ઇગદો કર્યો તે જેવી
બણેલી હતી તેવી ખુબસુરત પણ હતી, તે દિવસે નનુભટ કથા
વાચીને ગયો, ત્યારે પેલી છોકરી ગુણસુદરી પણ તેની સાથે
ઘેર ગઈ ખીજ દિવસે નનુભટ પાછા આવીને કથા શરૂ કરી, તે
વખતે પણ તેની મૃદુ વાણી સાંભળવાને છોકરી હાજરજ હતી
રાજા કીર્તિસિંહનું ધ્યાન કથા ઉપર ગિલકુલ નહીં હતું, પણ
કર્મ-કથા પર લાગેલું હતું જ્યાં કથા વચાઈ રહ્યા બાદ પ-
ડિત પુત્રી ગુણસુદરી મહારાજની વાસેજ જવા લાગી, ત્યારે
રાજા કીર્તિસિંહને કામદેવ સતાપ્યો તેણે પોતાની ખાનગી દા
સ્ત્રીને એતાવી કે તેને રાત્રે અહીં આવવાની સુચના કરે, દાસીએ
પડિત સોમેશ્વરની પુત્રી ગુણસુદરીને જણાવ્યું ત્યારે તેના મનમાં
તરેહ તરેહ વાર તર્ક ઉત્પન્ન થયા અને ધણો શોક કરવા લાગી
તેણે ધાર્ક કે રાજા કીર્તિસિંહની દાનત ખગડી જણાય છે તેમ
જે હું જઈશ નહિ તો ગુસ્સે થશે અને રાજા છે તે આહે તેમ કરશે
શું કરવું તે તેને સૂઝે નહીં ત્યારે તે પોતાની એક ચતુર પ્રિયકર
સખી ચચળમતિ હતી તેને ઘેર ગઈ, અને તેને અથથી તે પતિ
સુધી માંડીને સચળી વાતથી વાકેફ કરી સખી ચચળમતિએ
તેને હિંમત આપી અને બોલી બહેન ! જરૂર ! જરા પણ હરખડીશ
નહી, તે પીટયો શું કરનાર છે ? તને એક નીશાનીવાળી દવા
આપુછું, તે તું પાનમાં ધાલી ખવરાવજે કે, તે પછી લટુજ બનશે
અને તેને કોઈ પણ વાતનું જ્ઞાન રહેશે નહિ તે સાંભળી પડિત

પુત્રી ગુણસુદરી પ્રસન્ન થઈ અને સખી ચચળમતિએ દ્વા આપી તે લેઈ ધર આગળ આવી તે દિવસે સાજરે પડિતજી સોમેશ્વર પણ ધર આગળ આવ્યા, જન્માનાદ સખ્યાકાળે છોકરીએ વિચાર્યું કે મારા આપને કહું એમા પણ માલ નથી પણ હું રાજ કીર્તિસિંહને ત્યા જાઉં, ત્યા નિર્દોષ થઈ પાળી આવું તેના સાક્ષી કાણુ ? માટે કાંઈને સાક્ષી તરીકે સાથે લઈ જાઉં તો ઠીક એવો વિચાર કરી પોતાના પિતા મોમેશ્વરને કહેવા લાગી પિતાજી મારે અત્યારે મહાલક્ષ્મીની પુજા કરવા જવું છે માટે કાંઈ વિદ્યાર્થીની મારી માથે મોકલો, તેના નાપ વણા સમજી ને અક્ષન-વત હોય, તેણે વિચાર્યું જે ઝોકડી ઉમ્મર લાયક થઈ છે, માટે તેની જોડ કાંઈ વિદ્યાર્થી મોકલું ને ઠીક નહીં પણ આપણા જ માઈ નનુભટને મોકલું એટલે કાંઈ દોષ નહીં એવા વિચારથી તેણે નનુભટને તેની માથે જવા હુકમ કર્યો નનુભટ તેની સાથે ગયો પણ જે રસ્તે મંદિર હતું તે રસ્તો મુકી તે ખીજે રસ્તે ચાલી, નનુભટના મનમા અનેક નરજ આવવા લાગ્યા કે મંદિર નો પેલી તરફ રહ્યું ને આ આમ કયા જગ છે ? પણ કદાચ ખીજે કામ હશે ત્યા થઈને જવાની હશે એમ વિચાર કરે છે એટલામા છોકરીએ રાજ્ય મહેલનો રસ્તો ખતાયો ત્યારે તે તેને ખમર પડી કે સ્ત્રી ચરીત્ર કેવા છે ? મહાલક્ષ્મીનું નામ દઈ રાજ્યમહેલમા જાય છે પણ ખેર આપણા ગુરૂની પુત્રી છે, તેથી ખોલવું નહીં જે થાય તે જોયા કરું ઝોકડી તેને ઉપર લઈ અને નીમરણી આગળ ઉભી રહી કહ્યું-જે તું અહિં ઉભો રહેજે, અને ઉપર શુ શુ થાય છે તે જોતો રહેજે બ્રાહ્મણપુત્રી ઉપર ગઈ, ત્યા રાજ કીર્તિસિંહ તેની વાટજ જોતો હતો તે ઉભો થયો

અને સન્મુખ આગ્યો છોડરીએ મિથ્યા હાવભાવ કરીને પેલું નીચાળાચાળું ખાતનું બીકું તેને આપ્યું તે રાજા કીર્તિસિંહ ધણી હર્ષથી ખાઇ ગયો ! અને તેનો આતુરતાથી હાથ ઝાનવા આગ્યો ખાઇએ છણકાથી કહ્યું ! મહારાજ આડળા શું થાઓ છો ? ધીમા પડે, આખી રાત તમારી છે એમ કરતા કીર્તિસિંહને નીતો ચઢ્યો ને ધમ દમ પલગમા પડ્યો તેવીજ પડીતની પુત્રી ગુણસુદરી દાદર ઉપર આવી જુએ છે તો નિમરણીમા વિદ્યાર્થી ઉઘી ગયો છે ? ગુણસુદરીએ રાજા કીર્તિસિંહને બીકું આપ્યું ને જોડું, પણ તે પછી નનુભટને જોડું આપ્યું ને ઉઘી ગયો તેની ગુણસુદરી એ આવી હાક પાડી કે મહારાજ ઉઘો જો કે શું ? નેવો ? ને ઝમકીને જાગી ઉઠ્યો અને આમપામ જોવા લાગ્યો નિદ્રાગત થયા પછી સાવચેત થઈને તે ડુવરીને સાથે ઘેર આગ્યો તેણે રસ્તામા આવતા પિયાર ક્યો કે આ રડ રાજા કીર્તિસિંહની નાથે બગડેલી છે પણ આપણા ગુરૂની પુત્રી છે, માટે ને વાત જાહેર પાડી નહીં તો પણ માપ પુનીતુજ તાપુજે ને હુકુજેન યથશ એમ જાણી અણુમમજતા પુરુષ માફક તે મુગો ગણો

કેટનાએક દિવસ વિત્યા પછી પડીને વિચાર્યું કે હવે આ પણું જમાઇ નનુભટ ભગી ગણીને હુશીયાર થયો છે માટે તેને વિલક્ષ કરવો પછી તેણે તેને બોલાવ્યો અને કહ્યું મહારાજ ! હવે તમે હેશીયાર થયા માટે તમારૂં ઘેર જઈ સંધાવહાનાનો ભેજ થાઓ (હજી સુધી તેને પોતાનું મગપણ બતાવ્યું નહીં) જમાઇ શુર સોમેશ્વરને વદન કરી તેમની આજ્ઞા લઈ પોતાના ગામમા ગયો તે બંને વરસે આવ્યો તેથી તેના સગાવહાલા આડો-શક્ષિઓથી વિગેરે મળતા આવ્યા અને ગામમાં વાત ચાલી કે

જાણ નનુભટનો એકરો ભણીગણી હોશીયાર થઈને અપેક્ષા છે પછી તેના પાંદડાશીએ વગેરે કહેવા બાબત કે હવે તો તમારા કાનિં તેડવા જાયો નનુભટ કહે આવ્યા તો હમણા ને વળી આ રીતે ! પછી જે ચાર મહીના કેડે મહારાજ પોતાના એક જે સગા સાથે લઈને સાસરે પોતાની વહુને આણું વાળવાને ગયા અને જો મામમા પોતે લાજવા ગયો હતો ત્યાજ આવ્યા ત્યારે તેને વિચાર થયો કે અસ્મા ! આ ગામમાજ જ્યારે અપાણું સાસરું છે ત્યારે આટલા દિવસ આશ્રય પાળુ ફર્યાજ નહીં જ્યારે માડી પડીત સોમેશ્વરના ફર્યામામા આવી ત્યારે તેને વિચાર થયો કે પડીત સોમેશ્વરને ઘેર તે માડ સાસરું નહીં હોય ! કેમકે આ શેરીમાં કોઈ બીજી જાતનું રહેતું નથી એટલામા પડીત સોમેશ્વરને ખબર થઈ, ને તેઓ બધા સામા લેવા આવ્યા ત્યારે નનુભટને ખાતરી થઈ કે એજ માડ સાસરું છે, પણ તેના મનમા હર્ષને બદલે દીવગીરી પેદા થઈ કેમકે આ વખતે તેને પેલી રાજા કીર્તિ સીંહની વાતનું જ્ઞાન આવ્યું અને જાણ્યું કે રડા તો મહા ભુવ્યસી છે, તે રડીબાજી પાછળ ભટકીયા મારશે ને ખુણા શોધતી ફરશે. એટલામા બનેલી અરસપરસ આખ એકડી થઈ તે જોઈ છોકરી નખે ભોંય ખોતરવા લાગી તે વિચારે છે કે હાય ! હાય ! હું એતેજ સાથે લઈને રાજા કીર્તિસિંહને ઘેર ગઈ હતી, તે તે કેમ જુલ્યા હશે ! ઇશ્વરે તો ત્યા મારી લાજ રાખી પણ કદાચ મારા ઉપર વાઈળુ આવી પડ્યું હોત તો મારી શી વલે થાત ? એજ બનેના મનમા હિસટ મુસટ વીચારો થવા લાગ્યા, પડીકે જમાઈ નનુભટનો ધણે સત્કાર કર્યો અને જે આજ દિવસ રાખીને પોતાની દીકરી મુજુસુ ફરીને આણું વાળી વળાવી પોતાની આં

ગુણસુદરીને બાળીચારી દેખાવતુ ઝેર આ મહારાજની આખમા હતુ, તેથી તેને સ્ત્રીને કદી લઇ જત નહીં પણ પોતાનો સસરો સો-
મેશ્વર ગુરુ છે એ ગુણુ તેને યાદ આવ્યો અને તે જ સ્વરમે તે
બાળીચારીએ તે પોતાની સ્ત્રી ગુણસુદરીને સાથે લઇ ગયો સ્ત્રી
પોતાને સાસરે આવી હમેશા પતિની આજ્ઞામા રહી અને મવાર
પડે પુજા ધ્યાની જે પોતાનુ નીત્ય નિયમ હોય તે કરતી તે
જોઇ નનુભટનુ ચીન હમેશા ચિદામ્ન જતુ, કેમકે રાગ કીર્તિસિ-
હની વાતથી તેના ઉપરથી તેનો ભરોસો ઉઠી ગયો હતો તેણે
તેના આજ્ઞા ઠોગ જોઇ મર્મમા તેનુ નામ શુદ્ધસુદરી પાડ્યુ
જ્યારે જ્યારે બોલાવવી પડે ત્યારે તે નામ વાપરવા લાગ્યા ।
સ્ત્રી ધણી ચતુર હતી તેને આ મર્મ સમજતા વાર લાગી
નહી તેણે તરતજ ધાર્યુ કે પેલી વાતથી મારા ધણીના મનમા
વહેમ પેસી ગયો છે, માટે કોઇપણ પ્રકારે મુક્ત કરવો જોઇએ,
એ જાણે છે કે રાગ કીર્તિસિહ જીવ કરનારીને બોલાવે છે નેમ
મને પણ બોલાવી હશે, ને હું પરગમનના કોડથી ગર્ભ હમજા
એને સમજવતા એ સમજશે નહીં માટે કોઇ યુક્તિપ્રયુક્તિથી
હવે એનો ગર્વ ઉતારી સમજવો જોઇએ

ગુણસુદરીએ બે આઠ દિવસ વિચારે ચરિત્ર કુળ પોતાના
સ્વામી નનુભટને કહ્યુ કે મારા પિયરથી સદેશો આવ્યો છે અને
મારા પિતાએ મને તેડાવી છે માટે આપની રજા હોય તો જાઉં
બાહ્યુ તો તેને જોઇનેજ કાપર હતો અને જોઇતુ હતુ પણ
એટલુજ તે બોલ્યો કે શુદ્ધસુદરી સુખથી જાઓ, મને કરી હર
કત નથી, તમારા ધ્યાનમા આવે તેમ કરો એમ કહ્યુ કે સ્ત્રીએ
છીને પોતાના બે કુળડા જે લેવાના હતા તે લીધા અને દેવા

બહાર નીકળી બીજે દરવાજે થઈ પાછી શહેરમાં આવી ને કોઈ વાણીયાને ઘેર જઈ પોતાના કંડલા ધરેણે મુખી ત્યાંથી રૂપીયા ૫૦ ઉપાડ્યા તેણે એક ઘર ભાડે લીધું અને પોતાની હજુરમાં બે દારીઓ રાખી. અને કોઈ બાલણીને ઘેરથી શ્રીમદ્ ભાગવતનું પુસ્તક લેઈ આવી પોતે સફેદ વસ્ત્ર પહેરી ભરમ અને ફ્રાંજ ખારણ કરી, કોઈ અમધુત યોગીની મની કશ્વપાશ લુટા મેલી રાત્રીના સમયે ઓટલા ઉપર કથા વાચવા લાગી. જેમ જેમ લોકોને ખમર પડતી ગઈ તેમ તેમ હજારો માણસ આવવા લાગ્યા આખા શહેરમાં વાત ચાલી કે કોઈ બાધ અમધુત ગુણી જોગણી આવી છે, ને રાત્રે કથા કરે છે અને દિવસના ઘર બંધ કરી પડી રહે છે તેની કથા કરવાની છટા એવી તો છે કે તે સાબળતા વખરાગ્ય ઉત્પન્ન થયા સિવાય રહે નહીં એવી વાતો સાબળી દીવસે દિવસે લોકોનો વધારો થવા લાગ્યો તે વાત તેના પતિએ પણ સાબળા અને પોતે કથા સાબળવાને મંડે પણ ત્યાં આવ્યો અને વેગળો જઈ સાબળવા બેઠો જોગણી ગુણસુદરીએ દીકો જે મારો સ્વામી આવ્યો તો ખરો, ત્યારે તો વિદ્વાની વધારે ચપળતા ચના વવા લાગી, અને પુસ્તકમાંથી બીજે કથા નજર બહાર કાઢીજ નહીં નનુભટ વિદ્વાન હોય, તેણે જાણ્યું કે આ કોઈ પૂર્ણ વિદ્વાન છે તે ધીરે ધીરે ખમતો ખસતો જોગણ ગુણસુદરીની પાસે આવ્યો અને હાથ જોડી બોલ્યો, કે હું પણ આપની કૃપાથી થોડોક વિદ્વાન થયો છું મારે જો વાદ કરવાને આપ એકાંતમાં આવવા દેશો તો ઉપ-કાર થશે જોગણ ગુણસુદરી બોલી હું પુરૂષનો સંગ કરતી નથી, તેમ તેની સાથે એકાંતમાં વાત પણ કરતી નથી, નનુભટ કરગરીને કહ્યું

કે આપ મારી શેડીક જિંદગી જુઓ. નેમણીએ કહ્યું હીક કહ્યે આવળે. કયા થઈ રહ્યા પછી સાકરનો પ્રસાદ કહેવાયો અને શાગવીજ ધરમા જઈ કમાડ વાસી દીધાં. પડિતે તેની ચિકિત્સા નેમણે ખ્યાલ કર્યો કે નક્કી આ કોઈ મહા પ્રત્યાપી નેમણી છે શ્રીને દિવસે પોતે બની હતી પડિત નેમણી ગુણસુદરીના ઉતારા પર ગયો. કમાડ ઠોક્યા એટલે દાસીએ ઉતારીને અંદર લીધો પછી વદન કરીને પોતે બેઠો, નેમણી ગુણસુદરી વાતચીત કર્યા પછી બોલી- મહારાજ મારે અહિયા રોજ એક પ્રાણજી જમાડનાનો નિત્ય નિયમ છે મારે આપ પ્રસાદ લેશો કે ? પ્રાણજી બોલ્યો-પ્રસાદ શું છે તે નહીં લઈએ. અમારો તો ધર્મજ છે, ને તે આપ જાણો છો તે સાબળી નેમણી ગુણસુદરીએ એક વાસજીમા ચોખા ધાત્રી તેને આપ્યા તેણે કહ્યું કે આ ચોખા છે તે તમે રાધો એટલે હું તમને દુધ ને સાકર આપુ છું તે જમળે પ્રાણજી કહે હીક પછી પોતે ચોખા લઈને રાખ્યા એટલે નેમણી ગુણસુદરીએ દુધ ને સાકર રતી તાસળીઓ આપી દામીએ માળને પાણીનો કળસો ભરી આપ્યો મહારાજ ઉભા રહો પ્રથમ મારા હાથના બે કાળીઆ જમ્યો, પછી તમારે જમવું હોય તો જમળે મહારાજ સમકીને બોલ્યા કે એમ શું ગાડુ ગાડુ બોલો છો ? તમારા હાથનું તે જમાય ? તમે નેમણી અને અમે પ્રાણજી, મારે એમ તે બંને નેમણી હાથ બાવ કરી બોલી ત્યારે તો તમે વિદ્વાનજ નથી અને મે તમારી પરીક્ષા નેમણે વેદમા શું કહ્યું છે તેનો વિચાર કર્યો એમાં તો સર્વ જગત સગુણ ગણ્યું છે મુર્ખ હોય લે જિનન જિનવતાનો વિચાર રાખે છે, મારે તમે વિદ્વાન છતાં કયો છો ? પ્રાણજી તેના આશના અણસારારી અને હાવમાવના અમૃતમય વેણથી

લોકામાં ગયો અને તેના ઉપર આજ્ઞા કર્યો: તેણે બીજા મર્દની આજ્ઞાએ તેના હાથનું પથ્થુ જમવાનું કમુલ કર્યું. અને પોતાનું મોં ફાડ્યું તેણે વિચાર કર્યો કે અહીં કાણુ જોવા આવે છે ? મર્દની લાલચે બ્રાહ્મણને બ્રષ્ટ કર્યો પોને આડુ અવળું જોઇને જોગણી ગુણસુદરીએ બે ચાર કાળીયા ખવરાવ્યા તે ખાઇ લીધા અને પછી બાકીનો ભાત હાથે જમ્યો. જોગણી ગુણસુદરીએ દારીને સાન કરી સમગ્રગુણ કે બ્રાહ્મણ જમી રહે એટલે દક્ષણ આપીને એકદમ કાઢી મેલજો. નનુભટ જમી રહ્યા અને લુગડાં પહેરી ખેસવાનું કરે છે એટલામાં ફાસી આવી. તેણે તેના જમણા હાથમાં રૂપીઓ ૧ તથા પાન સોપારી આપીને કહ્યું કે મહારાજ હવે અપને રજા છે મહારાજે જાણ્યું કે બે ઘડી જોગણી સાથે મોજ માણીશું તે વિચારથી ખોટ્યા, જમ્યાં છીએ જરા બ્રાહ્મણ અકળાય છે તેને ખેસવા દે ફાસી કહે, મહારાજ ! ઘેર ખેસજો. બાકીને સુવાની વખત ચઇ છે, વિચાર છે કે નહીં એમ કહી ઘડકો મારી વિદાયગીરી આપીને બારણા વાસી દીધા મહારાજ રસ્તામાં પરતાવા લાગ્યા કે રાડે હેતર્યા, વટલાયા અને કાર્ય તો કર્યું બન્યું નહીં !

બે દીવસ વિત્યા પછી જોગણી ગુણસુદરીએ પોતાનો ઢોગ છોડી દીધો અને પ્રથમના જે વજ્ર હતાં તે પહેરીને બીજાં દરવાજાં થઈ શહેરમાં પોતાને ઘેર આવી બ્રાહ્મણે વેગળેથી પોતાની સ્ત્રીને આવતી જોઇ તેવો તે ચીડાઇને કરડાડામાં ખોલ્યો, આવો આમો શુદ્ધસુદરી ! તે પથ્થુ તે કાઢ બોલી નહિ, જાણે કે જાણતીજ નથી બીજાં દીવસે પાણી જરવા મઠ, ત્યાંથી આવી ઉપરા ઉપરી ઘડો પછાડી બોલી—મર્યો મારો અવતાર ! અને કુટકુ માંડ

નસીબ ? મારો તે અવતાર છે ? કોણ જાણે પુરે જાણે પાપ
 કર્યા કે આ પતિની સાથે પાતુ પડ્યું છે હું તો સુઝી બહુ જાણી
 જાઉં છું ને જે ધરતી માગ આપે તો એમને એમ અદર સ-
 માઈ જાઉં ! તે સાબળી ધણી ચડીત થયો ને કરડાડી કરી પુછવા
 લાગ્યો કે શુદ્ધસુદરી શું છે ? જરા કહો તો ખરા તેમ
 તેમ સ્ત્રી વધારે વધારે કોપી ને બોલવા લાગી તે ગુસ્સો કરી
 બોલી-તમને તે લાજ હશે કે નહીં ? અને વરણુમા રહેવું છે કે
 નીકળી જવું છે ? હું દસ દીવસ મારા પીયરમા જાઉં આવી એ-
 ટલામા તમે શો ગજબ કર્યો ? હાય ! હાય ! આચાર વિચાર ક્યા
 મયો ' હવે આ પૃથ્વી જેના આધારે રહેવાની છે ' હું કુવા ઉપર
 ગ્રહ ત્યાં મને લોકોએ વીખી ખાધી છે અને મામમા હો હો
 થઈ રહી છે આપણા તો આજ્ઞાશુનો અવતાર તો ઘેર પેર બીજા
 માગવા જવું પડે તે હવે તમને કોઈ ધરમા પગ પથ્થુ મુકવા ન
 દે એવું કહ્યું છે આજ્ઞાશુ ગમરાધને બોલ્યો—શુદ્ધસુદરી કહો તો
 ખરા ધીરા પડો ગમરાઓ છો શું કરવા ' અમે શો ગજબ કર્યો
 શુદ્ધસુદરી કહે આથી તે ગજબ કેવો કરવો હતો (જરા ઘાટો
 કહાડીને) પેલી તરકડી જોમણ થઈ ચોચા વાચી લોકોને સમજ
 વતી ફરે છે તેના હાથનું જમી આવ્યા ? તે સાબળી મહારાજ
 બોલ્યા ધીરી રહે ધીરી ! ધરમા આવીને કહે કોઈ સાબળશે બા-
 ચડી કહે હજી તો સાબળવાનું બાકી દેખાય છે ધરમ તો ન
 રાખ્યો તો દીસતો રહો પણ જરા લોકની તો લાજ રાખવી
 હતી એ તે તમને ઉધી ક્યાંથી મતી સુઝી તે વખતે તમારું
 જ્ઞાન ક્યાં જોયું ખાઈ ગયું ? ગામના ને નાતના લોક ફટફટ કરે
 છે અને નાતના પટેલોએ તો નિશ્ચય કર્યો છે કે ન્યાતબહાર મુ-

કવા માટે જો કાંઈ પાસે હોત તો જખ મારીને સમજવું નવું બટનો નાદ ઉતરી ગયો. ને તે ખીચારો આભો બની ગયો અને ત્યાં આગળ તે બોલ્યો—હા હા તું કહે 'છે એ ખરી વાત છે પણ એવું કરવું કેમ ? હો આ પચાસ રૂપીઆ અને ન્યાત પટેલને સમજાવી આવ કે આડું અવળું વેતરે નહીં સ્ત્રી રૂપીઆ લાઇ ચાલી ને જોને ધેર કડના મુક્યા હતા ત્યાં આવી અને રૂપીઆ આપી કડલા લાઇ ધર તરફ પાછી વળી પછી તેના ધણીને સમજાવ્યું કે હું ઠેક પટેલ પાસે જઇ આવી ને રૂપીઆ દાખી આવી તે તો એટલા નહોતા લેતા પણ મારા પીયરના મગા નીકળ્યા. તેમને શરમાવીને કહ્યું ત્યારે પત્યુ હવે ફરીથી આ-પણું નામ નહીં દે પણ મારા આગળ પાણી લ્યો કે હવે ફરીથી એવું ઠેકાણે જઈશ નહીં મહારાજે કબુલ કર્યું અને સમ ખાધા કે કોઈપણ દીવસ હવે હું એવા ઠેકાણા ઉપર જઈશ નહીં ત્યારે સ્ત્રીએ નવુંબટ પોતાની સ્ત્રી શુદ્ધિદરીને ખીજ ચાળા ચટકા કરવા શુદ્ધિ ગયો અને ઉલટો તેના હમેશ્વનો દયાએલો રહેવા લાગ્યો સ્ત્રીએ કેટલાક દીવસે પોતાનો પવિત્રતાઈ દેખાડવાને પોતાનો ગોળી જુદી રાખી, પણ બાહ્યની આજીજીથી તે કામ બધું કર્યું કેટલાક દિવસ પછી તેણે પોતાના પતી આગળ પડ્યો બોલ્યો કહ્યું—સ્વામીનાથ ! હું જોગણ ચાઇ ઘોળા વચ્ચે પહેરી કયા વાચતી હતી અને તમે મારાજ હાથનું જમી ગયા હતા ત્યાં તમારો અર્થ સર્વો તેવો પણ રાગ કીર્તિ સિંહનો સર્વો હશે, જો મારો બગડવાનો વિચાર હોત તો હું તમને શું કરવા નિસર જીમા રાખત ?

વારલા પ મી.

કોડીલાલ અને ચતુરા,

વર્ષમાન નમરમા આશુક કરીને એક નમરશેઠ રહેતો હતો જેને અપાર વૈભવ અને અસખ્ય સોનામહોરો અને રત્નને ખેશુમાર જડાર હતો પરંતુ એને પુત્રની ખેદ હતી કુની-
 'મામાં સર્વ સુખ લાગ્યેજ મળે છે કહેવત છે કે મેટી ત્યા
 ચોટી નહી અનેચોટી ત્યાં રાટી નહી. એ પ્રમાણે આ રહેને પશુ
 હતુ કેટલાએક દીવસે પછી અનેક દેવ દેવીની બાધા આખડીથી
 તે શેઠને એક કન્યા અવતરી તે કન્યાનું સ્વરૂપ એવું તો સરમ
 હતુ કે માક્ષાત મુર્તિમતી રતી જ હોય, જેવી તે રૂપાળી હતી
 તેવીજ તે શરીરમા પણ સધળા અવયવોથી ભરપુર અને ખોડ
 ખાપણુ વગરની હતી શેઠ તેને પુત્રની માફક લાડથી ઉછેરવા
 લગ્ય અને તે બમારે પરણુત્ર લાયક હિમરે પહોચી ત્યારે તેનું
 પીતાએ વૃક્ષવમા અને કુળમા પોતાની બરાબર બીજા શહેરમા
 એક શાહુકરને કોડીલાલ નામનો પુત્ર હતો તેની સાથે તે કન્યાને
 પરણુવી ને જમાઇને પોતાનો ઘર જમાઇ કરી રાખ્યો. કોડી-
 લાલ પોતાના સસરાના ઘરમાં રહી અનેક પ્રકારના આહાર વિહા-
 રમા મોજમજા ભોગવવા લાગ્યો તે પોતાની નવયોવના પ્રાણુ-
 વલ્લભા સાથે નવા નવા વિલાસ અને રગભોગ ભોગવતો હતો

એક વખતે બીજા દેશમાંથી કેટલાએક વેપારીઓ ધન ક-
 માવા માટે બીજા દેશમા જવાને ત્યાં આવેલા તેને જોઇ કોડીલાલને
 પણ ધન પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા થઇ પોતાના સસરાની આજ્ઞા
 હેઠ તે પશુ તેઓ સાથે સજ્જપાર મુસાફરીએ ગયો, પતિ

પહેલેથી ગયા પછી એક સમયે તક્ષણપચામા આવેલી કાઠીલાલની વિલાસપાત્ર સ્ત્રી ચતુરા, માળની વ્યભાસીમા પોતાની પ્રિય સંબંધી સાથે એપાટ એલવા લાગી એવામા તે ખીલતી ગુલામી કળી સરખી ચતુરાચિત મતી જાતયોવના મુઝા વિપરીત અતિમન થઈ અર્થાત શુદ્ધમતી દેખાયમાન થઈ હોય તેમ દુર નાસી જઈ અને જાણે કાષ્ટએ એ ચપળાને છેતરી હોય તેમ તે સ્ત્રીને વિપરીત અતિ વિચાર શુન્ય-મુદ્ધ બની ગઈ અને તે પોતાના મનમા ઉત્તમ થયેના કામાગ્નિને રોકી શકી નહીં એ વખતે તેનું શરીર અત્યત દેખવા લાગ્યું કામવિકારથી તાવનું લખનપુ ભરાઈ આવ્યું, હોઠ ફીકા પડી ગયા ગળે શોષ પડ્યો, ઉદાસીનતા સર્વાંગે વ્યાપી રહી ને તુરતજ એપાટમાથી ચિત્ત ચોરાઈ ગયું આની તેની સ્થિતિ જોઈ કદિમા પહેરેલી કડીમેખલા ઝલુઝલુટ કરી તેને બોધ આપવા લાગી કે અરે ચપળા તુ તારા શિયળવૃતનો ભગ કેમ કરે છે / નહીં જેમ પોતાની મર્યાદારૂપ કિનારાનો નાશ કરતી નથી, તેમ તારે કુળની મર્યાદાનો નાશ કરવો ઉચિત નથી આ વિચાર એક ક્ષણ મનમા રહ્યો પણ તેટલામા તો કામએ પુણ્ય બાણ એવા તો જો રમા સનાટ કુમળી જગ્યાએ માર્યું કે તે સુવામિત વનની લપટની અપટમા સપઘટ ગઈ ને તે સાથે જ્ઞાન વચરતી થઈ પડી તરતજ કામાતુર બનેલી ચતુરાએ પોતાની એક અતરંગ સંખીને બોલાવી એકત્રતામાં લઈ જઈ પહેલા રસ્તા ઉપર જનારા પુરૂષને બોલાવીને કહ્યું કે એ રમાળા તરૂણને તેડી લાવ મારાથી એના વગર રહેવાય તેમ નથી જો એ કામદેવની મુર્તિ મને મળશે નહીં તો હું વિરહાન-ળમા બળી જઈશ કામનો વિકાર એર જોવો સમત છે, તેને કાંઈક

તરૂણી રોકી શકે છે, કામાગ્નિથી ઉત્પન્ન થતા સર્વ પ્રકારે વજ્ર થયેલી ચતુરા, આ વખતે પોતાના મનને કમળે રાખી સહી નહીં ખાઈની આજ્ઞા થયેલી જોઈ તે અધમ સખી તરતજ નીચે ઉતરી, રસ્તા ઉપરથી તે કામદેવને તેડી લાવી એ જાન પુરૂષે સ્વતંત્ર રીતે વર્તનારી ચતુરાને કામ કેલીથી—સુરત વિવાસથી સહજ પ્રેમ દાખવી, શાત અને મૃદુ ભાષણથી જ વળી પરીકાસ વચનથી અત્યંત રાજી કરી વશ કરી લીધી પછી તે હમેશા તેની જોડે એજ પ્રમાણે રંગભોગ ભોગવવા લાગ્યો.

પરદેશ ગએલો તેનો પત્ની કોડીલાલ કે જોના પ્રેમ પોતાની પ્રીયામા સયોદ હતો તે રાત્રી દીવસ પ્રીયા પ્રીયાજ જખતો પર દેશમા જખને અપાર ધન કમાયો, ને એમ પરદેશમા રહેતા ધણી દિવસ વિતી ગયા એક વખતે શરદ રૂતુમા તે એકાનમા સુતો હતો તેવામા ચતુરા તેને સાબરી આવી ને તતક્ષણે તેને પોતાની પ્રાણ સમાન સ્ત્રીને મળવાની અતિ ત્વરીત ઇચ્છા થઈ પોતાનો સર્વ ધધો આટોપી દઈ કેટલાએક વહાણોમા માલ ભરી તે પોતાના સસરાના જહોર તરફ પાછો વળ્યો, વહાણો સફર કરતા પોતાના નગર સમીપ આવી પહોંચ્યા કે વહાણમાનો સત્રજો માલ ખરવા સોપી, પોતે શહેરમા દાખલ થયો એ દીવસે સસરાના ઘેર મહોત્સવ હોવાથી સધળા કુટુંબીઓ તેમા રોકાઈ ગયા હતા એમા તે દાખલ થયો. કોડીલાલના આવવાથી સર્વ કુટુંબીઓ રાજી થયા પણ ચતુરા બહુ નીરંતેજ થઈ ગઈ તે બેઆકળી થઈ ફરવા લાગી તેના મનમા તો તેનો ચાર રમી રહ્યો હતો તેથી આ નવુ લક્ષ્ય આગ્યુ તે તેને કટકરૂપ થયુ. એમ કરતા રાત્રી પડી ને જાણુગારેલા જાનનગૃહમા કોડી-

લાલ બણા ઉમગમેર પોતાની પ્રાણુવલ્લભાને મળવા ગયો ત્યાં ઉત્તમ સંદેહ રગના ઓછાડથી શય્યા પાથરી હતી ઉમદા અતરો ને ધુપો તથા સુગંધી પુષ્પોની મધુર સુગંધ બહેકી રહી હતી ને સ્તંભમા જડેલા મણીઓ દીવાની મરજ સારતા હતા આવા ઇંદ્રસુવન સરખા રતીમદીરમા કોડીલાલ પોતાની પ્રીયાને પુણ્ય પ્રેમથી આલિંગન કરી શય્યા ઉપર બેઠો પરંતુ તે ચતુરાને સર્વ કાળ સરખુ લાગતુ હતુ, તેનુ તો ચીત પોતાના રાખેલા ચારમા જ ચોટ્યુ હતુ ચતુરા પોતાની આખો મીચી ચોમની પેઠે ધ્યાન ધરતી શુન્યમુઠ થઇ પડી હતી, તે પળે પળે પોતાના માનીતા પ્રિતમનુજ મનમા ચિતવન કરતી હતી તે ક્ષણે ક્ષણે નિશ્ચય મુકતી કે “ હાય હાય ! હવે તેને ક્યારે મળીશ ” કોડીલાલ તેને પ્રેમથી બોલાવી ચુપ્પન કરી નાના પ્રકારના શૂગારના હાવભાવ બતાવી નમ્ર પ્રેમી વચનોથી વિનવી, તો પણ હવે તે આ એકની બે ન થઇ તેણે આ પોતાના સ્વામીને ઉત્તરજ આપ્યો નહી પણ ઉલટી બપબીત થઇ હોય તેમ વારવાર હાંફવું અને કપવા લાગી પ્રેમાતુર થએલ પતિએ તેના શરીર ઉપરના વસ્ત્રો ખેચવા માડ્યા ને ત્રાથ બીડવા માડ્યો એટલે ચતુરા પોતાના અગોને સંકેલતી દુર ખસી ગઇ કેમકે તેના મનમા તો પોતાના ચારનુ ધ્યાન એક તાર થઇ રહેલુ હતુ મુઠ કોડીલાલ આમ ન-ખરા કરતી પ્રિયા ચતુરાને મધુર વચનોથી બોલાવી પ્રણામ કરવા લાગ્યો, કે અરે પ્યારી ! આ તને શુ થયુ તારા ઉપર તો માફી જીવનદોરી છે ને મને આજ કેમ તરછોડે છે ? અરે માફી આખની કીઠી હૈયાના હાર મારો મૃદુ વચન માન્ય કરીને એક પ્રેમ ચુપ્પન તો લેવા દે ? આ હાસ ધણી વાર થયા તારા

પ્રેમની આશાએ લટુ બની ગયે છે, તેને વગર કાશ્વે નિસક કરી કાપવું એ તને થતીત છે વાક ? એ પ્રમાણે કોડીલાલે જલુ વાર ચતુરાની પ્રાર્થના કરી તો પણ પરવશ પડેલા તેના અત-કરણમાં લેશ માત્ર પ્રેમાકુર કૂટયો નહિ, ક્યાથી પુટે ? આવી રીતે ઘણા મુર્ખ પરુષથી આશક થયેલી સ્વપ્રિયા જે પોતાના તરફ હિદાસી બતાવી દુર રહેતી હોય, તેને વશ કરવા અને તેની સાથે પ્રેમ કરવા વારવાર તેની પ્રાર્થના કરી લપટ-પાણુ દર્શાવે છે, પણ તેનું કપટ કળી શકતા નથી. આ બામનમાં કોઈ કહેશે કે કામદેવનો વાક છે, પણ તેમ નથી તે બીયારો ત્હાં તો પરવત છે ને કટનેક અશે સ્વતત્ર છે. જેવો પોતાનો મનોવિકાર જે માટે કહેવત છે કે “ બી રહે તો આપથી ને જાય તો સગા આપથી ” તે પ્રમાણે ધણીવાર સુધી કોડીલાલે ચતુરાને વિનવી ને જ્યારે તે વશ નજ થઈ ત્યારે તે થાકીને નિરાશ થઈ બેઠો, પણ ચતુરાના મનને નિરાત થઈ નહી

અર્ધી રાત્રી ગઈ ને હમેશનો સમય થયો એટલે ચતુરાને યાદ આવ્યું કે હવે મારો વાહાલો ચાર ઉપવનના લતાકુળમાં સ-કેતગ્રહમાં દાખલ થયો હશે. પણ મારાથી ત્યાં બાજ જવારો નહીં તો તે મુજ વહાલાના શા હાલ ? હાય હાય ! હવે હું શું કરું ? એમ મનમાં બોલી એકદમ મુર્ખ બાપને પડી ગઈ તે સન્મુખ બેઠેલા પતિને ઝેરના જેવો જોવા લાગી. પ્રેમાશ્ર થયેલા પતિએ સારી રીતે આશ્વાસન કીધું ધણી આજીજીથી મનાવવા પ્રયત્ન કીધો પણ બચ્ન તે પરપુરુષ કામીનીએ માનેલા પોતાના પતિરૂપ ચારને મળ્યા વિના તેના મનને સ્થિતિ કેમ મળે ?

કોડીલાલ જ્યારે વિનય કરી કરીને થાક્યો, ત્યારે સન્માર્મ એક

તરફ સુધ્ધ ગયો ને તરતજ દેહાવશ્ન મન થયો. મતિ જ્યારે જરૂર ઉધમા મડ્યો ત્યારે અત્યુચ્ચ સોજ જ્યુઆર સજી બનીકની હબને હબને અનન્યકાથી જવાની તૈયારી કરી તોના ધરનાં સર્વ માણસો ઉપતાં હતા. આખી રાત્રીએ મહોત્સવ હોવાથી ધણી માણુ સોની જાવ-આવમા એક ચોર જરાઇ બેઠો હતો તે આ બને બીપુરધને જાગતા જોઇ ખાતર પાડવા ફાવી શક્યો ન હતો.

જ્યારે ચતુરા ચારને મળવા આસ્તે રહી ધરની બહાર નીકળી કે તેના ચરચુના આઝરતો રજીઝજીટ પેલા ચોરને કાને પહોંચી તે પણુ તેની પછવાડે ગયો છુપાતો છુપાતો બી શુ ચરીત કરે છે ને ક્યા જાય છે તે, તથા તેના ખરેણા છીનવી લેવાની આ સારી તક છે તેથી તે પણુ પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો.

હવે પેલા વિહારના સકતગૃહમા શુ શુ થયુ તે સાબળા ચતુરાનો ચાર હમેશની માફક દાડ અને ગાળે પી, કેદમાં બહુ લટુ બની પોતાની ઝુપડીમા બનીકની બેઠો ધણી રાત્રી મન તો પણુ પોતાની પ્રિયા આવી નહિ એટલે પેલો જરૂર વિરહાગિથી બળતો મોટી જિદાસીમાં આવી ગયો. તે ચદ્માના કિરણોવડે બળા જરમ જોયો થઇ ગયો છેવટે કામામિનો તાપ અને જળા મજ્જાન એ જન્ને કેમ છુરવી શકાય ? તેથી તે પ્યારીને મળવાની આશા મુકી દઇ એકદમ ગાડો બની બેભાન થઇ પડી ગયો.

ચતુરાએ પોતાના માનસીત્ત ચાર આથે સ્તી સુખ લો-ગવવા માર્ગે ધણી ઉમંગમા પ્રસમસી તે ઉપવનમા તેવી સુખ લીકો આવી ફાડાડ દોકવા માસમાં આમ બધી વાદ કરતા તેના માણુ સુમંગલ ચારે કમાડ ન લીધાસુ ને કિતર પણુ ન આપ્યો,

તમારે તે કાઢ વાળી અદર આવી જુએ છે તો તેનો પ્રિય પડેલો દોઢા તેને ઢઢાળી જમાડયો એટલે તે જુસ્સામાં બોલ્યો કે રાડ ! આટલી મોડી કેમ આવી ? જ તારૂં કામ નથી અહીંથી ભાગી જ, તો પણ વિષયાધ અતુરાએ બહુ કાલાવાલા કરીને કહ્યું કે હુ શુ કરું ? મારો પતિ આજરોજ પરદેશથી આવ્યો છે માટે વાર લાગી તે સાબળતા ચારની આખમાં ઝેર ભરાયુ ને તેનાં રૂવે રૂવાં ઉભા થયા પછી તે ક્રોધ કરી બોલ્યો કે જ રાડ તારૂં મો આજથી ખતાવીશ નહીં તો પણ કામાતુર થયેલી અતુરા કરી તેને આજીજીથી બેટી ઉડાડવા ગઇ, એટલે તેણે કેદના જુસ્સામાં મારવા માડી તો પણ તેનાથી રહેવાયુ નહીં એટલે જરા રહી પાછી વિનવવા જાય છે તેવોજ તેણે ક્રોધના આવેશમાં આવી એકદમ પાસે પડેલા છરાવતી તેનું નાક કાપી લીધું તેથી તત્તક્ષણે તે ડુર્છા ખાઇને જુમીપર પડી થોડીવારે તેને જાન આવ્યું ને હૃદીને વિલાપ કરવા લાગી અરેરે ! ઓ દયાનંદ ! આ મદ-ભાગી દાસી તમારા મુખચન્દને જોવા પાતને પણ તરછોડી, મમે તેમ કરીને આવી, ને હાયરે ! તમે માડૂ વિના અપરાધે નાક કાપી નકરી કરી હાય હાય ! આપણે સાથે ખેતી વિલાસ કરી રતિમુખ ભોગવી મોઝૈમજન કરતા આટલી પણ શરમ ન આવી ! ઓ વહાલા, હવે જરા તો બોલો એમ કહી આલિંગન કરતી હતી.

આવી રીતે તે અનાચારવાળી શિયળભગવાળી સ્ત્રીને તેના અવિચારી કૃત્યનું ફળ મળ્યું તં પછી ગજરાઇને તે ત્યાં ઝટપટ પોતાના બાપને ઘેર જવા નીકળી રસ્તામાં પેલો ચોર જે પ્રથમ થીજ આ સંબળો તમાસો જોતો હતો તે તેની પુઠે પડી કહેવા લાગ્યો કે, તુ કોણુ છે ને કયા જાય છે અતુરા એનો ઉત્તર મહારાટમાં

ને નાકની બચામાં કાંઈ આપી શકીજ નહીં એટલે ચોરે તેને
 ધમકાવી લુગડા ધરેણા ઉતારી આપવા કહ્યું કે તરતજ તેને
 તાબે થઈ સર્વ ધરેણા ઉતારી તેને આપી દીધા અને પો કાટવાનો
 વખત નજીક આવવાથી તે તરતજ પોતાના બાપને ઘેર ગઈ ને
 પતિ સુતો હતો ત્યાં જઈ સુતી થોડીરાગ શ્વપાપર પડી રહ્યા
 પછો પોતાનું સ્ત્રીચરિત્ર કરવા દોડો દોડો ! હાય હાય ! માફ
 નાક કાપી નાખ્યું એની કારમી ચીસો પાડી સૌને ભયભીત કીધા
 ચતુરાની સ્ત્રીમાં સાંભળી ધરના સર્વ માણસો ગભરાઈ જંગી ઉ
 ઠ્યા અને કોડીનાલ પશુ બેમાકળો બનીને જંગી ઉઠ્યો તે જુવે
 છે તો ચોમેર માણુમોની ગીગદી મચી રહી છે, આ મધળા મનુ
 બે ચતુરાને પુછ્યું કે શું છે બહેન ? ચતુરા મોલી-શું તમે
 જોતા નથી ? આ મારા વરે માફ નાક કાપી નાખ્યું, હું નકડી
 ચઢેરે ! આ ભાઈઓ મને મચાવો, નહીં તો એ મારો જીવ લેશે
 એવી ભયકર વાણી સાંભળી આજી દલાલ વગેરે જનો કોડીનાલને
 પુછવા લાગ્યા કે તમે આ નિરઅપરાધી માણાનું નાક કેમ કાપ્યું ?
 કોડીનાલ આ પ્રશ્ન સાંભળતાજ ભયભીત થઈ ગયો ને આમતેમ
 બોલવા લાગ્યો, તેનું મ્હો લેવાઈ ગયું ને પરદેશમાં વેચાએલા
 ગુલામની માફક એક પશુ અક્ષર તેનાથી બોલાયો નહીં હા કે
 ના કાંઈ પશુ બોલી શક્યો નહો, આમ પુષ્કળ કુટુંબ મચી રહ્યું
 એટલામાં પ્રાત કાળ થયો, એટલે ચતુરાના કુટુંબીઓએ આ
 ફરીઆદ રાજસભામાં જાહેર કરી આ ટતાત જાણુતા રાજને
 ધણે ગુસ્સો ચઢ્યો તેથી તેણે કોડીનાલ કે જે નિરઅપરાધી હતો
 તેને બધારી મગાવ્યો અને યથા યોગ્ય ન્યાય કરવા તેને કેદ
 કરી રીતસર કામ ચલાવવા માફ, છેવટે તેને કેદની તથા દંડની
 બંને શીક્ષા ફરમાવી

પેલા ચોરે આ પ્રત્યક્ષ જોયું તેથી તે કાઠીજાન ઉપર જેઠા
 ઇન્સાફ જોઈ શક્યો નહિ તેણે તરતજ રાજસભામાં માથી ઊઠી
 પહેલેથી તે છેવટ સુધી જો બન્યું હતું તે કહી બતાવ્યું, અને
 તેની પુરતી તપાસ કરવા રાજ સહીત સર્વ સજા પેલા ઉપવનમાં
 ઝુપડીએ ગઈ ચોરે ચતુરાનું નાક, તેનો ચાર ને બરેણા સર્વ બ-
 તાવ્યા એ જોઈ રાજ તે ચોર ઉપર અત્યંત પ્રસન્ન થયો ને
 સત્કાર કરી પેલા બરેણા તેને આવી દીધા, અને કાઠીવાલ ઉપર
 નિષ્કારણ આવેલો અપવાદ મિત્રતારૂપે ઊતારી દીધો સ્ત્રીઓ અતિ
 આશ્ચર્ય, કુડીન, કુચરણવાળો, નિર્લજ અને ચપળ હોય છે તે
 પતિનો માતાનો, બાપનો સંતાનનો કે સહોદરનો કાઢતો દ્રોહ
 કરતા ડરે નહિ.

વારતા ૭ મી.

ભટો પટેલ અને રૂપાળી પટલાણી

પુર્વ લીંચાપુર નામે ગામમાં ભટો પટેલ રહેતો હતો તેની
 વહુનું નામ રૂપાળી હતું તે બને ભરજોમન અવસ્થામાં હતા
 તેમને પરસ્પર વણી પ્રીતિ હતી, તેથી તે હાસ્ય વિનોદ અને
 એકબીજામાં દિવસ નિર્ગમન કરતા હતા કેટલાએક દિવસે
 કેમકે કેમકે કવિને મોઢેથી સ્ત્રીઓના ચરિત્રના વખાણથી વાત બ-
 ટાપટેને સાંભળી જોઈ તેના મનમાં તે વાતનો સદેહ થવાથી
 પેલાની પ્યારી સ્ત્રી રૂપાળી આમળ કહેવા લાગ્યો કે સ્ત્રીઓના
 ચરિત્રને તું વખાણે છે, એ વાત મને ખરી લાગતી નથી રૂ-
 પાળી બોલી કે, સ્ત્રીઓનાં ચરિત્ર અપાર છે એને કેમ કહી શ-

કતુ નથી એ ચરિત્રોથી મોટા મોટા મહાત્માઓ ઉતરાય છે તે કાષ્ઠની અક્રમમા આવતુ નથી સ્ત્રીઓ ભરથારને ચારના ચા-
કર તરીકે તેડવા મોકલે અને તેમના દેખનાજ પરપુરુષથી જન-
કર્મ કરે છે ને ભરથાર તે સ્ત્રીને પતિવ્રતા માને છે બધી
સ્ત્રી એવી નથી, તેમ બધી સ્ત્રી પતિવ્રતા પણ નથી એજ પ્ર-
માણે જગત વ્યવહાર ચાલ્યો જાય છે, એટલે સ્ત્રીચરિત્ર ખરું છે
ભરો કહે એ વાત મને તો ખરી લાગતી નથી ને જો ખરી
હોય તો એ ચરિત્રો તારા વિષેજ બતાવી મારો સદેહ ભાગ એ
બાનત હુ રીસ કરીશ નહી, અને તે પ્રપચ કરી નિશ્ચિત મારી
સમક્ષ પરપુરુષ સાથે જનર કર્મ કર, ને મારા મનમા એવો વહેમ
એ કૃત્ય કરવાનો રહે નહી તોજ હું એ સ્ત્રી ચરિત્ર ખરૂં માનુ
રૂપાળી કહે કોક દિવસ બતાવીશ તારી સાથેજ મારને તેડાવી
તેની સાથે હાસ્ય વિનોદથી રગ રમી આખી રાત નિરમમન કરી
સવારે જાય ત્યારે વળવવા પણ તનેજ સાથે મોકલુ એવી રીતે
ચરિત્ર કરી બતાવીશ આ પ્રમાણે વાત થયા પછી થોડા દિવસ જવા
દહ એક દિવસ રૂપાળી પાછી ભરવા મઠ ત્યા તે જ ગામના વા-
ણીયા મુળચંદ મહેતાનો દિકરો મોહન તળાવને કિનારે બેઠો હતો
તેને રૂપાળીએ ઘડો ચડાવવાનું કહી નેત્રકટાક્ષ કર્યા ને તેની સભ્ય
પ્રીતિ કરીને આઠ દિવસનો મળવાનો વાયદો કર્યો રૂપાળી પાછી
ભરી ઘેર મઠ, તે વાતને જો દિવસ થયા તેવામા લીલાહરથી
મોહિ એક અમીપર ગામમા કચ્છપ્રીમા ખરચ હતુ ત્યા ધણુ
મમના પટેલીઆઓને તેડાવ્યા હતા તેમા ભટા પટેલને પણ તે-
ડાવ્યો હતો તેથી તે ત્યા જમવા ગયો ત્યા તેની સાળાની વહુ
કે જેનું નામ ચોથી હતુ, તે ત્યાં એનું મોસાજ હોવાથી કામ ક-

રવા અદ્ભુત હતી. તેને બરો ઝોળખતો નહોતો, પણ ચોથી વડુ
 બટા પોસને ઝોળખતી હતી તેને પોતાની નણદત્તો વડુ નણદી
 લાજ કાઢતી હતી બટાએ તે સ્ત્રી કોણ છે એમ જાને ત્યા પોતે
 મર્યો હતો તેને પુછ્યું તેણે કહ્યું કે એ પાઈ અમારી બાણેજ
 માય છે ને તમારા સાળાની વડુ છે એમ નણદત્તો બરો રાજ
 થયો હવે જ્યારે ખરચ સમાપ્ત થયું કે સર્વ પટેલો વગેરે ઘેર ગયા
 તેમા બરો પણ રજા લઈ ઘેર આવ્યો અને પોતાની સ્ત્રી રૂપાળી
 પાસે તેની ભાભી ચોવી વડુ ત્યા આવી હતી તે વિષે વાત કરી
 કહેવા લાગ્યો કે તારી ભાભીને આઠી તેડી લાવી મીજબાની આવી
 પરીણાગત કરવી જાઈએ અને તેને તેડવા તું જાઈજા તોજ
 આવશે તોજ આવશે માટે ઉતાવળથી જઈ તેરી લાવ. રૂપાળી
 પટલાણી પોતાના ધણીના અતિ આગ્રહથી પોતાની ભાભીને તે-
 ડવા અમીપર ગઈ અને જોને ત્યા પોતાની ભોજાઈ હતી ત્યા ગઈ
 ત્યારે માલમ પડ્યું કે એ તો પાછી ઘેર ગઈ એટલે ત્યાથી પાછી
 વળી ઘેર આવતા રસ્તામા વિચાર થયો કે મોહનને મળવાનો
 આઠ દિવસનો વાયદો કર્યો છે ને તે આઠ દિવસ હમણા વહી જશે
 માટે કાંઈ યુક્તિ કરી આજેજ પ્રિતમને ઘેર તેડી જવો. એમ
 વિચારતા ગામમાં પહેાળી એટલામા મોહન સામે મળ્યો. તેને
 રૂપાળીએ બોલાવી કહ્યું કે તું આ પોશાક ઉતારી સ્ત્રીના લુગડા
 તથા હાથમા ચુડીઓ અને ધરણા વગેરે સર્વ પોશાક સ્ત્રીઓના
 પહેરી અહીં પાસેના વડ પાસે બેસ અને હું મારે ઘેર જઈ માશ
 ધણીને સાથે લઈ મારી ભાભીને તેડવાને બહાને તને મારે ઘેર
 તેડી જઈશ પણ મારો ધણો આવે ત્યારે ધણી લાખી લાજ
 (લુધટો) કાઢજો એમ મોહનને શીખવી રૂપાળી ઘેર આવી ત્યારે

તેના ધણી ભટાએ મુછયું કે તુ તારી ભાભીને તેડવા મઇ હતી ને એકલી કેમ આવી ? રૂપાળી બોલી કે હું તેડી લાવી છુ પણ તમારા તેડવા મયા પીના ઘેર આવી નહી ને પાદર વડ નીચે ઉભી છે માટે મારી સાથે તેડવા જાઓ ભટો કહે હું તારી સાથે તારી બેળામને તેડવા આવુ તો બોકામા મારી લાજ જનમ અને મરક રી થાય. ભોકા કહેજે કે ભટો પટેલ સાળાની વહુને તેડવા મયો માટે તુ સોગન દઇને તેડી લાવ રૂપાળી રોવા ને હકગાટ કરવા લાગી કે મને મોકલીને હવે નાક કપાવા ધારો છો, માટે તેડવા તમારે આવવાની મરજ હોય તો ચાલો, હું આગળ જાઉં છુ ને તમે પાછળ ચાલ્યા આવજો. ભટો બિચારે કમુલ કર્યું ને પોતાની સ્ત્રી પાછળ તેડવા ચાલ્યે ને જ્યા મોઢન સ્ત્રીના વેશે ઉભો હતો ત્યા આવી ભટો પોતાના સમ દઇ ઘેર આવવાનુ કહુ એટલે આગળ ભટો પટેલ ને પાછળ રૂપાળી પટલાણી પોતાના ધારને સ્ત્રી વેશે લઇ ચાલી વેર જતા રસ્તામા ભટાને પોતાની સ્ત્રીએ ચરિત બતાવવા વિશે કહેલી વાત યદ આવી તેમજ મીજમાનની આવ મલગત જોતા તે સ્ત્રી નહી પણ પુરૂષ હોય એવો સ દેહ ભટાના મનમા થયો. જોથી ઘેર પહોચ્યા પછી પોતાની પ્યારી સ્ત્રી રૂપાળીને ખાસે બોલાવી એકતમ કહુ કે તુ જે તારી ભાભીને તેડી લાવી છે તેની ચાલચલગત ઉપરથી મરદ છે એમ મને ખરી રીતે જણાય છે, માટે જોત રાડ તારી ભાભી છે કે તારો ધાર ? રૂપાળી પોતાના ધણીનુ આમ કોષમાંથી બોલવુ સાબળી મનમાં તો સમજી ગઇ પણ સ્ત્રી ચરિત કરી આસુ લાવી કોષથી હાસ ! હાય ! શુ મને વેસ્મા જણી, આજ વજા વરસે મારી ભાભી મને મળવા આવી ત્યા લાજ બેળાને સ્પર્શ વગરના વચન

બોલીને મશ્કરી કરો છે ? શુ મારો જીવ લેવાને તક્યાર થયા છે
આવો લુ ડો ધણી, મારા ભોજ છે, મારો કાળ પાસે આવ્યો છે,
વગેરે બોલી કાંઠા મુઝા કરવા લાગી. બટો કહે ચુપ રહે રાક હું
આપણી દાસી શણકીને તેડી લાવુ છુ તેને તારી બાબી સાથે
આખી રાત સુવાડી મુકુ ને સવારે પારખુ જોઉં જો કાઈ કપટ
જણાય તો તારે અને એનું અન્નેનું માથુ છેદન કરું હે રાડ ! હું
ઝાઝા બેઠ બણ્યો છુ તારો છેતરાયો છેતરાઉં તેમ નથી આવી
રીતે બટાનું બોલવું સાબળી રૂપાળીને ચિતા થઈ અને જાણ્યું કે
જો શણકીને તેડાવી પારખુ જોશે તો નક્કી માઝ પોગળ વરત્યા
વિના રહેશે નહીં ને નક્કી મોત આવ્યું આથી રૂપાળી ધણીજ શીકર
અને ચીંતાથી શોકાતુર થઈ વિચાર કરી બોલો કે બને તમને
મશ્વય થયો હોય તો ખાત્રી કરો અને બીજાને કાને આ વાત
જાણ તો આપણી ફજેતી થાય માટે તમારે પારખુ જોવું હોય
તો અમે સુતા પછી મારી બાબી બરનિકામા હશે ત્યારે હુ તમને
બોલાવીશ એટલે હાથ ફેરવી ખાત્રી કરજો આ વાત બટા
પટેલને ગમી પછી સુતા ટાણે બટો બારણે સુનો રૂપાળી બારણા
દઈ ઓરડામાં પોતાની બાબી બનાવેલ ચારની સાથે એજાઆરા
અથી ખુબ રગ રમી રહ્યા પછી પોતાના બહાલા ચાર મોહનને
બીજા ઓરડામાં સુવાડ્યો પોતાના ઓરડાની કૌરકરે પોતાનો દીપર
બોતો રહેતો હતો તેના ધરમા આવજા કરવા માટે એક બારી
ગપ્પી હતી બોતો ધણુ કરીને વાડીએ વાસો રહેતો હતો રૂપાળી
એ તે બારી ઉઘાડી પોતાની દેરાણીને ઉઠાડી આંખે આમુ બરી
રોષ પડીને રડતી કહેવા લાગી કે તારે જોઈ મને વગર વાંકે
મારી મારાં હાડકાં બોખરાં કરી નાંખ્યાં અને વળી બારણા

કંઈ બહાર સુતા છે મારા હાડકા મારથી કળે છે એટલે નિદ્રા
 આવતી નથી એથી કુવે પડવા નક્કી કરી તારી પાસે આવી
 છું દેરાણી બોલી ધર હોય ત્યાં લડવુંએ પડે ધર હોય ત્યાં
 વાક પછુ આવે માટે તેનો મોખો રાખીએ નહિ ચાલે
 હું તમારી સાથે સુવા આવું છું એમ કહી તેની દેરાણી રૂપાળી
 સાથે સુવા આવી ને બંને સુખ દુખની વાતો કરી રૂપાળીની દે
 રાણી નિદ્રાવશ થઈ ત્યારે થોડીવારે પોતાના ધણીનો સશય મ
 ટાડવાને પોતે તથા દેરાણી ને ઓરડામાં સુતા હતા ત્યાં તેડી
 જઈ કહેવા લાગી કે મારી ભાભી બર નિદ્રામાં છે માટે તમારે
 ને પારખુ કરવું હોય તે જળવી લઈને કરી દ્યો એટલે બટા
 પટેલે ધીરે ધીરે રહી ઓરડાની માફક જઈ રૂપાળીએ બતાવ્યા પ્ર-
 માણે તપાસ કરતા બટા પટેલને ખાત્રી થઈ કે આમાં કંઈ કપટ
 નથી. આ મારા મનનો ખોટો વિચાર આવ્યો મારી સ્ત્રી પતિવ્રતા
 છે આમ બટા પટેલને નક્કી થયું એટલે પાછો બહાર આવીને
 સુતો અને પ્રભાત થતા રૂપાળીની દેરાણી પાછી પોતાના ધરમાં
 ગઈ ત્યાર પછી પોતાના ચાર મોહનને ને ઓરડામાં
 મતાડ્યો હતો તેને ઓરડામાંથી બહાર કાઢ્યો ને બટાને કહેવા
 લાગી કે મારી ભાભી તેના ઘેર જવા માગે છે ધણુ કહ્યું પછુ
 રહેતી નથી એમ કહી પોતાની ભાભી થયેલા ચારને આગળ કરી
 પોતે પાછળ વળાવવા ચાલી ને બટા પછુ થોડે સુધી વળાવવા
 ગયો ને સામા સામા રામ રામ કરી આનંદથી બંને જણુ ઘેર
 આવ્યા.

વારતા ૮ મી.

હાકોર ગુણિયલસિહ અને તેની સજીવન કરેલી કઠોરસુદરી

એક ન્હાના સરખા બાલ્યુદ્ધપુર ગામમા ગુણિયલસિહ કરીને એક હાકોર રહેતો હતો તેને કઠોર સુદરી નામે ધણીજ રૂપવતી સ્ત્રી હતી હાકોર ગુણિયલસિહ પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને એટલો ચાહતો હતો કે તેને પોતાના દીવાનખાનામાથી અળગી કરી જરા પણ વિયોગ સહન કરી શકતો નહિ પોતાના જનન કરતા પણ ખારીને વધારે ગણતો હતો જેમકે—

સારગે સારગ ગ્રહો, સારગ આયો ધાય,
મનકો સારગ મેરઠુ, દીલકો સારગ જાય

પણ તેમની પ્રીતિ ઝાઝા દિવસ સુધી ટકી નહિ તેમના સુખમા ઇશ્વરે એક મોટા દુઃખનો પહોડ નાખ્યો અને રજપુતાણી કઠોરસુદરી ખીમાર પડીને સ્વર્ગ સ્વાધીન થઇ ત્યારે પોતાની ખારી સ્ત્રી કઠોરસુદરીના મરણનોજ જખમ હાકોર ગુણિયલસિહના દીલમા વાગ્યો કે તે ધડી સુધી બેથુદ્ધ થયો લોકો પોક મુકતા આસપાસ ભરાયા અને કઠોરસુદરીને ખાળી નાખવાને લઇ જવા ના ઈરાદાથી વસિદુણી વગેરે મગાવ્યા ત્યારે હાકોર ગુણિયલસિહ જીના મનમા જીદા જીદા તર્ક થવા લાગ્યા કે હાય ! હાય ! શુ મારી વહાલી કઠોરસુદરીને ખાળી નાખશે ? પડી તેણે પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને એકદમ ખાધ ઉપર ઉઠાવી અને સપાટાખદ દોટ મુકી તેથી થોડીવારમા તે ક્યા ગયો તેની કોઇને ખબર પડી નહી તે રાતની મોટી આડી વટાવીને બેભાનમાજ એક મોટા પ-

હાડ ઉપર થઈ ગયો અને એક ક્ષિપ્ત બાગલ આપના વૃક્ષ હેઠે કઠોર સુઈની નુકલુ બિસામી તે સાથે પોતે બળી મરવાને બિચાર કર્યો તેના આખા મોઢા ઉપર દીક્ષગીરી છવાઈ તેની લાલ આંખો ઈશ્વરનાં આજ્ઞા વાદળા તરફ કોંઈથી ફેરતી હતી આ વખતે તેની ખુલ્લસુરતીએ પોતાનું રૂપ ફેરવી તેને ભયકર રાક્ષસ જેમ બનાવી દીધો હતો તેણે બળી મરવાનાજ ધરાદે પહાડ ઉપર સુકા સુકા લાકડા વીણી લાવી ખડકલો કર્યો અને તેની ચિના ખડકી પછી પોતાની સ્ત્રી કઠોર સુઈનીને લઈને પોતે અદર મુકી જેવો દેવતા સળગાવે છે એ-ટલામાં “હા હા” એમ મોટો અવાજ તેને કાને પડ્યો ત્યારે તે ફરી ચમક્યો કે પાછુ અહીં કોણ અટકાવવા સારૂ આવ્યું છે તે અસપાસ જોવા લાગ્યો તો તેની સુરત એક મોટા દીગબર નેંગીરાજની ઉપર પડી નેંગીરાજે પાસે આવો પુછ્યું કે બચ્યા કયા કરતાહે ! ઠાકોર ગુણિયલસીંહ કહે મહારાજ બળી મરૂં છું નેંગી કહે કયા સખમ પછી ગુણિયલસીંહ ઠાકોરે રૂદન કરીને પોતાની સત્રળી વાત કહી તે સાંભળી નેંગી બોલ્યા બચ્યા તેરા પ્રેમ સચ્યા હે કે કચ્યા ? જે સચ્યા પ્રેમ હોવે તો એ પાણીકી અજની ઉસકપર છાટ ચોર તેરી આંખી ઉમ્મર ઉસક બક્ષીત કર

વાચનાર ! જેણે પોતાની સ્ત્રીના મરણથી એકાએક માઠો થઈ આ દુનિઆનું સંધનું સુખ ત્યાગ કરી તેની સાથે બળી મરવાનો ધરાદો કર્યો હતો તેની પોતાની મૃત સ્ત્રી સજ્જન સાથે એકો ઉપકાર અચ્છાનક હાથમા આવ્યો ત્યારે તેને કેટલો ખુશી ઉત્પન્ન થવી જોઈએ ! તે એકદમ ચીતામાથી ઉઠ્યો અને જટાધારીને પગે પડ્યો. બાવાએ મત્રી તેના હાથમા એક ખોખો પાણી

આપ્યું અને તેના ઉપર છાટવાને કહી પોતે અદ્રશ્ય થયો. બધા તેણે પાણી છાટ્યું કે પેલી સ્ત્રી કઠોરસુંદરી અખડ ભેતની મીઠાણે ઉઠી બેઠી થઈ અને પોતાની નાગના જેવી વીખરા-એલી વિશાળ વેણી હાથમા લઈ પુછે છે કે હે સ્વામીનાથ ! હું અહીં ક્યાથી તમે કોઈ પણ દિવસ મને તમારા દીવાનખાનાની બહાર સુર્યાનું કિરણ સરખું જોવા દીધું નથી અને આજે આ બચકર પહાડ ઉપર ખુલ્લા આમમાનની વચ્ચે કેમ આણી છે ? ગુણીયલસિહ બોલ્યો—પ્યારી માણક ! તું ગભરાઈ નહીં, હિમત પકડ. હમણાં હું તને જે વાત કહીશ તે તારા માનવામા આવશે નહીં પ્યારી તું તો મરી ગઈ હતી, અને તને ખાળી નાખવા લઈ જવાને સંધ્યાએ વિચાર કરતા હતા. એટલામા હું તારૂં મુઠકું લઈને જુસ્માબેરે અહીં નાસી આવ્યો. ને તારા પ્રેમની ખાતર તારી સાથેજ મેં અહીં બળી મળવાનો ઠરાવ કર્યો ને મેં આ લાકડા ખડક્યા છે (લાકડાં તરફ આગળી કરીને) તે તેટલા માટેજ હતા પણ એટલામા એક મહા પ્રતાપી અબધુત જોગીએ મને અટકાવ્યો અને એક પાણીની અબળી ભરી આપી તારા ઉપર છાટવાને કહ્યું ને પોતે અલોપ થઈ ગયો. મેં તે પ્રમાણે કર્યું કે તું બેઠી થઈ છું પ્યારી મેં તારા પ્યારની ખાતર ખાવાના કહેવાથી મારી અરધી ઉમ્મર તને બદલીસ કરી છે, કઠોર ગુણીયલસિહની વાત કઠોરસુંદરીને સંધ્યા શીતર જેવી લાગી ને પોતે નિદ્રામાંથી જાગત થઈ હોય તેમ જણ્યું પણ પતિ તેને શા ધરાયથી અહીં લાગ્યો હશે તે વીશે જુદા જુદા તર્ક કરવા લાગી અને તેમા તેની બુદ્ધિ ફરી તેનું મન જે આજનીન સુધી તેને ચાહતું હતું તે તેણે બીજી તરફ

હિજાળા મારવા માડ્યા, અને તેનો ધણી ધણો જુડો ને પાખડી દીસવા લાગ્યો. પણ બોળો પત્ની જે તેના ગ્રેમમાં કુબેલો હતો તેને કાંઈ ખબર પડી નહીં, નેણે પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને કહ્યું કે પ્યારી હું અમથી ચાકી ગયો છું માટે મને તારા ખોળામાં સુખ શાંતીમાં જરા માથું મુકી આરામ કરવા દે એમ કહી તે તેના ખોળામાં સુતો અને અમથી ચાકી ગયેલો હોવાથી, અને પોતાની જ પ્યારી કઠોરસુદરીના ખોળામાં સુનાના સુખની ઓરજ લહેજતથી તેને તરત નિદ્રા આવી કઠોરસુદરીને બાળવા લઈ જવાને માટે તેને એક ઝીણું મવમવનું કપડું પહેરાવ્યું હતું તથા તેના નાગરૂપી ચોટલામાં થોડાક છુટા છુટા કુલ ગુથ્યા હતા તેની સુગંધથી ભમરોનું ટોળું કમળ ઉપર જતું ભુલાઈ ને તેના માથા ઉપર છત્ર કરીને બચ્ચાબચ્ચવા માડ્યું તેથી તે તેમના તરફ દસીને જીવે છે એટલામાં તેના દાડમના દાણા જેવા દાત જરા જરા બહાર દેખાયા તે દેખીને એક પોપટ ઠપાયો અને તેના હોઠ ઉપર દાડમ જાણી ચાચ મારી ગયો તે રૂપે કરીને પહાડના ઉપર સુદરી વનદેવીના જેવી વીરાજતી હતી એટલામાં કાંઈ સુલતાનખેગ કરીને શાહજાદો શિકાર રમવાને નીકળેજો તે ત્યાં ચઢી આવ્યો તેની અને કઠોરસુદરીની નજર એક ચંદ્ર સુલતાન ખેગ જો કે ચતુર હતો તો પણ આતે કાંઈ રહ્યા હશે કે મૃત્યુ લોકની સ્ત્રી હશે એમ પારખવાને તેને કાંઈપણ સાવન જડ્યું નહિ તેણે શિકારને આગળ જવા દીધો અને પુતળાના માફક પેલી સ્ત્રીના સન્મુખ ઉભો રહ્યો જે કામદેવને કવિઓ કહે છે કે પેલા સમજાનવાસી મહાદેવે તેને બાળી નાખ્યો છે, તે આ વખતે સજીવન થયો. શાહજાદે હરણને મારવાને બદલે હીરણ્યકશીને મારવાનું

પોતાનું વેણરૂપી માકઆણુ છાડ્યું રબપુતાણીએ પેતાની પ્રેમ-
રૂપી હાથથી તે ઝીલી લીધું અને આસકને મેળવવાને જે સ્ત્રી
આતુર હોય ને જેમ કવિઓ મૃદિતા નામકા કહે છે તે રૂપ તે
નામા પ્રગટ થયું શરમથી અને પેલો સુતેલો માણસ સાજાને
તેથી તેઓ મોઢેથી તો ચુપ રહ્યાં પણ તેમના હાથ ને નેત્ર
ચુપ રહ્યા નહિ, સુલતાનભેગે સાન કરી કે તેણે પોતાના પતિનું
માથુ વળવીને એક પત્થરની ઝીંચા ઉપર અડાડી દીધું અને
સુલતાનભેગ સાથે થોડા ઉપર બેસી તેના શહેરમા રવાને થઈ

પતિ પાસુ ફેરવવા ગયો કે પેલી શીલાનો કક'ા ગગડી
હોઠો પડ્યો તેથી તેનું માથું નીચે પછાડાઈ તેમાથી લોહી નીકળ્યું
તે જાગી ઉઠ્યો જુવે છે તો પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરી મળે નહી
તેથી વિલાપ કરવા લાગ્યો પત્ની તે પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીની
શોધ કરવા ગયો તે ફરતો ફરતો બે વરસે જે શાહજાદો સુલ-
તાનભેગ તેની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને હરણ કરી ગયો હતો ત્યાં આવી
પહોંચ્યો ત્યાં તેને ખબર થઈ કે શાહજાદો સુલતાનભેગ કોઈ
ખુશસુરત કઠોરસુદરી નામની સ્ત્રી દપટાવી લાવ્યો છે તે પોતા
નીજ હરો એમ તેને લાગવાથી તેણે અજીતભેગ પાદશાહે સુલ-
તાનભેગ શાહજાદાને બોલાવ્યો ત્યારે સુલતાન ભેગમ શાહજાદાને
તેનાપતિને હસી કહાડ્યો જે પ્રેમ વીના પ્યારી થાય નહિ.
આની સુરત જુઓ તેનું રૂપ વિયોગથી બળી ગયું હતું, ને પછી
એની જુઓ તે એની સ્ત્રી કઠોરસુદરી ક્યાથી ? તે તો ઈર્ષ્યા
રલાના જેવી રૂપવાન છે તેને આવા પુરૂષને માટે ઇશ્વરે ધડી
હોય એમ તમે દરાઆફ કરશો તો સૃષ્ટિ નિયમથી પણ ઉલટ
થશે. તેને મેં મારી પટરાણી કરીને સ્થાપી છે ને મહેલમા

હાપલ કહી છે, ત્યાંથી મર્યાદા તોડીને બાહર બોલાવાય નહિ । તે સાંભળી પેલા ગુણીયલસિહ દુ ખીયા રજપુતે બણી તકરાર કરી પણ તે બધુ કુળ ઉપર લોપણની પેઠે બધુ ફેકટ મયુ ત્યારે તેણે અતે મોટો ધાટો કહાડી કહ્યું, અજીતબેગ બાદશાહ તમે ખરાજ ન્યાયી હો, તો મને ખામડી જોષ્ટી નથી પણ જો મે તેને મારી અમુલ્ય અડધી ઉમ્મર બક્ષી છે તે મને પાછી અપાવો આ સાંભળીને બધા હસ્યા, પણ પેલાએ જકજક કીધી ત્યારે સુલતાનમેગ શાહજો કહે-માધ । તારી એક પણ ચીજ અમારે હરામ છે. દુ ખીયો-મારે તેની કે તમારી સાથે કંઈ વેર નથી પણ તે મારી બી કઠોરસુદરી સાથે સદાયના છુટા છેડા થતી વખતે મને એક વારજ નેણુ બેળા કરવા દો એટલુજ તેને બોલાવો કે “ જો તે મને તારી અડધી ઉમ્મર બક્ષી છે તે જ પાછી આપ ” તો બસ છે અને પછી તમારા રાજમા એક પળવાર પણ ઉભો રહી તમને તમદી આપીશ નહિ, તે સાંભળી અજીતબેગ બાદશાહને તેના વચનથી કેટલીક અસર થઈ અને તેની યોગ્ય સરત ન્યાયના આધારે કયુલ દરવી પડી તેણે શાહજાદા સુલતાનમેગવાળી બાયડીને મહેલમાંથી બોલાવી તે મોરની મીશાલે આવી હમતી હસતી બોલી કે હે પરદેશી । તુ કાણુ છે, તે હુ બાણુતી નથી છતાં તુ બીજાની માયડીનું ચીત વેષરૂપ સાંભળી ગાડો થયો છે શુ ? ગુણીયલસિહ ઠાકોરે તેના બોલવાના વચન પરથી જાણ્યું કે બાયડી મારી તો ખરી, પણ વઢી મછ છે પછી તેને ઉમ્મર પાછી આપવાનું કહ્યું, તેવીજ તે બોલી કે મુરખ ! ઉમ્મર તે ક્યાં બપાતી હશે, પણ તુ ગાડો થયો છે, તારા જેવા કુતરાઓની તો હુ પરવા કરતી નથી તો પણ જ્યારે

અજીતમેગ બાદશાહનો તારે વિષે આમહ છે તો હુ હુ હુ કે
 “ તે મને તારી અડધી ઉમ્મર બધી હોય તો તે પાછી લે ”
 તેટલું સાબળી તેનો પતિ ચાલતો થયો, પણ પેની સ્ત્રી કઠોર-
 સુદરી થયે લેખ મુઠ્ઠુ ચઢતે પડી ! ! તે વખતે બરાએલી સબળી
 સભા વિસ્મય થઈ, પણ પેના દુખી પતિએ આ દેખાવ જોયો
 નહિ, કારણ કે તે ત્યાથી નીકળી ગયો હતો તેની ખમર રાગને
 મળીજ નહી

આ દેખાવ જોઈને પેલા સુવ્રતાનમેગ શાહમદાની આંખ-
 માથી લોડીના આસુ પડ્યા, જેને એ વરસથી પોતાની પ્યારી બ-
 નાવી પ્રમાનદાર સ્ત્રી ગણતો હતો તેની એવકાષ ઉપર તિરસ્કાર
 છુટયાથી તેના મુઠ્ઠા તન્દ્ર હવે નજર પણ કર્યા મિત્રાય ચાલ્યો
 ગયો ને અજીતમેગ પાદશાહે તેની લાસ ઢોર ઉચકનારાઓ
 પાસે ફેકાવી દાધી

વારતા ૯ મી.

ઉકલો કાળી અને તેની સ્ત્રી રૂડી

પાટણુ શહેરમા કાળીઓની વસ્તીમા ઉકલો અને તેની પૈરી
 રૂડી રહેતા હતા, આ બંને માટી બપ્પર ખેતીનો લયો કરતા
 ઉકલો દારૂડીઓ અને રૂડી છીનાળ એટલે ખેતની દરરોજ લ
 ઝાલડી ચાલે તેમા શુ પુછવું ? એક દિવસે સાજો બને ખેતરેથી
 ઘેર જતા હતા તેવામા રસ્તામાથી આવતો એક બાવો તેને
 જોયો થયો અને પુછવા લાગ્યો કે આ શહેરમા હુ કોઈને ઓળ-
 ખતો નથી, માટે મારે રાતની રાત રહેવું છે, તો આપને ઘેર

જરા જ્યાં આપો તો તમને થજી પુન્ય થશે કહ્યું છે કે સંજની વેળાએ જે આવે તેની યરદાસ ચાકરી કરે તે મુવા પછે દેવતાનું સ્વરૂપ પામે છે ઉકલો તે સાબળી તેની સ્ત્રી રૂડીને કહે છે અરે તું આ પરોણાને ઘેર તેડી જા, ને સીધું સામાન આપજો હું આપણે માટે દારૂ અને મીઠાઈ લેવા જઈ છું, માટે એ ધડી વાર લાગશે તે સ્ત્રી છીનાળ હતી એટલે તેને મનગમતી વાત થઈ પછી બાળાને સાથે લઈને હસતી ઘેર જાય છે કહ્યું છે કે જે સ્ત્રી છીનાળ છે, તે અધારી રાત, નિરાતે ઠેકાણે ને ધણી બહાર ગયેલો જોઈને હરખ પામે છે જે સ્ત્રી બ્યભિચાર કરવા પાત્ર પ્રરૂપ પસે જાય છે, તેને પત્નગપર સુત્ર, નરમ બીજાનું ને પોતાનો સ્વામી એ સઘળાં વાના ગમતાં નથી જેનું છિનાળા ઉપર ચિત્ત લાગ્યું તે સ્ત્રી પોતાના કુળની લાજ, લોકો ભુકું કહે તે પોતાના સ્ત્રીરને ધકકો લાગશે વગેરે કાંઈ જોતી નથી પછી રૂડી બાવાને લઈને ઘેર ગઈ અને આસન આપીને બાવાજીને કહ્યું કે મહારાજ ! હોશિયારીથી રહેજો મારે કાંઈ કામ છે તે તરત જઈ આવું એમ કહી ધરમા ગઈ, સોજે શશુગાર સજી બની ઠંભીને પોતાના ચારને મળવા બહાર નીકળી એવામા દારૂ પીને ઝુલ્લતો ને લથડીઆ ખાતો ખાતો રરતામા પોતાનો માટી સામે આવે છે તેને જોઈને નાસતી નાસતી પાછી ઘેર આવી અને શશુ-માર ઉતારી નિરાતે બેઠી છે, ઉકલો તેને નાસતી જોઈ તે વારે તેને ભારે ક્રોધ ચડ્યો અને ઘેર આવતા વેતજ તેને પુછે છે કે રાંડ ક્યા ચર્છતી, ક્યા માટી પાસે ગઈ હતી ? તે સાચે સાચું કહી દે તે બોલી કે, રે રે પીટીઆ હું ક્યાંઈ નથી ગઈ તું દારૂ પીને એ થું બંધે છે સરમાતો નથી ? ઠાકટો થઈ લથડીઆ ખાતો

આત વગર બકામ કરે છે એમ એક બીજાને ધણી ધણી કહામહો ચાલી, એટલેથી પણ બધ ન વળતાં હેવડ મારા મારીપર આ-
વ્યા, તેમા ઉકલે દાક્ત્રા આવેશમા ૨-૪ લાકડી એવા તો જોશ્વી
મ્મરી કે સ્ત્રી નરમ પહી તેમ તેમ ઉકલો જોશ્વીમા આવ્યો ને
હેવડ એમટલાના જાળવા સમયે બાધી મુકીને પછે પોતે સુવા ગયો
કેટલી રાત ગયા પછી તેના રોજના નિયમ પ્રમાણે જમ સમય
નહી પણ જવા માટે અનેક પ્રકારની ગોઠવણ કરી જઈ તોજ
ખરી એવો વિચાર કરે છે બીજી બાજુ તેને વહાલો ચાર મોડી
રાત સુધી રાહ જોઇ ખેઠો છે, અને હેવડે તે નજ આવી ત્યારે
તેની બેનપણી વાળદાણી કુટણીને તેડવા મોકલી તે આવી સકે
તથી કહે છે, રે બેન તે આ થુ કર્યું ચાર તારી વાટ જોતો ક્યારેના
ખેઠો છે તો હવે તરત ચાલ એટલે તે બોલી, રે બેન મારી તો
આ દશા છે, હુ ક્યાગની ધણી આવવા વિચાર ગોઠવુ છુ પણ
પીટાએ મારીને મારા હાડકા ભાગી નાખ્યા છે, એની વેદનામા
કાંઈ સુજવુ નહાવુ હવે તુ આવી એટલે બધી પચાત મટી હવે
તુ કહે તેમ કર. પણ મારયાને હુ કેા કર્યા પછી બીજી વાત
કરજે એટલે કુટણી બોલી કે, એમ તેતુ કમ કાઠી નાખવા તારો
વિચાર હશે તો તેમ કરતા કેટલી વાર । પણ તે આ વખત
નહિ કેમકે રાત ધણી ગઇ. વળી ચાર તારી વાટ જોતો ધણી-
વારથી ખેઠો છે એટલે હુ કહું તેમ કર તને છોડી તારે ઠેકાણે
મને બાધી તુ ચાર પાસે સુખે જમ રમ રમી મારને રાજી કરી
આવ પછી તેણે તેમ કર્યું અને ફાલણ ચાર પાસે ગઇ. ધડી બે
ધડી ગઇ એટલે ઉકલો ઉકલ્યો. અને બધરીને કહે છે ચરે રાંક !
તુ આજ પછી જો બહાર નહી જશે ને સમુ બોલી કહ્યો

નથી કરીશ તો તને છોડીશ તે સાબળી વાળદાણી કાષ્ઠ બોલી
 નહીં કે, રખે મારો શબ્દ સાબળશ્ચે તે ઓળખશે. ઉકલો તેને
 ફરી ફરી વારવાર પુછે છે પણ સ્ત્રી કાષ્ઠ નથી બોલતી તે વારે
 વળી ફરી વિનવી બોલાવે છે તો પણ એકની બે ન થઈ તે
 વારે તેને સુણી રીત ચઢી ને કોધના આવેશમા છરી લઈ તેનું
 નાક કાપી નાખ્યું, ને વળી પાછો સુવા ગયો રૂકડી તેના મા-
 નીતા ચાર પાસેથી હરખબેર પાછી આવી પોતાની બેનપણી
 વાળદાણીને પુછે છે, રે બેન તને સુખસાન્તી છે ? તે બેલી
 નાક વગર સધળું માઈ છે હવે મને અહીયાથી છોડ કે હું મારે
 ઘેર જાઉં નહિતર બીજું કાષ્ઠ ખોદશ, પછી કાલજી રૂકડીએ
 તેની આસના વાસના કરી દીલગીરી બતાવી તેને છોડીને પોતે
 બધાણી થેડીવાર પછી રૂકડી કાલજી દુરાગ્રહ કરી પોતાના
 બાણીને હાક મારી કહે છે કે અરે મૂર્ખ તને ધિક્કાર છે, જો તું
 હું સરખી પતિવ્રતાને પણ છોડવી ચુક્યો નહીં પણ યાદ રાખજો
 કે હું જો ખરી છઉં તો આ વખત તને પારખુ બતાવું છું
 આ ઇશ્વર જગતકર્તા દેવતાઓ, સૂર્યનારાયણ, આપની સાક્ષીએ જો
 મે પારકા પુરૂષ મનમા લાવી તેનાથી બાપણ કરેલ હોય તો
 મને બાળીને બરમ કરે. નહીં તો મારું નાક જો આ મારા
 દુષ્ટ પતિએ કાપ્યું છે તે પાછું તેમનું તેમ થાઓ એમ મોટા
 બેરથી બોલી ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરતા લાગી હોય તેમ દોગ કરી
 ઉકલાને કહે છે કે અરે પાપી ! હવે જો મારું નાક તેમનું તેમ
 થયું કે નહીં, તું મનમા શું જાણે છે અરે દુષ્ટ હું ચાહોશ તો
 એક પલકમા બાળી બરમ કરે એવું મારું પતિવ્રતાપણાનું મત્ત
 છે, તેવારે ઉકલો દીવો લઈ જીવે છે તો તેનું નાક પહેલા સરખું

દીકુ ત્યારે અચરત પામ્યો અને તેને છોડીને પગે પડ્યો અને
 ધણી આજીજી કરી માણી માગી બોલ્યો કે અરે તુ સતી ખરી
 મને કાષ્ટ જ્ઞાત રહી નહીં તને મેં નાહક દુખ દીધું તેને માટે
 મારો યુદ્ધો માફ કરજો, ફરીથી તારી વાત કાષ્ટ દીવસ નહીં
 કરે ને તને છોડીશ નહીં, તારી મરજી પડે તેમ કરજો આ સ-
 ધળી ખીના પેલો આવો જે એક રાત માટે પરાણો થઇ આવ્યો
 તેણે આ બધો તમાસો જોઈ કહે છે કે સ્ત્રીના ચરિત્રો અપાર
 છે એને કાષ્ટ કળી જીકે નહિ માટે સ્ત્રીઓની સાથે ધણો રનેહ
 રાખવો નહિ, ધણી સત્તા આપવી નહીં તેના બરોસાપર કાષ્ટ
 કામ કરવું નહિ. જે પુરુષ સ્ત્રીના વિશ્વાસથી એટલે સ્ત્રીનપટ
 થાય છે તેની શોભા તે પાછી ગહેતી નથી સિદ્ધ સરખા વિકાળ
 અને હાથી સરખા મોટા મોટા, તેવા જે મોટી જીવિના પુરુષોને
 પશુ સ્ત્રીએ હલકા ગણ્યા છે એવો બેઠો બેઠો વિચાર કરે છે
 આણીગમ પેની વાણુદાણી કુટણી પોતાને ઘેર ગઇ અને વિચાર
 કરવા લાગી કે હવે શું કરવું ને મારા ધણીને શું કહીને મોકુ
 કેમ દેખાડું એ જીવું કાષ્ટ ગહેશે નહીં એવો વિચાર કરે છે
 એટલામા મળસકું થયું ને તેનો ધણી વાળદ ઝાડે જમલ જમ
 આવી દાતણ પાણી કરે છે તેટલામા હજમત કરાવનારા બેચાર
 આહકો બેડવા આવ્યા કે વાળ દે લુગડા પહેરી ખારણા આગળથી
 પોતાની બપરીને કહ્યું કે અરે સાબળ છે કે મારી કાચળી લાવ
 મારે કામે જવું છે તે સાબળી વાળદીએ એક અસ્તરો લાવી
 આપ્યો તે જોઇ તેને ધણી રીસ થઈ ને તે અસ્તરો તેના અ-
 ણપર ફેંકી દઇ બોલ્યો કે, અરે રાડ ! મેં કાચળી માગી ને તે
 અસ્તરો લાવી આપ્યો એથી શું તારું નાક ઘાપુ એ વેળાએ તે

વાળદાણી ધરમાંથી પોઝર કરતી બહાર નીકળી અને લોકોને કહે છે કે, અરે જુવો જુવો આ પાપી પીટયાએ મારૂ નાક કાપ્યું, હાથ હાથ ! હવે હું શું કરું ? મને તમે એના હાથથી છોડાવો, નહિ તો એ મારો જીવ લેશે, તે સાક્ષીને બોલ દોડ્યા ને મોટા ઘોઘાટ થતા ધણી માણસો ભરાણ્યા ને સરકારી માણસ પશુ આવ્યા તેઓએ તે વાલદને પહેલા તો સારી પેઠે સોટા બાજી કરી પછી બાંધીને રાગ પાસે લઇ ગયા તે વારે રાજની સમના બેસનાર અમીર હિમસવ અને મુત્સદીઓ તેને પુછે છે—હે અકબરીય ! તે વખતે ગુને આ સ્ત્રીનું નાક શા માટે કાપ્યું ? વાલદે આ ગુનો કર્યો નહોતો અને તેની ઉપર અકસ્માત તોહમત આવતા ગજરાટમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે હવે શા ઉત્તર આપવો, એમ વિચારમાં મુઠ બેવો બની ગયો છે, કંઈ બોલતો નથી તેટલામાં સભાસભા કહેવા લાગ્યા કે સાહેબ આ ઝુલ્હેગાર છે માત્ર તને શિક્ષા થવી જોઈએ આથી રાગએ તે નિરપરાધીને લાચી મુદત કેદ તથા દંડની બને શિક્ષા ફરમાવી આ બધી બીના કોળીને લા બનેલી અને પેલે ભવે જોએલી તેથી તે નિરપરાધી વાલદની ઉપર ગુજરેલા જુલમની દયા ખાતર રાગની સભામાં સવિસ્તર હકીકત જાહેર કરી જેથી રાજસભાએ તેના પુરતા પુરાવાથી નિર્દોષ વાલદને છોડી દીધો અને તેની સ્ત્રી કુટણી ચાલદાણીને ગુનેગાર ઠરાવી બીજી શીક્ષા નહિ કરતા માત્ર મામમાંથી કાઢી મૂકી

વારતા ૧૦ મી.

અમરસિંહ અને તેની સ્ત્રી જરમતી

રતુજમા કેસરીસિંહ ને અમરસિંહ નામના બે ગરીબ ર-
જપુત બાપ્તઓ રહેતા હતા અમરસિંહનું સાસરું મથુ-
પુરમાં હતું તેની સ્ત્રીને હજી આજી ક્યું ન હતું તેના મોટા
બાપ કેસરીની સ્ત્રી ઘેર રહેતી હતી તેથી રસોઈ પણ તે કરતી
હતી એક દીવસ બંને બાપ્તઓ જમવાને બેઠા હતા, તે વખતે
કેસરીની સ્ત્રી કાન્તમતિ નામે પીરસવા આવી તેને જોઇ અમર-
સિંહે કહ્યું, બાબી ! આજ કાંઈ કઠી સારી ચપ નથી બાબીએ
છજુકો કરી કરડાડીમાં કહ્યું દીવરજી ! સારી કઠી મારી દેરાણી
છમકારીને મુકશે અમરસિંહને બાબીનું મેલું પગથી તે માથા
સુત્રી લાગ્યું તે તરતજ હાથ વેંચને ઉભો થયો અને પોતાના
બાપના વાર્યા છતાં એકદમ ઘોડો ત્રણ સ્વાર ચાલતો થયો કેમરીએ
પોતાની સ્ત્રી કાન્તમતિને ધણેજ કપકો દીધો અને પોતાના બા-
પની પછવાડે મેડયો પણ અમરસિંહ ગયા તે ગયો

જ્યાં રેરત પવાણ્યા, મામરે તેડવા ગય,

ઝટપટ પહેના પધાર્યા મન ખરી વમસણ થાય.

અમરસિંહ ઘોડાગાર ચપ પોને સસરાના શહેરમાં ગયો
સમરાને ખમર પી કે જમાઇ આવે છે તેજોજ તે સમે આગ્યો
અને ધણા આદર મતકારથી પોતાને યેર તેડી ગયો, જમાઇને
પોતાના ન્મલાયેલ દીનાવખાનામાં ઉતારો આપ્યો અને કસુબા
પાણી વગેરે પાછને જમાઇની ખાત્રી કરી, તેણે પોતાની સ્ત્રીને
કંતુ કે ન્યાય માઇ પવાર્યા છે માટે રસોઇની તકયારી કર,

સામુએ તરતજ અતસીસ રસોઈ કરી તેત્રીસ શાક કર્યાં રાંઠોડા જમ્યા, અને રાત પડી કે પોતે બેડી ઉપર સુવા ગયો, તેની પછવાડે તેની સ્ત્રી જનરમતી આવી, ને પલ્લડપર બેઠી, અમરસિંહ જાગતો પડી રહ્યો પણ સ્ત્રીની પરીક્ષા જોવાને પોતાના મોં ઉપર કપડું ઢાકી કપટનિદ્રા કરી સુઈ રહ્યો। આપડીએ તેના ઉપરથી પછેડી કાઢી નાખી ને જોયું તો પોતાના પતિના નસ્કારા બોલતાં માલમ પડ્યા બાઈડીને બળીચારનો ચડસ ધણો હતો તે કોઈ લક્ષડનાથ બાવાની સાથે તન મન થઈ હતી પોતાના પતિના આચવાને લીધે અત્યાર સુધી તે તેની પામે જઈ શકતી ન હતી. તેથી તેનું મન ધણજ આકુળ બાકુળ થઈ ગયું, અને જ્યારે તેણે જાણ્યું કે ઠાકોર અમરનિહ ઉંરે છે, ત્યારે એણે ગ્રપચુપ બાવાજી લક્ષડનાથને મળી આવવા ઠરાવ કર્યો, કેમકે જો હું આજ નહિ મળીશ તો કાલે મારે સાસરે જવું પડશે તો બાવા લક્ષડનાથનો વિનય રહી જશે એમ વિચાર કરી તેણે વીરકાજી વાળ્યો અને એક ખુણે પોતાના પિતા હમિરસિંહની ઢાલ ને તરવાર હતી તે હાથમાં લીધી, ને સરર કરતી નીમરણી ઉતરી કરરર કરી દરવાજાની સાંકળ ઉઘાડી મહેલ બહાર નીકળી અમરસિંહ જાગતો હતો તેણે મનમાં ક્યાસ કર્યો કે હું જોઉં તો ખરો કે એ ક્યા જાય છે ને આપડી શું કરે છે એવા વિચારથી તેણે પણ પોતાની છુકાની ગાંધી દીની અને કછોટો કરી હાથમાં ઢાલ તલવાર લઈને તેની પાછળ પડ્યો અધારી રાત્રી હતી, બાઈડી ચાલીને નગર બહાર નીકળી, વગડામાં આવી. ત્યાં આ સ્પ્રાસ તમરા કસારીઓના બચકર અવાજ નીકળી રહ્યા હતા, કોઈ કોઈ સ્ખલત પૂવન આવતો, તેને લીધે ઝાડના પાંદડા ખડખડતાં

હતાં, તે સંભવતાં કાચાપોચાના મનને જીતની અસર થયા સિ-
વાય ન રહે, એવું બચ્ચિત વેરાન વટાવી તે ખાયડી આગળ
સાંધી. ખાયડીની હિંમતને માટે તેના ધણીના મનમાં ધણા ધણા
બિચાર થતા હતા અને તેણે પણ તે જમાં જ્ય ત્યા જવાને
મનસુખો કર્યો, આગળ જતા એક મોટા વડ હતો ત્યા આગળ
આવી, ત્યા આગળ નવ ચૌર બેઠા હતા તેમણે જાણ્યું કે આ
કેક આપણું ભક્ષ આવ્યું છે, તેથી તરત તેની સામા આવ્યા
ઠાકારે વેગળેથી ચોરને દીઠા તેણે તે છુપાતો કયાસ કરવા લાગ્યો,
કે રાડ કયા જવાની છે હવે એ શો પેચ લડાવે છે, એટલામાં
પેલા ચોર આની જરમતીને કહેવા લાગ્યા કે તારૂં ધરેણું ઉતા-
રીને અમને આપ, નહીં તો તરવારનો મોગ થા, જરમતીએ
કહ્યું ધીરા રહો, હું મારૂં ધરેણું આપુ છું, એમ કહી તેણે પો-
તાનું સવળું ધરાણું કઢાડી આપ્યું, તેણીએ જરીયાનનો ચણીયો
પહેયો હતો તે ઉપર ચોરની શરત પડી અને બોલ્યો કે આ
ધાધરો કોના સાડ રાખ્યો છે ' કઢાડી આપ તે બેલી વીરા !
હું અળખાનો અવતાર છું માટે તમે આડું જોષને હિંમત રહો
તો કાઢી આપ તે સાલળી ચોર પુઠ કરાને હિંમત કે તેણે તર-
વાર કઢાડી નવના માથા ઉઠાડી દીધા, તે જોઇ પેલો ઠાકાર
અમરસિદ્ધ કપવા લાગ્યો કે આ ખાયડી શું ન કરે

ચોરને માગી પેલી સ્ત્રી જરમતી પાછું પેતાનું ધરાણું
સજીને આગળ આવી, ત્યા એક સાકડી નહેર આવી તેની અદર
વચ્ચેવચ્ચ મોટો વામ બેઠો હતો, ઠાકારે જાણ્યું કે હવે શાકનો
રૂપાટો નીકળી જવાનો છે અને તેને તેના પાપની શીક્ષા કરવાને
ધમકે આ વિહાળ તેના કાળને પ્રેર્યો છે. હમણાં આવી નાપણે,

તો તો ઘડે પાણીએ ખસ જશે શું એનો પીર આવે તો પણ તે ઉગરે કે, એમ વિચાર કરે છે, એટલામા બાઈડીએ તરવાર ખેંચીને બીજા હાથપર રૂમાલ વિટીને વાધને હાકાટયો હડક તરા રસ્તો દે, વાધ ખરાડતો તેના ઉપર ધસ્યો, તેવેજ બાઈડીએ તેને એકજ ધાથી પુરો કરી નાખ્યો હાકાર અજાયબ થઈને બોલ્યો, અરે ! રાડ તો અહીયા પણ ન મરી પછી તેણે નિશાની રાખવા વાધના કાન કાપી લઇ પોતાની હાતના લડા રીયામા મુક્યા ને પાછળ પાછળ ચાલ્યો

આવી બહાદુરથી વાધને કાર કરીને રજપુતાણી આગળ ચાલી ત્યા મઢી નદી ચારે કાંઠે ભરાઇ છે બાવા નકમનાથની મઢી સામે કાંઠે છે તેથી નદીમા ચઢતુ પુર જોઈને જરમતી વિચાર કરતી ઉભી, તેના ધણી અમરસિંહે જોયુ કે હવે તેની હિમત રહેવાની નથી, આટલી વખત તો તેને નાગરુ નથી, પણ એટલામા તો બીએ તરવારને પોતાના હાતમા ધલી અને હાલને પોતાના હાથમા ઝાલી જયમની ડહીને નદીમા પડતુ મુક્યુ સડેડાટ તરીને સામે કાંઠે ચાલી ગઇ હાકાર તેની પાછળ ન્યા બીજો ઉતાર હતો, ત્યાથી નદી ઉતરી ચાલ્યો અને અટપટ તે સ્ત્રીની પાસે જઇ પહોંચ્યો નદીપાર ખેતરવા ઉપર બાવા લકડાનાથની મઢી હતી, ત્યા પેથી સ્ત્રી ચાલી, અને આપો ઉઘાડવા ઘાટા કહાડ્યા બાવા લકડાનાથે કહ્યું કે રાડ અબી આઇ ? જરમતી બોલી-મહારાજ મારો ધણી માફ આણુ કરવા આવ્યો છે, તેથી વાર થઇ બાવા લકડાનાથે કહ્યું-કુછ શીકર નહી, ભાંગ રમડ, એર મેરેકુ પા. પછી ભાગ છુટી અને બાવાજીને પાછળ અને માંજે પણ ચતમ ભરીને પાથો પછી બને જ્યા રમ-

સમની વાતો કરતા મલંગમાં સુષ્ રહ્યા ઠંઠાર જેની સ્ત્રી
 પેડી તેવોજ વાંસે વાંસે ચુપચુપ મઠીમાં દાખલ થયો, અને બાવા
 લક્ષ્મનાથની ખાટલી નીચે ધીરે રહી લાગ્યો થઈ ભરાઈ બેઠો.
 જ્યારે તેણે જાણ્યું કે બને જણ ઉદ્ધમા પડ્યા છે ત્યારે બે
 તરવાર ખુશી કરી સાચવીને ઉભો થયો, અને બન્નેને ઝટકાવ-
 વાનો ઇરાદો કર્યો પણ સ્ત્રી હત્યા ન કરવાનો વિચાર આવ્યો
 તેથી ધીરે રહીને બાવાનું ગળુ કાપી નાખી નજીકમાં એક તાડનું
 છાંડ હતું, તેની ટોચે ચઢી બેઠો થોડીવારે બાવાના લોહીના વહે-
 વાથી સ્ત્રી જનરમની જગી ઉડી ને આસપાસ જોવા લાગી તો
 કાંઈ મળે નહીં તે ચારે દીશાએ ચાર ચાર કોમ સુધી માંગના-
 રને જોળવા ફરી, કોઈ ન હોય ત્યારે ને નીરાશ થઈ અને નદી-
 માથી જળ હાથમાં લઈ બોલી—હે બાવા લક્ષ્મનાથ ! ચારે
 માટે આ વખતે તને મારનારો મને મળે તે વારે તારૂં વેર ન
 લઉં તો હું રજપુતાણી નહિ

કીણું મારાં હૃદયો હૃદયો કીણું કીધી કેડ,

પત રાખુ પાંસળ તણુ, શીશ કાપુ સમશેર

પછી કૃત સંકલ્પ કરીને હો હો ! કરીને ચોમરહમ તરવાર
 ફેરવવા માડી એટલામાં તેથી તેનો બે તણુ ઢકડો ઉડીને ઠંઠાર
 અમરસિંહ જ્યાં ઝડ ઉપર બેઠો હતો ત્યાં તાડમાં ભરાઈ ગયો
 પછી બાવાને લાંબને દાટના ગઈ, ત્યારે રજપુતે પેલી તરવારની
 ફરચ કઢાડીને પોતાની હાલના બહારીઆમાં મુકી જાનોમાનો
 ત્યાંથી સ્ત્રીની આગમચ નરી આવ્યો તેણે પોતાની તરવાર
 થોડાં નાખી અને ધર આગળ આવી તાપ કરી હાથ અને પગ
 તપાડી પાછો તે દેહીયામાં ઉંઘવાની મિથે સુઈ રહ્યો થોડીકવાર

કેડે સ્ત્રી ભાવી અને તેને શક પડ્યો કે વખતે ધણીએ તો નહીં
માર્ગો હોય ! તેથી જનમતિએ પીછોડ ઉચકી તેનું અગ તપાસ્યું
તો અગ હતું દીકું જેથી તેને કાંઈ શકા રહી નહીં પછી જન-
મતી પણ તેની સાથે સુષ્ઠ રહી બીજે દીવસે સવારમાં અમરસીંહ
એકદમ સ્ત્રીને લીધા વિના પોતાને ઘેર આદ્યો ગયો ઘેર આગ્યો
ત્યારે કાનિમતી બાબીએ પુછ્યું કે મારી દેરાણી ક્યાં ? ત્યારે
અમરસિંહ કહે છે કે બાબીજી ! એ સ્ત્રી કશા કામની નથી બાબી
કહે કેમ કામની નથી ? તેનો વાક હશે કે નહિ ? કાંઈ ખાપણ
જોઈ તે સાબળી પોતાને બળતા પેટે બોલ્યો.

એ લાલી ના દીઠી ખોડ કે ના ખાંપણ બણ,
એ સ્ત્રી ઘર લાવીએ નિશ્ચે ઉપજે હાણ

તે સાબળી બાબી સમજી તો ખરી પણ તેના મોથી અથથી
પ્રતિ સુત્રી કહેવરાવવા પુછ્યું કે શું થયું તે તો કહો પત્રી મ
મંમા બોલજો હું તો મમંમા સમજતી નથી ત્યારે ઠાકોરે અથ
થી પ્રતિ સુધી સ્ત્રીની સંધળી વાત કહી સંભળાતી બાબીએ કહ્યું
હશે હોય શીઝર નહિ તેને ઘર આગળ તેડી લાવો, તેના પેટથી જે
પુત્ર થશે તે માદશાહથી તરવાર બાધે એવા જોરાવર થશે.

હરામી ગાયકો બછેરો, છીનાલ રાડકો પુત્ર;
એ બેડો અવતરે તો આદશાહ શુ કરે જીવ

અમરસિંહે બાબી કાનિમતિનું કહેલું અગીકાર કર્યું અને ત્યા
સાસરે જઈ જનમતીને આજ્ઞા કરી પોતાને ઘેર તેડી લાગ્યો તે
મણે ઘર સુત્ર માંડ્યું, કેટલીક મુદત પછી તેને પેટે અમરસીંહના
પણ પુત્ર થયા તેમના અજીત, વીજ્ય અને જોરાવર એવા નામ
પાડ્યા. એમ કરતા ઠાકોર અમરસિંહ પચાવન વર્ષના થયા તે ઠકરાણી

જનરમતી પચાસ વર્ષના થયા ત્યારે એક દીવસ ઠાકાર અમરસિંહ ન્હાવા બેઠા તે વખતે તેણે પોતાની સ્ત્રી જનરમતિને કહ્યું કે જરા ઓરડામાંથી મારે થેપાકુ છે તે આપોને ! સ્ત્રી ઓરડામાં લેવા ગઈ તો ફાટીઓના ગાળા વચગાળે એક બીલાડી અધારે બેઠી હતી તે પોતાના ડાળા ચનિયોના જેવા ડમભાવતી હતી તે જોઈ સ્ત્રી એકદમ બીની-ખાધીરે મારા બાપ ! એમ શુભ મારી પાછી ફરી સ્ત્રી ચરિત્ર કરી ઓસરીમાં ધબ લાઈ પડી ઠાકારને આ વખતે તેનું અગાઉના શુરાત-નું રમરણ થયું અને એકદમ ખડખડાટ હસી પડ્યો, તે મોટ્યો કે શું ? આ સ્ત્રી ચરિત્ર શ્યાં કરો છો ? રજપુતાણી બોલી-હુ તો ઓરડામાં જન્મર નથી મને બીલાડી કરડે છે ને બીક લાગે છે, એમ જ્યારે સ્ત્રીએ વધારે નાજીકાઈ દેખાડવા માંડી ત્યારે તેનાથી રહેવાયું નહિ અને તે એકદમ ગુસ્સામાં બોલી ઉઠ્યો—

વાઘ વિનારણુ જૂલતરણુ, નવશિષ કાટયાં જેહુ,
આજ માજરે બીવરાવીયા, વડુ વીમાસણુ તેહુ

તે સાંભળી જનરમતી એતી ગઈ તે બોડી પડી પણ હિંમત ધરીને બોલી-સ્વામિનાથ તમે શું કહો છો ? મને સમજણ પડતી નથી તમે કહો છો એ વાત તદ્દન ખોટી છે અમરસિંહે કહ્યું કે ખોટી હોય તો મેડા ઉપર મે તે દીવસની ઢાલ તરવાર રાખી મુકી છે તે લાવ અને ભગરીઆમાં જે વાઘનો કાન અને તરવારનો કકડો પડ્યો છે કે નહિ ? સ્ત્રી ઉપર ગઈ અને બેયુ તો ભગરીયામાં વાઘનો કાન અને તરવારનો કકડો બને દીડા તે જોઈ તેને હાડે હાડ વ્યાપી ગઈ કે મારા ભોગી લક્ષ્મણાચનુ ખુન એણેજ કર્યું માટે હવે એને માર્યા સિવાય છોડવો નહીં

એમ કહી એજ તરવારે તે ચડાલથીએ પોતાને પતી પુઠ ફેર-
વાને પોતીયુ પહેરતો હતો તેવામા તેનુ માથુ ઊડાવી દષ પોતે
જુમ પાડી કાઢ આવો રે આવો । હાય હાય ' અને બીખ મા
ગતી કરીરે મારા બાપ । તે સાબળી લોકો ભરાઇ ગયા, ત્યારે
તે બોલી કે હવે મારે જીવવાનુ કામ નથી જ્યા મારો પતિ ત્યા
હું માટે એની ચીતા ખડકા તેના ભેગી હું બળી મરીશ, સનિને
જોવાને આપુ ગામ નગર ભરાયુ અને પોતાના ધણીને બોળામાં
સહ એહ ખડકી બળી મુઠ । ।

વારતા ૧૨ મી.

મલુકચદ અને ઉજમવહુ

ઉજ્જન નગરીમા વેલચદ નામે મહા ધનાઢ્ય વાણીઓ
રહેતો હતો તેને મલુકચદ નામે એકનો એક દીકરો હતો તેને
પોતાના જવાજ સાહુકારને ત્યા પરજીવ્યો હતો તેથી તેની
વહુ પણ ઘેર હતી તેની વહુનુ નામ ઉજમવહુ હતુ, બાપ દીક
રાને રહેવા જુદા જુદા પાસેજ વસે હતા મલુકચદ અને ઉજમ
વહુ બંને ભરજોખનમા હતા, તેઓ બંને વચ્ચે વણી સારી
પ્રીતિ હતી અને તેમા ઉજમ વહુનુ પ્રાધાન્ય વિશેષ હતુ તેણે
પોતાના ધણી મલુકચદને વશ કરી લીધો હતો એટલે મુધી કે
વહુ જે કરે તે ધણજ જોડુ હોય તો પણ તે મલુકચદને કરવુ.
પડે આથી ઉજમવહુ સ્વતંત્રપણે વરતતી હતી

એક વખત બંને બાપ દીકરો વેપાર સબધી ધણા જ-
રૂરી કામ પ્રસંગે વિદેશ ગયા પાછળ ઉજમવહુ અને તેની
સાથ એકલા રહ્યા. ઉજમવહુ નિરકુલપણે પોતાના મત્નીતા યા-

રને દરરોજ ધરમાં બોલાવી જરકર્મ કરતી હતી, એ કામ તેની સાસુના બચ્ચુવામા આવતા પોતાની વહુની હલકી ચાલને પિંકારી અવગણના કરવા લાગી, અને ધણોજ ઠપકો આપ્યો વહુએ તે ન બચ્ચુકારતા ઉલટી કહેવા લાગી, કે જેવા છે તેવાંજ ખીજાને પણ જુઓ છે, આ પ્રમાણે કેટલાંએક અપશબ્દો પોતાની સામુને કહી ધણીજ સમજાવી જેથી સાસુને રોશ થયો અને કોષના આવેશમા બોલી કે એ કુબારજ વહુને તેના ચાર સહીત પકડી તેનું નાક ચોટલો કપારી ડામ દેવરાત્રી કાઢી મુકાવુ તોજ કુખરી એમ તેના અત કરચુમા ઠસી આવ્યુ તેથી તે દરરોજ લાગ જોવા લાગી આણી તરફ ઉજમવહુ પોતાનુ પરાક્રમ મતાવવા ગે'હવણુ કંવા લાગી આ વાતને થોડા દિવસ વિત્યા બાદ ઉજમવહુ નદીએ લુગડા ધોવા ગઇ ત્યાં કોઇ છેલ પુરૂષ મુસાફર મળ્યો તેની સાથે યુમ રગ રમી રાત નિરગમન કરી આ વાતની સાસુને મોડી રાતે ખમર ચતાજ પોતાના પાડ પાડોળી વગેરે ધણી લોકોને એકઠા કરી કહ્યું, કે આ કુબારજ વહુએ પોતાના ચારને ધરમા ધાડ્યો છે, માટે પુરતો તપામ કરી એ કુબારજ વહુની વલે કરી અને તેના ચારને પકડી સરકાર સ્વાધીન કરીએ, એમ વિચારી એકમેકને પુછે છે આ કાલાહલ બહાર થતો જોઇ ઉજમવહુએ પોતાના ચાર પાસે ઝટ બે કાગળ લખાવ્યા તેમા એકમા પરદેશ ગએલા બાપ દીકરો વહાણુ સમુદ્રમા કુબતા મરણુ પામ્યાના ખમર લખાવ્યા ને બીજામાં બાપ દરિયામા કુમી મરણુ પામ્યો પણ દીકરો બચી કુશળ છે તે થોડા દિવસમા આવશે એ પ્રમાણે કપટથી બને કાળાખડી રચી પેલા ચારને આપી, તેના સાથે શીખવ્યુ કે, બાપ દીકરાના મર-

જુનો કાગળ બહાર લોડા ભેળા થયા હોય ત્યાં મારી સાસુને આપને
 ને કહેજો કે હું કાસીદ છું ને કાળાખડી લઈ આવ્યો છું એમ
 કહી તેના હાથમા એ કાગળ આપ અને પછી બે કલાક પાછો
 દીકરો કુશળ છે, પણ આપ મરી ગયો એવો બીજો કાગળ છે
 તે વેશ પત્રો કરી તરકટ જણાય નહીં તેમ પહોચાડજો, એમ
 કહી યારને ફાટેલા કપડા પહેરાવી કાસદને વેશે કાગળ હાથમા
 લઈ બહાર નીકળે કે લોડાએ તેને પકડ્યો, પેલે મારે કાગળ
 બતાવી કહ્યું કે હું કાસદ છું અને કાગળ લઈ આવ્યો છું તે
 તમે વાંચો, આ પ્રમાણે કાળાખડીનો કાગળ આપવાની લોડા
 ધીમા થયા, પણ કાગળ વાંચી જોતા આપ દીકરો બનેના પરિ
 યામા કુખી ગયાના માઠા સમાચાર જાણી ત્યાં ભેગા થયેલા
 લોડા ત્રાય ત્રાય કરી કદપાત કરવા લાગ્યા, અને ઘણી દીનગો-
 રીથી કહેવા લાગ્યા કે હાય હય ! ડોશીને અને ઉજમવડુને રખ
 કાગ્યા, બહુ બુદ્ધ થયું ! ડોશીએ તથા ઉજમવડુએ હાથપીટ કરી
 મુકી, ચોટલાના વાળ હાથેથી ઉખેડવા લાગ્યા આ વખતનો દે-
 ખાવ ઘણો કમકમાટ ભરેલો હતો, ભેળા થએલા સર્વ લોડા
 શોકાતુર ચહેરે દીનગીરી કરતા હતા છે, તેની સમક્ષમા ઉજમ
 વડુએ જાહેર કર્યું કે, મારે મારા ઘણીની પાછળ બળી મરી સતી
 થયું છે, હવે મારે જીવવું એ વિકાર છે વહુ સતી થવાનું કહે
 છે તે સાંભળી સાસુએ પણ કહ્યું કે મારે પણ જીવે તે શું કરવું
 છે, મારે ચીંતા ખડકી બળી મરે આ સાંભળી લોડામા ભારે
 શોક પેદા થયો, તેઓ આ સાસુ વડુને વારવા લાગ્યા પણ શુદ્ધ
 સતી ઉજમવડુ એકની બે ન થઈ, ને ત્રાય ત્રાય કરી સ્મશાનમા
 જો અંશે કરતા આદ્યા સ્મશાનમાં બે ચીંતા ખડકાવી તેમા પ્ર

થમની ચીતામા સાસુએ બેસી અગ્નિદાહ દેવરાવ્યો ને ઉજમવડું ચીતામા પડવા જાય છે કે તેના પ્રથમના કાચતરાના સકેત પ્રમાણે કાસીદ કાગળ લઈ હાજર થયો, ને વાચી જોતાં જણાય કે બાપ છુડી ગયો પણ દીકરો મલુક્યદ બચી કુશળ છે તે થોડા દીવ-સમા ધર તરફ આવશે. આ સમાચારથી લોકો રાજી થયા, અને કહેવા લાગ્યા કે વેલ્યદ શેઠનું બહુ છુર થયું, પણ દીકરો મલુ-ક્યદ બચ્યા એટલે તેના બાપ તથા મા નસીમદાર ગણાય, આ કાગળથી ઉજમવડું કે જે પતિવ્રતા હતી તેને બળતી અટકાવી અને તેની સાસુ બળી ગઈ હાથી બળી મરવાથી ઉજમવડુને તેના તરફનું સાવ આળખી ગયું, એટલે વળી તે નવા નવા ધાર સાથે હથક માની મોજ મોગનવા લાગી એવામાં થોડા દીવમમા વેન્યદ તથા મલુન્યદ બને બાપ દીકરો પરદેશથી કમાઈ પોતાને ઘેર આવ્યા આ બંનેને હયાત દેખી લોકો આશ્ચર્ય પામ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે તમે બંને ફરીયામા છુડી ગુજરી જવાના માઠા સમાચારના કાગળ અહીં આવવાથી ઉજમવડું તથા તેની સાસુ બંને બળી મરી સતી થવા તૈયાર થઈ હતી, તેવામાં ખીજો કાગળ આવ્યો તમાં મલુક્યદ કુશળ છે એવો કાગળ અહીં આવવાથી તેની સ્ત્રી ઉજમવડું ઝવતી રહી ને તેની માસુ મલુક્યદની મા બળી સતી થઈ સ્વર્ગમા ગઈ આ મામળા બંને બાપ દીકરો ધણી દીનગીર થયા પણ શુ કરે નસીમની વાત, પરમેશ્વરની લીલા આગળ કાંઈનો ઉપાય નથી, એમ કહેવા લાગ્યા કેમકે દુરમને આવી રીતે ખોટું તરકટ કરી કાગળ લખ્યા એમ માન્યું

વારતા ૧૨ મી.

બ્રહ્મીચાર કરીને અતુરાધ કરનાર કુમતી.

નનુશા ને ભયુશા બે ભાઈ વાણીઆ હતા, તેઓ બણી દુર્દશામાં હતા, તેમને રહેવાને નાની સરખી પર્ણકુટી હતી, જ્યાં બંને પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે રહેવાનું અનકુળ પડતું નહોતું તેથી તેના ભાઈ ભયુશા રાતના પરવારી દુકાન ઉપર સુવા જતો હતો, અને મ્હોટો ભાઈ નનુશા પોતાના ધરમા પડી ગ્હેતો હતો. ન્હાના ભાઈ ભયુશાની સ્ત્રી કુમતિ, પતિના વાળુ કરી ગયા પછી પોતે જમી કરી ચુલા અગાઉ કરી વાસણ કુમણ માઝ દુકાન પર સુવા જતી, ત્યારે ધરમાથી નીકળીને ચારને ત્યાં ધડી બે ધડી રહી વિલાસ કરીને, દુકાનપર મોડેથી સુવા જતી । એમ બંણા દીવસ સુધી ચાલ્યું ફેટલાએક દિવસ તો પતિ ભયુશા બોલ્યો નહીં, પણ તેને કાંઈ શક પડ્યો ત્યારે સ્ત્રીને ધમકાવીને કહ્યું કે રાડ । આટલી બધી મોડી કેમ આવે છે ? સ્ત્રીએ કહ્યું મારો શો વાક ? જ્યારે વામણ કુસણ માળને પરવાર, ત્યારે આવું કની ? ધરનું સઘળું કામ મારે કરવું પડે છે બાબીજી કાંઈ જો છોજ આવડો હાથ દે છે તે સાબળી બણીને બાની ઉપર કોંઈ ચૂડ્યો અને બીજે જિવસે જ્યારે સ્ત્રી નહોતી ત્યારે બાબીને કહ્યું કે તમે મારી બાસડીને કેમ કનડો છો, અને એકલી પાસેજ કામ કરાવો છો ? શું એણે ચારી કરી છે કે અડધી રાત્રી સુધી સેકો છો ? બાબીએ કહ્યું કે કહી હું તો બુદ્ધ બોલતી હપથ એમ ત- અને લાગશે પણ માને પુછો કે એ તો એનીજ સ્ત્રી માળને જન્મા પછી તમારી પછવાડેજ આવી આવે છે, તે કામ તો

સમજી હું કંઈ છું પછી તો ગમે ત્યાં ભટકવા જાય તેની અમને શી ખબર ? ડોસીએ પણ તે જ પ્રમાણે કહ્યું, ત્યારે ધણીને ખાતરી થઈ ને કહ્યું કે જો એમજ હશે તો આજ હું કમાડ ઉઘાડનાર નથી, એમ કહી દુકાને ગયો રાત્રે જમવા આવ્યો ને જમીને દુકાને સુઈ રહ્યો, પણ અગીઆર વાગ્યા સુધી સ્ત્રી કુમતિ આવી નહીં, ત્યારે તેની ખાતરી થઈ કે રાંડ ભટકવા જાય છે, પણ હજી ખરો ? એમ કહી સાકળ અટકાવીને મહિં પેટો, બાર વાગ્યા ને સ્ત્રી કુમાત કમાડ ખખડાવવા દાગી ધણીએ કહ્યું—રાંડ ! હવે ઉઘાડનાર નથી, આટલા દિવસનું તારૂં કપટ આજ પકડાયું છે, માટે હવે તો તને બહાર રાખીશ ને સવારે બધાને બેળા કરીને તારૂં નાક અને ચોટનો કપારી ગરેડા પર બેસાડીને કાઢી મુકીશ સ્ત્રી કુમતિએ ઠરઠરીને કહ્યું એટલો ગુન્હો માફ કરો એકવાર તો સરકાર પણ માફ કરે છે ને હવેથી હું નહિ કંઈ, પણ ધણીએ માન્યું નહીં ત્યારે તેણે તેને ધમકા આપીને કહ્યું કે જો નહિ ઉઘાડો તો હું કુવામા પડીને આપઘાત કરીશ, તો તમને સ્ત્રી હત્યા જાગશે એમ કહી પાસેજ કુવો હતો તેમા એક મોટો પથરો ઉઘડીને નાખ્યા ને અધારે કમાડ આગળ ઉભી રહી પથરાતો ધખાકો ધણીએ સાબળ્યો તેવો તે ગભરાયો, હાથ હાથ ! ધર ધાસ્યું હું તેની પુઠે પડ્યો અને કમાડ ઉઘાડ્યું નહિ તેથી તેણે આખરૂં માટે કુવો પુર્યો હવે સરકારનો ગુન્હોગાર થઈશ એમ કહી કમાડ ઉઘાડી બહાર આવ્યો કે બાયડી ગુપચુપ માહે પેસી ગઈ અને બાથ વાસી સાકળ અટકાવી દીધી પીટ્યા હવે જો સવારમા તને ફજેત કંઈ છું ! તેજુજ ધણીએ જાણ્યું કે આ તો રાંડે કપટ કરીને મને છેતર્યો ત્યારે તેણે તેને કાનાવાલા

કરી કહ્યું કે દયા ડાકણને આમ છે, અને તું આવી અવર્મા થાય છે, તું ઉઘટી બહાર ગઇ નેહું તાગ સારા માટે તારી અમસ્તી સહેજસાજ મરકરી કરતો હતો એટલામા તેં મને કહ્યું કે હું કુવામા પડ્યું છું, તે તારો ધમાકો સાબળીને હું તારી દયા ખાતર બહાર આવ્યો કે રખેને તારા જનને નુકશાન લાગે, પણ તું આવું કપટ કરે છે, તે તને જાજતું નથી, આથી તાગ ઉપર ઇશ્વરનો કેટલો મધો કોપ થશે એનો વિચાર કર અને તું ઉઘાડ હવેથી હું કોઇને વાત કહેતાર નથી પણ સ્ત્રી કુમતિના મનમાં કઇ અસર થઇ નહિ તે હસીને તેના પર ગાળોનો ઠોક પાડી કહેવા લાગી કે હું બહાર ગઇ તેની માફ માગી પણ તે ઉઘાડ્યું નહિ, તો તારૂં લાગ્યું તું ભોગવ તું રોજ મારાપર આરોપ મુકે છે કે હું બહાર જાઉં છું પણ સવારે સઘળા લોકો ભેગા થશે ત્યારે ખખર પડશે કે કોણ બહાર જાય છે એમ કહી સુધ ગઇ અને પેલો ખીયારો ભગુશા ટાઢે ઠૂઠવાતો બહાર બેસી રહ્યો સવારે લોગ ભેગા ગયા ત્યારે સ્ત્રી કુમતિ ફરિયાદ કરી કહેવા લાગી કે જુઓ ભાઇ રોજ મને કહે છે કે તું ફરતી ફરે છે, પણ મારા સુતા પત્ની તે રોજ આથડવા જાય છે તેથી મેં કમાડ વાસી રાખ્યું છે, હવે એને શીખામણ આપો કે ફરીથી એવું કામ ન કરે, નહિ તો હું તેને સધરીશ નહિ તે સાબળી ધણી ભગુશા શરમાઇ ગયો ને તે દીવસથી તેનું કાળું મો કગી સ્ત્રી કુમતિને કાઇ પણ મોઢ્યો નહિ ને જ થાય તે મુગે મોઢે જોયા કરે અને સ્ત્રી રોજ નવા નવા ચાર શોધ્યા કરે

વારતા ૧૩ મી.

પ્રેમલાલ અને મણી.

રગપુર શહેરમાં દીપચંદ્રા કરીને એક મોટો ધનાઢ્ય વેપારી રહેતો હતો તે બણો પૈસાદાર હતો તેની સ્ત્રીનું નામ સુકુમાર હતું સુકુમારીને એક પુત્ર પ્રસન્ન્યો તેનું નામ પ્રેમલાલ પાડ્યું તે ત્રણ વરસનો થયો એટલે તેના પિતાએ એક ખીજ શેકની પુત્રી ચપળમતિ વેરે તેની સગાઈ કરી અને તેને જે ધ રેણુ ચડાવ્યું તેમાં એક અમુલ્ય જાલ હતી તે જાલ પોલી હતી તેમાં પોતાનો ખજાનો કયા દાટયો છે તેની ચીડી કરીને અદર ધાલેલી હતી વરસ બે એક પછી સોનાગરે પ્રેમલાલનું ત્રસ કર્યું જ્યારે તે છોકરો આશરે છ માન વર્ષનો થયો, ત્યારે તેના દુર્ભાગ્યને લીધે તેના પિતા દીપચંદ્ર કાંઈ ધુરો રોગને લીધે સ્વર્ગવાસી થયો તેના મગજ કંઈ તેના મુનિમો અને મહેતાઓની દાનત પાક રહી નહિ, છોકરો નહ'નો અને કાંઈ આમતમાં જાણે નહિ. તેથી તેમણે લાખો કરોડો રૂપીઆની રકમ ઉચાપત કીચી અને એ પ્રમાણે થોડી મુલતમાં શેકની મધળી મીઠકાનો નાશ કર્યો સધળું દ્રવ્ય ખુટી ગયું, અને સોદાગર દીપચંદ્રાની સ્ત્રીની માડી અવસ્થા ચર્ષ આ વખતે છોકરો આશરે દશેક વરસની ઉંમરનો થયો હતો સુકુમારી સુતર વગેરે કાતી પોતાના ધરનો નિરવાહ કરતી હતી છોકરો જ્યારે પુખ્ત ઉમરનો થયો ત્યારે તેને કાંઈપણ રીતનો હુન્નર કરવાની તેના મનમાં આનંદ પેડી, જેથી તેણે કાંઈ બહારગામ નીકળી જવાનો કરાવ કર્યો જ્યારે તેણે પોતાની માની રાજ માગી ત્યારે તેની મા બોલી કે બેટા ! તું આધજાની આખ પાગજાનો પગ છુ કુ તારા વિયોગે

કેમ રહી શકીશ ? મેં તને મારી નજર અગાડીથી કાઢપણ દી
વસ કહાડ્યો નથી તેથી માગ મોઢેથી એવું કાઢપણ દીવસ ક-
હેવાશે નહીં એમ કહી આપમા આમુ લાવી રોડ પડી છોકરે
દીલાસો આની કહ્યું મા ! તું જાણે છે કે હવે આપણી કેવી દુ-
ર્દશા થઈ છે હવે આપણા ઉપર કેવો કાપ કર્યો છે ? તો હવે
ઉઘમ કર્યા વિના કુટકાજ નથી છોકરાનો જ્યારે અત્યાગ્રહ દીરો
ત્યારે તેની માને તેને રજા આપવાની ફરજ પડી છોકરો માની
રજા લઈ મુમાફરી કરવાને ચાલ્યો જ્યાં રાત પડતી ત્યાં વાસો
રહેતો અને દિવસનો તે પ્રયાણ કરતો એમ કેટલેક દિવસે તે અના
પાસે પોતાના સસરાના શહેરમા આવ્યો તેની સ્ત્રી અપળમતિ
ઉમ્મર લાયક થઈ હતી તેને પોતાનો સાસરેથી આણુ આવ્યું ન
હતું, તેથી યુવાવસ્થામા તેની વૃત્તિ અભિચાર ઉપર દોડી તેણે
એક કડીયારા માનસ મ સાથે મહોબ્બત પાધી અને હમેશા છાના
માના તેને ઘેર જવા માડ્યું

પ્રેમલાવ રાત્રે થાક્યો પાક્યો જઈને મોગજોગે તેના
સમગને પડાળે સુઈ રહ્યો આશરે અરધી રાત્રે તેની સ્ત્રી
અપળમતી પેલા કડીયારા માનસિહને ત્યાં જવાને માટે પોતાના
હાથમા ફાનમ લઈને મદાર નીકળી ત્યાં તેણે પોતાના અન્ધાર
પ્રેમલા-ને સુતેજો જોયો, પણ તેની આંખે કામદેવનો અવારો પ
ડેડો ફરી વળે હવે તેથી તે ઓળખી રાખે નહીં તે તેને કાઢ
વટેમાનું જાણી પોતાના હાથનું ફાનસ ખતાવીને કહ્યું કે-અત્યા
ગે તું આ ફાનસ જન મારું જે આગીળ ને તને બે કર્પા મા
આપવા પ્રેમલાને તમા આમુ જેયુ કે ફાન પકડશ તેને ઝટ
લઈને મોગખી તા પશુ તે છોડે થયો ને હવે હું જોઉં તો

ખરો કે એ ક્યાં જાય છે ? ને ઉલટા એ રૂપીઆ બળશે એવા વિચારથી તે તેની જોડે ચાલ્યો અને પોતાના હાથમાં ફાનસ પકડ્યું. જ્યારે તેના આશક પેલા માનસિંહ કઠીયારાનું ઘર અણબધું ત્યારે પેલી ચપળમતી સ્ત્રીએ તેના અજબયા ધણી પ્રેમલાલને જણાવ્યું કે આ એટલા ઉપર એસ હું તને પછી રૂપીઆ આપીશ પ્રેમલાલે દીનતાથી કહ્યું કે બાઈ તમે અદર જશે કે તમારું ચિત્ત કમમાં લાગશે નેથી મારા રૂપીઆ આપવા સાંભળશે નહીં માટે મહેરમાની કરી મને હમણાજ આપો તો ઠીક પણ ચપળમતિ પાસે રોકડા રૂપીઆ નહીં હતા તેથી પેલીએ પોતાના કાનની ઝાત કહાડીને તેને આપીને બોલી કે જ્યારે હું અદરથી બહાર આવીશ ત્યારે તને એ રૂપીઆ આપી આ બ્રાહ્મણના લગ્ન જોમ રહી જોવી તે કઠીયારા માનસિંહના ધરની અદર મ્મંત કે પ્રેમલાલ જાત લગ્ન પોતાના દેશ તરફ નીકળી ગયો અને તેની સ્ત્રી ચપળમતિની હકીકત પોતાની સાસુ કુમારીને યથાગ્રિયત કહી પેલી જાલ તેના હાથમાં આપી માથે કહ્યું કે બેટા એ વેચીને છુ રૂપીઆ લઈ આવ કે નેથી આપણને વાપરવાના ઉપયોગમાં આવે છોકરો તે લગ્ન નાણાવટીની દુકાને ગયો ત્યાં તેની કિમત કરતાં વાધો લીધો કે જાલ ભાગી તેમાં કાગળ છે કે લાખ છે તે મારે તપાસવું જોઈએ પછી છોકરાએ રજા આપી એટલે નાણાવટીએ તો ભાગી એટલે તેની અદરથી એક ચીઠી નીકળી છોકરાએ આ ચીઠી લઈને વાંચ્યા બગર કસે બાધી અને તે જાલના રૂપીઆ આપ્યા તે લઈને પોતાના ઘેર આવ્યો તેણે કસે બાધેલી ચીઠી નકામી જાણી પોતાની એક બારીમાં નખી મેની તેણે કેટલાએક દિવસ સુધી તો પેલા આવેલા

જાણના ફોલિયો કરકસરથી વાપર્યા ત્યારે તે સમ રહ્યા ત્યારે તેણે
કામ શોધવાને અસે પેલી ભારી હિવાડી તો તેને જાણની અદરની
ચીડી હાથમા આવી. આ ચીડી તેણે વાચી તો પોતાની દોઢતનુ
તેને ઠેકાણુ મળ્યુ તેણે અમુક જગ્યાએ ખોદ્યુ ત્યારે પાર
વિનાનુ તેને દ્રવ્ય જડ્યુ મહેતા મુનિમ વગેરે લોકોને રાખ્યા,
ખાપનો સરસામાન જે લોકોને વેચાતો આપ્યો હતો તે તેણે બાજ
માથે આપી પોતે પાછો ખરીદ કર્યો આ વિષેની ખબર તેના
સસરને પણ મળી

તેની મા સુકુમારીએ લેની માયડી ચચળમતિને ખોલાવવા
જવાનુ કહ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે હરગ્ગિજ જવાનુ નથી અને તેની
જીને હુ કંઠી સધરનાર નથી માએ કહ્યું સપુત પાપના બેટા કોને
કહે છે, મોટુ મન રાખીએ કાષ્ટ સખત બાળક છે ને બુદ્ધ્ય તો
શુ થઇ ગયુ ? કહા કુમારના ધરનુ હાડકુ છે કે બદલાવીએ ?
માનુ વચન માન્ય કરી છોકરો વહુને આણુ કરવા ગયો તેના
સસરને ખબર થઇ કે તેને ધણી માન સાથે સામે તેડવા આ-
વ્યો તેની માળી મણી કરીને હતી તે તેની બેનના સધળા ચરિ-
ત્રથી વાકેફ હતી કેમકે તે બેનના ચોરડા પાસે પાસે હતા, તે
જાતે પવીત્ર હતી, તેણે આજ નિશ્ચય કર્યો કે મારી બેન હવે તેના
ધણીથી કેવી રીતે વર્તે છે તે મારે જોતુ જોઇએ એવા વિચારથી
તેના ચોરડા સામે નજર રાખીતે બેઠી

સેલંગર દીપવદશનો છોકરો તેની જી ચચળમતિ સાથે
વક્તો કરતો હતો તેથી ધણી રાત મજ, પણ જી ચચળમતિ
પેલા કહિયારા માનસિહને ત્યા જવાને તલપાપડ થઇ રહી હતી
તેના મનમા એવો વિચાર હતો કે જો મારો પતિ હાલ જાય તો

આશકને જઈને મળી આવુ, તેથી તેણે પોતાના ભરવારને ઉધા-
 રવાને અનેક ઉપાય યોજ્યા તે જોઈ તેની બહેન જે સધળું જોયા
 કરતી હતી તે બળાપો કરી તેની ચાલ ધિક્કારના લાગી પ્રેમલાલે
 પોતાની સ્ત્રી ચપળમતી સાથે ચોસર માડી કે જે હું હાઈ તો તને
 આટલા રૂપીઆ આપુ, કેટલીએક વારે તે હાર્યો ત્યારે તેણે સ્ત્રી
 ચપળમતિને સરનના રૂપીઆ આપ્યા, તેમા મેં જોઈ આપ્યા સ્ત્રી
 ચપળમતિ ગણીને જોની-સ્વામીનાથ ! એ જોઈ શા સાર આપો
 છો તેના ધણીએ કહ્યું જોઈ શ્યા છે ? હું તારી પાસે એ રૂપીઆ
 માગતો હતો તેના મેં વાળી રાખ્યા સ્ત્રીએ કહ્યું, તમે જ્ઞાના માગો
 છો ? તેના મગ્ગે કહ્યું—કનાણા નિવસે તારા આગળથી હું ને
 જ્ઞાનસ લઈ કરીયારા માનસિહને ઘેર મેલવા આવ્યો હતો તેના
 આમ માનગતાજ તે સ્ત્રી ચપળમતિ શીડી પડી તેની બહેને ખ્યા-
 લ કર્યો કે રાડના લક્ષણ તો આગળથીજ જોઈ ગયો ગણાય છે
 પેલી ચપળમતી તો પાણી પાણી થઈ ગઈ, અને પોતાનો પતી
 જ્યારે ઉઠી ગયો કે તરતજ તે પોતાના હાથે પોતાનાજ ગળા
 મા છરી ખેંચી મણુ પામી, એ સધળો બનાવ તેની બહેને દોઢો
 હતો, પોતે મો ભાગ દીપચદ શાહનો પુત્ર પ્રેમનાથ જગી
 ઉઠ્યો અને જુવે છે તો પોતાની સ્ત્રી ચપળમતિએ આપઘાત કરેલો
 મનમ પડ્યો તેણે બગમર લાગની વાન પોતાના સસરાને કરી
 ગઈ એ વણુ કે તેવાને બહાને તે જગમગએ આવી છોડીને
 મારી - [પોતે મારે તે દેડ પડેચાકુ પેની મહેને વિચાર કર્યો
 કે હું જોઈ નાહ માથે જોઈ તેથી તેણે યથાસ્થિત હકીકત
 બતાવી તે જણી હી દીધી, જે સાબળો તેના આપ મુગો
 થયો ત્યાં તેની સ્ત્રી ચપળમતિનો મ્હાડો પાણી થયા પછી તેણે

પોતાના સસરાની રજા માગી ચારે તેના સસરાએ કહ્યું આ મારી ખીજ છોડી છે તેને પરણીને લઈ જાઓ. પેલાએ કહ્યું કે મારે તો તમારી કાંઈ છોડી જોઈતીજ નથી તે વખતે મણીએ તેને સમજાવ્યો ને કહ્યું કે “ તુ મને પરણી જા કુ તને કરી જતા વીજ ” તે સાંભળી પેલા પ્રેમલાતને સદેહ પેડો કે એ મને શું કરી જતાવવાના છે, કુ જોઈ તો ખરો ? પછી વિચાર ફેરવી તેને પરણી પોતાને ઘેર લઈ ગયો અને પોતાની માને સઘળી વાતથી વાકેફ કરી

પછી તેણે માલ બરીને સફર કરવા જવાનો ઠરાવ કર્યો પોતે મિખારીએ વગેરેને લુગડા અપ્યા અને જવાના દિવસે પોતાની સ્ત્રી મણીની સાડી ઉપર લખી ગયો કે તુ મને કરી જતાવવાની છે તે આટલા વાના કરી દેખાડ (૧) સ્ત્રી કરી પુત્ર જણાવો (૨) આપણા શરૂની ડીમ ટ્રાસમા મારા આવવાના રસ્તામા જે ઠેાણે પાણી ન હોય ત્યાં વાન ખોદવા અને (૩) ખીજ કાંઈ જગાએ એક ખાગ બનાવ જે આતી વખતે મને જોવાને બને. પતિના પરદેશ ગયા પછી આશરે પાંચ સાન દિવસ પછી સ્ત્રીનો નજર સાડી ઉપર પડી અને વાચીને ધ્યાનમાં લીધું કે મારી ચતુરાઈ જોવાને આમ લખેલું છે, વાવ અને કુવો બાંધવાને વગેરે તેની પાસે પુરતા નાણા નહોતા તેથી તેણે પોતાના ધનમાંથી એક ઠાલો ઇશકાતરો કઢાવ્યો અને તેની અંદર પથ્થર વગેરે બરી બોળદાર કરીને તે પોતાના મણીને એક ગુણવન્નશા મિત્રને ત્યાં લઈ જઈ કહ્યું કે, આ પેટીની અંદર જોવાત છે તેની કુચી એમની પાસે છે માટે તે તમે રાખી મને હમણાં ફેપીઆ આપો. પેલાએ માગ્યા તેટલા આપ્યા. તે લઈને

પોતાની સાસુ પાસે આવી અને કહ્યું કે હું થોડા રૂઢાંઠા માત્રા પિયરમા જઈ આવું એમ કહી દાખડો લઈ આગળ આવી જઈ વાણીની તર્ગી હતી તે ગામના પટેલ પાસે આવી કહ્યું કે અહીંયાં મારે વાવ ખોદાવવી છે તે કામ તમે શરૂ કરો, તેનું ખર્ચ વ-
જેરે હું આપીશ, પછી તેને ખર્ચ વગેરે આપી તે કામ શરૂ કરાવી આગળ વધી, આગળ જતા એક ખીલુ ઉત્સાહપુર નામે ગામ આવ્યું, તે ધણુ સરસ હતું પણ ત્યાં ખૂબ નહોતો તેથી ત્યાના મજમુદાર લાલશકર પાસે બાગ અને કુવો બનાવવાની ગોઠવણુ કરી તે રૂપીઆ વગેરેના બંધોબસ્ત કર્યો, ત્યાથી ને આ લતી ચાલતી કોઈ મોટા હરીપુર નામે શહેર આગળ આવી તેણે મરદનો સ્વાગ લીધો હતો જેથી તેને કોઈ એમ નહી ધારી શકતું કે આ સ્ત્રી છે, આમમા એક સોદાગરને ત્યા તે ઉતરી, વા તચીન કરતા સોદાગર તેની બોલવાની છટા રૂપ ચતુરાઈ ઉપરથી સમજ્યો કે આ કોઈ હુશીઆર આદમી છે, તેથી તેને પોતાની એક ધણી રૂપાળી સુદરમતી દીકરી હતી તે તેણે પરણાવી તેને સાથે લઈને પોતાના શહેર તરફ ગઈ તે ત્યા સુદરમતી સ્ત્રીને પોતાની સંબંધી વાતથી વાકેફ કરી અને તેને પણ મરદનો પોશાક પહેરાવ્યો, તે શહેરમા એક રૂપા બરવાડણુ રહેતી હતી જેને ત્યાથી ખાનદાન લોકો દુધ લઈ જતા હતા, તેને ત્યા તેમણે ઉતારો કર્યો, થોડીવાર પછી રૂપા બરવાડણુને તેમણે સંબંધી વાત બતાવી, અને પોતે પાછો સ્ત્રીને સ્વાગ લીધો, સાંજે ગ્રેમલાલને સીપાઈ ખાનમેગ તેને ત્યા દુધ લેવાને આવ્યો, તે વખતે રૂપા બરવાડણુ સીપાઈને કહ્યું કે તુ તારા શેઠને જઈને કહેજે કે મારે ત્યાં કોઈ ખુબસુરત સ્ત્રીઓ આવી છે, ખીજે દીસે સીપાઈ

જાન્યારે દુધ લેવાને જાઓ. ત્યારે તે સ્ત્રીએ સાકર વગેરે તેજના નાખી સીપાછને દુધ દોહીને આપ્યું. સીપાછએ શેઠને ખાયું કે તેના સ્વાદથી ખુશી થયો, તેણે સીપાછને પુછ્યું કે દુધ ક્યાથી લાવ્યો ? તેણે બરવાડણને ઘેર બે સ્ત્રીઓ આવ્યાની વાત કરી, તે સાંભળી પ્રેમલાલ શેઠનું મન લલચ્યાયું, અને દુધનો હીસામ કરવાનું મસ કહાડી તેને ઘેર ગયો. પ્રેમલાલ સોદાગર પેલી સ્ત્રીઓ જામ ખુશી થયો અને તેનું નામકામ વગેરે પુછી પરણવાની ખુશી બતાવી જવાબમાં પોતાના નામ કામ તેમણે અવળી રીતે કહ્યા જેથી સોદાગર ઝાળખી શક્યો નહીં, પછી તેમણે લમતી વાત કહી કરી ત્યાંથી સોદાગર ધર આગળ ગયો ને પોતાની સ્ત્રી મણીને તેડવા પાલખી મોકલી, પણ તેણે ન જતા પેલી નવોદા સુદરમતિને શીખવીને વીંદાય કરી એમ અવગણ કરવાથી લામી સુદન થઇ અને સોદાગર પ્રેમલાલના પેટના પેલી નવી સુદરમતિને દિવસ રહ્યા આશરે સાતેક મહીના થયા ક્રોડે તેણે પાલખીને પાછી વાળવા માડી તે નહીં સ્ત્રીને મોકલી જણાવ્યું કે હવે અમે અમારે દેશ જઈએ છીએ તે સાંભળી પ્રેમલાલે ફરીથી પાલખી મોકલી તેને બોલાવી કહ્યું કે તારા ઉપર મારો વરુ પ્યાર છે, અને હવે તું બે તારે દેશ જાય છે, તો તારી જે ખુશી હોય તે મારી પાસે માગી બે. તેણે કહ્યું કે મારી પાસે સખળી દોહત ફુનીઆ છે, પણ ને વખતે આપવાનું પારતા હો તે ફક્ત આપનો રૂમાલ, વીંટી અને ડોકની મોતીની માળા તે મને યાદચીરીમાં આપતા જાઓ શેઠ તે સખળી તેને સ્વામીન કરી પોતામને કશુંક હર્ષ પતાવ્યો તે તેની રમ લઈ રૂપા બરવાડણને ત્યાં આપી અને ત્યાંથી બે જણીઓ રૂપા બરવાડણને સંજુટ

કરી વિદાય થયા તેમણે પાછો મરઘનો પહેરવેશ પહેરી લીધો પેલી સુદરમતી સ્ત્રીના આપતુ નગર હરીપુર આવ્યું, ત્યાં તેને સ્ત્રીના પહેરવેશ પહેરાવી તેના આપને સ્વાધીન કરી કહ્યું કે એને પુત્ર પ્રસવશે ત્યારે હું તેડવા આવીશ એમ કહી ત્યાંથી પોતે નીકળી આગળ આવી તો વાડી ને વાવ તૈયાર થઈ હતી તે જોઈને ગામમાં પેલી પેલી ખીજી સ્ત્રી સુદરમતીએ છોકરાને જન્મ આપ્યો ત્યાંથી તેને ખોલાવી મગાવ્યો, અને છાનોમાનો એક બોયરામાં રાખી તેને પાંચ વર્ષને કર્યો, કેટલાએક દીવસ પછી સોદાગર પ્રેમલાલ આવ્યો તેણે રસ્તામાં વાવ ને ખામ જોઈ તેના ઉપર સ્ત્રીનું નામ કોતરેલું હતું તે વાંચી પોતે ખુશી થયો જ્યારે તે મહેલમાં એકાંતે બેઠો ત્યાં તેની સ્ત્રી મણીએ છોકરાને ખઠાર કાઢી રૂમાલ ઝોલાડી આગળીએ વીંટી પડેરાવી ડોકમાં માળા લાવી તેના ખોળામાં ખેસાડયો સોદાગર અજાણ થયો ને પુછ્યું કે એ કાનો છોકરો છે ? સ્ત્રી ખોલી કે જોના હશે તે પોતાની મેળે ઝોગખશે જ્યારે તેણે નીશાનીઓ જોઈ ત્યારે તેને ખ્યાલમાં આવ્યું કે મેં પરદેશ જતા સાડી ઉપર લખ્યું હતું તે પ્રમાણે તેણે કર્યું છે તેણે સ્ત્રી મણીને કહ્યું કે છેક ત્યાં સુતી તું કેમ આવી ? સ્ત્રી મણી ખોલી-ખારી તો શું થયું ? હું તમારી ખામડી છું એમ કહી પેલી સ્ત્રી સુદરમતીની વાત જાહેર કરી મણી તેની બુદ્ધિ ઉપર ખુશી થયો તેણે પુછ્યું કે તું ખરચવાને રૂપીઆ ક્યાંથી લાવી ? સ્ત્રીએ તે ખાખત પોને જે ચતુરાઈ ચલાવી હતી તેનો ખુલાસો કર્યો તેનું પારખું જોવા તે મીત્ર ગુણવત્ત-સિદ્ધને ત્યાં ગયો અને જોયું તો પેટી અદર પથરા દીકા તેથી તેને

પકકો ભરૂંસો પડ્યો પછી તેણે પેની સુદરમતિ સ્ત્રીને પણ તેના પિતાના ગામથી બોલાવી મગાવી અને ઉપર ધણો પ્યાર રાખવા લાગ્યો.

વારતા ૧૫ મી.

ઠાકોર કીશોરસિંહ તથા તેની સ્ત્રી કુસુમસુદરી

કોઇ કમાલ રજપૂત કીશોરસિંહ કરીને હતો, તેની સ્ત્રી કુસુમસુદરી કરીને ધણી ચતુર હતી, તેનું મન બખિયાર ઉપર દોડ્યું એક દિવસ ને ગજપુતાણી બહાર જતી હતી તેવામાં તેની સરત નગરના નગરશેઠ દોશળસાના એક ખુશસુરત છોકરા ગુલાબચંદ ઉપર પડી, તે અનેની આખ મળી અને તેમને દોસ્તી થઇ, તે જુવાનથી સ્ત્રીની નિવૃત્તિજ ખસી ગઇ, અને બ્યારે તે રસ્તે થઇને પોતે જતી હતી ત્યારે શેઠની હવેલીમાં સામું પોતે ચકોર જેમ ચંદ્ર સામું જુમે જેમ જોતી હતી તેણે એક દિવસ સાન કરી અને નદી ઉપર બોલાવ્યો, અને કહ્યું કે હું તારા ઉપર આશક થઇ છું માટે મારી સાથે દોસ્તી બાંધ છોકરો ચતુર હતો પણ વાણીઆની જાતને લીધે તેનામાં રજામાત્રિક રીતે કિંમત નહોતી, તે બોલ્યો કે જો તારો પતિ જાણે તો માફ માથું કાપી નાખે અને મારી સ્ત્રી સુકોમળવતી રાડે માફ મનજી દ્રવ્ય અકારજ જાય અને મા બાપ બોબ માગે માટે તેની વાતમાં હું સમજતો નથી સ્ત્રી કુસુમસુદરીએ ધીરજ આપી કહ્યું કે મારા ધણીને હું પરદેશ કાઢું તો કેમ ? પછી તેમને કોઇ જાતની હરકત છે, તે વાત વાણીઆએ કબુલ કરી એટલે સ્ત્રી કુસુમસુદરી

તેની રજા લઈ પોતાના ઘર આગળ આવી, અને પોતાના ધણી કીશોરસિંહને પરેશ જવા વઢવા લાગી કે તમે કાંઈ ઉદ્યમ કરતા નથી તો આપણું શી રીતે પુર થશે ? અગાડી પેટ અવતાર ખંડશે તો તેના ખરચખુટણુ શી રીતે કાઢશે, ધણીએ કહ્યું કે હું શું કરું ? કાંઈ બંધ્યો નથી કે કોઈની ગુમાસ્તી કરું એમ કહ્યું તેની તમારે શીકર ગમતી નહિ, એમ કહી થોડે દુર એક કા ગડો બેઠો હતો તેને ઝડપ લઈ નકડી આવી, અને તેના પગ બાધી ધણીના હાથમા આપ્યો ને કહ્યું કે આ તમે વેચવા જાઓ ને એના હજાર રૂપીઆ કોષ્ટ આપે તોજ આપણે વેચ્યા વગર આવો તો તમને પરીયાનોના સમ એમ કહી મુરખ ધણીને જોતરા તાણવા કહાડ્યો કે પછી પોતે ગમે તેમ મઝા ઉડાવે

રજપુત કીશોરસિંહ કાગડો વેચવા આવ્યો, તેણે મામેમાસ કરવા માડ્યું જ્યારે કોષ્ટ કીમત પુછતું ત્યારે તે હજાર રૂપીઆ કહેતો હતો, તે સાંભળી લોકો તેની મશ્કરી કરી હમતા હતા કે બહુલા પોપટના એટલા રૂપીઆ તો બહુજ, આથી ધરાક થયો નહી, જે તેની કીમત સાંભળતું તે 'તરતજ બડકી ઉઠતું હતું આથી તરફ રજપુત આવડતો અને પેલી તરફ રજપુતાણી કે સુમસુદરી પેલા નગરશેઠના દીકરા ગુલામચંદથી રાત દિવસ વિલાસ કરતી હતી, ગરીબ ખીયારો રજપુત વણે દિવસે થાકીને ઉજાનમા આવ્યો તેણે બજારમા જઈ કાગડો ખતાવ્યો કે કેટલાક લોક તેની આસપાસ વીટળાઈ વળ્યા અને મશ્કરી કરવા લાગ્યા એટલામા જગીયો અને જવેરી હમ આમ્મા તેમણે તેને દોકો જગીયો જવેરીયાને બોલ્યો કે આ જોઈ બલો માણસ છે

તેને કાંઈએ કષ્ટ કરીને કમરેય વેચવા મોકલ્યો છે, એટલે તે-
 એએ તેજને બિલાવ્યો અને તેમણે કહ્યું કે કાંઈર કમરડાનું શું
 લેશી. ત્યારે તેણે કહ્યું હજાર રૂપીઆ ત્યારે બે ને કહે હજારના
 કાકા એમ કહી તેના હાથમાંથી કાગડો લઇ લેવો રજપુતે
 તેના ઉપર ક્રોધ કરી ગાજો દીધી કે મારો કાગડો લાવ બે ને
 ભાઈએ કહ્યું કે તારે રૂપીઆ લીધાથી કામ છે કે બીજું કાંઈ ?
 ચાલ તને રૂપીઆ ગણી આપીએ એમ કહી તેને ઘેર તેડી જઈ
 હજાર રૂપીઆ ગણી આપ્યા અને ઘણું સત્કાર કરી પોતાને ત્યા
 આઠ દીવસ સુધી રાખી તેની સારી બરમાલ કરી પછી જ્યારે
 તેને ધીરે ધીરે વાત પૂછી, ત્યારે રજપુતે કયુલ કર્યું કે મને મારી
 સ્ત્રીએ વેચવા મોકલ્યો છે બે ને ભાઈએ ઠરાવ કર્યો કે આપણે
 જમને એની સ્ત્રીના લક્ષણ જોવા. તેથી રજપુતે જ્યારે જવા માડ્યું
 ત્યારે પેલા જણે કહ્યું કે અમે તમારે ત્યાની અમારી ભાભીને
 જોવા આવીએ કે ? રજપુત બોલ્યો, અમારા કન્યભાગ્ય કયાથી કે
 અમારે ઘેર આપ પધારો ! પછી જગીયો રજપુત કીશોરસિંહની
 જોડે ચાલ્યો કેટલાએક દિવસે રજપુત કીશોરસિંહ પોતાને ગામ
 આવ્યો ત્યા દિવસ આશ્ચર્યાને ધડીક બાજી હતી તેથી જગીયે
 અટકાવ્યો કે આજ ઘેર જરાનું મુહુરત નથી, માટે આજની રાત
 સોરામા પડી રહ્યો અને કાલે જઈશું તે તેણે માન્ય કર્યું પહેલ
 રાત વીત્યા પછી જગીયો કડે હીડ, તારે ઘેર જઈએ પશુ તારે
 ધરમા જવાનું મુહુરત નથી માટે મને પેસવા દેજો, પછી કહ્યું
 ત્યારે તું અહર આવજો રજપુત કીશોરસિંહને બહાર લેતો રાખી
 જગીયાએ તેના ધરના કમાડની ફાટમાંથી જોયું તો બાવડી બેઝો
 કાંઈ પુરુષ મુત્યો દીઠો તે જોઈ તેણે એકદમ રજપુત કીશોરસિં

હને કહ્યું કે કમાડ ઉઘડા. રજપુતે સ્ત્રીને સાદ પાડ્યો કે તેના પેટમા ધામકો પડ્યો કે હાય ! હાય ! હવે એ આગ્યો ને શુ કરવું વાણીઓ પીંપળાના પત્રની પેઠે ઘુઝવા લાગ્યો ને બોલ્યો કે મે તને નહોતું કહ્યું કે તું મને વચર મોતે મારીશ રજપુતાણી કુસુમસુદરી કહે હવે શીઝર કરીશ નહીં એમ કહી તેને એક કાઠીની અદર ઉતારી દીધો તે જગીયાએ નીકું પછી સ્ત્રીએ ખારણુ ઉઘડ્યું એટલે તેનો ધણી અદર આગ્યો તેની ખડકીમા ફાટી દુટલી ખાટલી હતી તે નાખીને જગીયા ખારણુ વચ્ચેવચ પડ્યો ને કહ્યું કે ભાઈ હું તો અહીંજ રહીશ રજપુતાણી કુસુમસુદરીએ પુછ્યું કે આ કોણ છે ? રજપુતે કહ્યું મારો મીત્ર છે સ્ત્રીએ કહ્યું કે તમારો મીત્ર છે ત્યારે માહે બોનાવો, પણ તે જાયો નહીં રજપુત કીશોરમિહ ઉઘ્યો પછી નગરજેઠના ઝોકરાને કાઠરા મારે સ્ત્રીએ ધણી ફાફા માર્યા પણ જગીયા ઝંઘેરીનો ખાટનો વચમા હોવાથી તેનું કાષ્ટ ચાલુ નહિ તેણે ધણીએ વડોએ ડાઘીત કરતા માડ્યા કે જો ને જરી જાય તો તેને હું કસાડી મુકું પણ જ ગીયો તો આખી રાત ખાટલામા મેલી રહ્યો જનારે જપરે ઓ જોવા આવે ત્યારે પોતે રામ ! રામ ! એતા શબ્દ મહોડેથી બોલતો એમ આખી રાત બને જણ્યા ઉઘ્યા નહિ ને સતાર થયું ખીજે દીવસે સ્ત્રીએ તેને ખાવાનું પુછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે મારે તો ખાતું હરામ છે, એમ ત્રણે દીવસ સુરી અપવામ કરી પડી રહ્યો આખરે તેણે જાણ્યું કે અહીંયા મને ત્રણ દિવસ થયા ને આમ હું સાત દીવસ પડી રહીશ પણ પેતાને રજપુતનું પાણી ખપતું હશે કે નહિ, તેથી તે માહે ને માહે મરી જશે તો પણ તે કહાડનાર નથી તેથી તે પેચ કરી જવાને તૈયાર થયો અને

રજપુત કીશોરસિંહને કહ્યું કે ભાઈ ! આજ હું રજા લઉં છું
 માટે કાંઈ મને તારી માદ દાખલ ચીજ આપ આખા ધરમાં
 જુત જુસકા મારે અને હતુમાન હડીઓ કાઢે તેમ હતું તે જાણી
 રજપુતને કહ્યું કે એવી મારી પાસે શી ચીજ છે કે તને આપુ, હું
 કાંઈ એવો પૈમાદાગ નથી કે તારા લાયક મારી પાસે કાંઈ હોય
 માટે હું મરીબના ધ મા આચર કુચરમાથી જે પસંદ કરે તે
 આપુ જગીયો કહે કે હું માગુ તે આપે એવું વચન આપ
 એટલે રજપુતે વચન આપ્યું, તેણે કહ્યું કે તારા ધરમા જે પેલી
 કાઠી છે તે તું મને આપ. રજપુત કીશોરસિંહ હસી બોલ્યો
 એમા શી વીસાત છે તે તમે માગી જગીયો કહે અમારા ગા
 મમા એવો ઘાટ થતા નથી માટે જો હું મારા ગામમા લઈ જ
 ઉ તો મારા ભાઈબધો વગેરે જોવા આવે ને ખુશી થાય તેની
 આપે તો એ આવ રજપુતે કહ્યું આપની મનુ હોય તો બેના
 શઠ લઈ જાઓ જગીયો કહે ત્યારે તું તેને બહાર કાઢવાને મનુર
 ને લેઈ આવ તે સાબળી રજપુત કીશોરસિંહ મનુરને લેના ગ
 થો તે વખતે પેલીએ વિચાર કર્યો કે મુઓ એની ગયો છે,
 અને મારી પાછળ પડ્યો છે પણ હવે મનુરને લાગ્યો તેમણે
 કારીને બહાર કાઢા જગીએ કહ્યું શેડી તો કહાડી પણ મારૂ ગા
 મ ધાણુ દુર પડ્યું તેથી ત્યાં સુધી શી રીતે લઈ જવાય માટે
 એક ગાડું જોઈએ તે સાબળી રજપુત ગાડું લેવા ગયે તો પણ
 આડી કાંઈ બોલતી નથી ને તમામો જોઈ કરે ને રજપુત
 ગાડું લાગ્યો એટલે જગીએ કહ્યું કે કારી રજે ને મારી ને જગી
 તેથી મગમા અચકાઈને ભાગી જાય માટે જો અચિમ પડી
 હોય તો મારૂ તેથી હવે તું છાણા લઈ આવ એમ કહી ને એક

રૂમીએ આવ્યો તે જમ રજપુત છાણું લેવા ગયો અને થોડી-
વારમા લાવી છાણુના મોટા મજ માથે. તે સજળાં છાણુ તેણે
કોઠીની આસપાસ ખડકવા માર્યા પ્રથમ હાથમર ખડકવા, તો
પછી સ્ત્રીએ જોયા કર્યું, ત્યારે તેણે રજપુત કાશીરસિ હને કહ્યું કે
માથ ! જ તારા ધરમા ધાસ હોય તો લાવ એટલે તેને સળગાવ
તે સાંભળી વાણીઆ ગુલાબચંદ્રાને માહે પેજાબ થઈ ગયે પછી
તેને તો ચોરની મા કોઠીમા પેસીને રડે એવું થયું તેણે એવો
નિશ્ચય કર્યો કે જો હું બોલીશ તો બતેની લાજ જશે માટે બળી
મરીશ તો ખેર ! રજપુતે ધાસનું પુળીયું ઉપરથી આણી આપ્યું
તે દેવતાથી સળગાવી કોઠીની આસપાસ ફરી તે કહેવા લાગ્યો કે
જો બાળુએ પવન આવે ત્યાંથી સળગાવું કે જલદી પાકી જાય
એ જોઈ સ્ત્રીને ધીરજ ન રહી, અને નિમ્ને જમણું કે હવે એને
બાળી નાખશે તો ફજેતી થશે તેથી લાજનીજ દોડીને તે નગરશેઠ
ફાફળશાને ત્યા ગઈ જળીયાને ફક્ત ખુડરાજ કરીને ઘી કેળા
પુજો ઝાલીને સળગાવવાનું બધ રાખ્યું

શેઠનો એકનો એક છોકરો ગુલાબચંદ્ર હતો તે ત્રણ દિવ
સથી જડતો ન હતો તેથી તેનો જીવ તો ઉડી ગયો હતો તેથી
પાસે આવી રજપુતાણી કુસુમસુદરીએ કહ્યું કે તમારા છોકરાને
મારી માથે છ માસની દોસ્તી હતી પછી મારો ધણી એકાએક
ગામથી આવ્યો તેથી મે તેને કોઠીમા સતાડી રાખ્યો છે પછી
મારા ધણી સાથે એક માણસ આવ્યો છે તે કોઠી બાળી નાખે
છે માટે તમે જો જલદીથી એ કોઠી વેચાતી લઈ લ્યો નહી તો
તમારો છોકરો બળી મરશે તે સાંભળી ફાફળશા શેઠના ટાટીયા

બીલા થઇ ગયા અને એકદમ પોતાની સાથે દરબાર વાણીઆ
 લઈ રજપુત કૌશાલસિંહના ઘર આગળ આબ્યા. એક પછી એક
 જાતીએ જાતી બીડીને મળ્યા ચાલેા આપણે ઘેર બહી જા માટે
 કિતરો છે, શુ નગરશેઠ ને મારે ઘેર ના કિતરો ને ખાત્તા શરીમને
 ઘેર કિતરો એ ઠીક કહેવાય મારે ત્યા આજનો દીવસ જમીને
 જાઓ. જગીએ કહ્યુ કે મારે તો આ જાહેરનુ પાણી પીવુ હરામ
 છે ને તે કાઠી પાસેથી કેમે કર્યો ખસતોજ નથી ત્યારે શેઠે
 કાઠી બાણી જોઇને પુછ્યુ આ તમે શુ કરો છો ? જગીએ કહ્યુ કે
 આવી કાઠીઓ અમારે ત્યા મતી નથી તેથી મારા દેશમા લઈ
 જવા વિચાર છે, પણ રસ્તામા વખતે ભાગી જાય માટે તેને
 પકાવુ છુ નગરશેઠ કહ્યુ એ તો હુ તમને નહી લઈ જવા દઉં
 જગીયો કહે કમ ? ત્યારે વાણીએકહ્યુ જો ભાઈ ! નગરશેઠ કહેવાઉં ને
 મારા ગામઆથી કાઠી લેઈ જવા દઉં તો મારે નીચુ જોવુ પડે
 અને અમને અપશુકન થાય જમીએ કહ્યુ કે આપનાર આપે છે
 ને લેનાર લે છે, તેમા તમારે શેનુ નીચુ જોવાનુ કે અપશુકન
 અશે ? નગરશેઠે કહ્યુ ના ભાઈ તેમ તો થવા દેનાર નથી વખતે
 પાચ રૂપાઆ કહો તો અવળા કરીએ, જગીએ કહ્યુ કે હુ તમારા
 રૂપાઆ ઉપર ખેસી રહ્યે નથી નગરશેઠે કહ્યુ કે ત્યારે તમે જો
 અમારી ના કહ્યા છતા લેઈ જશો જો અમે દરબારમા જાહેર ક
 રીશુ તે સાબળી જગીયાનો મીઝજ મયો અને ગુસ્સો કરી ખોલ્યો
 કે ફોફળશા શેઠે મારે તારી કે તારા દરબારની કોઇની પરવા
 નથી અત્યા દરબાર શુ કરવાનો છે ! તુ મને ઓળખતો ન હોય
 તો ઓળખજો કે હુ જિજ્ઞાસુ જગીયો છુ ત્યારે તો શેઠે ધીરા
 પડી કહ્યુ, કે તમે કહો તે આપીએ દશ કહોતો દશ પચીસ કહો

તો પચીસ ને સો કહો તો સો આપીએ જગીયો કહે આરે રૂ-
પીઆ જોઇતા નથી ચડતે ચડને ફાફાશા શેઠે પાંચ હજાર કર્યા
ત્યારે જગીયો કહે શેઠ દશહજાર કહો તો પણ નહી. ત્યારે કહે
કે સો દશહજાર જગીયો કહે ત્રીમ કહો તો પણ નહિ ફાફાશા
શેઠ જોલ્યો અમારે તમારે વાદ પડ્યો તો સો ચાલીસ હજાર
પણ તેણે માન્યુ નહી ત્યા લેક બેડ ચક્ર લોક શુ જાણે છે કે શેઠ
મોટા છે તેને વાદ પડી ગયો અને મમતે ચડયા છે એ પ્રમાણે
કાઠીની ખેચમખેચ ચાલતા આખરે ફાફાશા શેઠ લાખ રૂપીઆ
સુધી આવ્યો ત્યારે જગીયે કહ્યું કે હું તો મત્રા લાખ લેલશ્ય તે
અહીજ ગણી આગે તે પછી કાઠી લેલ જાગ્યો ફાફાશા શેઠે
ગુમાસ્તાને હુકમ કર્યો કે જા મદયા આ કુચી લાઇને રૂપીઆ ગાડો
ભરીને લાવ તે માલગી ગુમાસ્તો ગયો અને રૂપીઆ બંધ આવ્યો
નગરશેઠે રૂપીઆ ગણીને જગીયાને હવાલે કર્યો તેણે કોડો નેમને
હવાલે મરી ફાફાશા શેઠ જોડન ગયા પછી જગીયો રજપુતના ધ
રમા આવ્યો અને હવે મારી ગમેષ સાડ સીધુ સામાન લેવાને
રજપુત કીશોમિહને મોકલ્યો ને દરમ્યાન તેની સ્ત્રી કુસુમસુદર
રીને પુશ્યુ કેમ લાભીય હવે લાઇને બહાર કાઢ્યો રજપુ
તાણી હાથ જોડીને બોલી —

બાધી મુડા લાખ લે ઉઘાડી વા ખાય,

કાગા મુલ હજારકા તો કાડી લાખ સવાય

તમે મારી વાળી ગાળી તા તમને કાવ્યો થયો, મને જગી
કરી હાત ને તમાગે હાથમ ઈ આવત નહી અને હું પરણ
મ રી નાંકળી ગઈ હાત જગાનાંમે નર જગી વખત નેમારી પ
ન્યામ હજાર રજપુત કીશોમિહને આપી તેનું દારિદ્ર દુર કર્ક
અત ત પછી કુસુમસુદર ગાતો કુટેવ છોડી દીવી

વારતા ૧૬ મી.

જહાંદારશાહ અને હુરમ નુરજહાં

૩૩૭૫૨૬૬૬

મેગલ કુળમા ઉત્પન્ન થએલા જહાંદારશાહ બાદશાહ આગળ દીલ્હીમા રાજ્ય કરતો હતો, તે કેળવણી પામેલો, ન્યાયી અને એવો ઉદાર દીલનો હતો કે તે વખતમા આખા હિંદુસ્તાનમા એના જેવો બીજો કોઈ રાજા ન હતો, ઉંચા કુળની રજપુતાણીઓ અને બેગમોથી તેનું જનાનખાનું દીપી રહેતું હતું તેને એક પાટણની રજપુતાણી પ્રાણીથી પણ પ્યારી હતી રાજ્ય સ બધી કામથી ફારગત થઈ તે હુરમની પાસે જતો ત્યાં તે પોતાની પ્રિયા સાથે હાસ્યવિનોદ ને સ્વરાગ્યાજમા મગ્ન થઈ રહેતો ત્યાં દારની પ્યાલીની ઘટમાળ, મનની તલબ ને અરહેખડેનું યુદ્ધ ચાલતું, ખરી રજપુતાણી હુરમ હારી તથા પ્રેમ યુદ્ધમા ધાયલ થઈને બાદશાહ તેની ગાદમા પ્રેમમય પોદાની પેઠે અહરનીશ આરામ કરતો અને આખા રાજ્યમા હુરમ જેવું તેને બીજું કોઈ વહાલું નહોતું બ્યારે તે તેને પોતાની ગાદમા લઈને અમાશીમા બેસતો ત્યારે બાજ ચદ્ર હશે એમ જુઘીને ચદ્રમુખી હુરમના સામું ધણા લોકો જોતા આ પ્રમાણે મોજશોખ ને એક્ષઆરામમાં તલ્લીન બાદશાહ હુરમના પ્રેમની વાતોમાં એવો લુબ્ધ થઈ ગયો કે હુરમ વીના તેનાથી ક્ષણ પણ રહી શકાય નહીં, એટલે રાજ્યકામ અને કચેરીમાંથી તેનું દીલ ઉઠી જવા લાગ્યું પણ દેવની મતિને કોઈ કળી શકતું નથી, કુદરતી નિયમથી હુરમ

ખીમાર થઇ ને રાગે તેને ફેરી, બહુબલ પ્રયત્ન અને હિપાયો કર્યા
જતા પણ અ તે તેણે સ્વર્ગવાસ કીધો.

કુરમ નુરજહાં રૂપનું રમકડું અને હાથમાં હાર, તેના મરી
જવાથી જહાદારશાહને દુઃખ થયું તેમા નવાઇજ નહી, તે દીવ-
સથીજ બાદશાહ વરમાથી બહાર નીકળ્યો જ નહી અને રાત્રી
કાર્યમાથી ચીત્ત હિંચી એકાંતવાસમા ખેડો, એમ એક મહીના
થયો, બે માર અને છ મહીના થયા ત્યારે રાષ્ટ્રવતને પણ શોક
પાળવો પડ્યો, કોઇ ઠેકાણે લમ કે એવી શુભ ક્રિયા થતીજ નહી
અને ભાટ, ચારણો, બ્રાહ્મણો, તેમજ બદીજન બુખે મગવા લાગ્યા,
મર્વે જગોએ અધાધુની ચાલવા લાગી.

પ્રધાને બાદશાહની દીલમીરી કાઢી નાંખવાને ધણા પ્રયત્ન
કીધા પણ કાંઈ વળ્યું નહી અને બાદશાહે કોઇ તેને શોક મુકા
વવાની વાત કરે તેને તોપને ગોળે હિંચી મેનવાનો તેમ વીધો
આખરે બાદશાહને એકનો એક શાહજાદો હતો તે દરરોજ પો-
તાના પિતા જહાદારશાહ પાસે સલામ જરવા જતો હતો, તેને
એક દીવસ પાસે બોલાવી પ્રધાને મમજાવ્યું કે બાદશાહ ગોડ
મુક્તા નથી તેથી ગજમા અધેર ફગી વળે છે, માટે જી તુ માર
નામ ન દે ને હું શીખતું તેમ કરે તો કાંઈ ઇલાજ થાય શાહ
જાએ વચન આપ્યું જો માર શીર હિંચાવશે તો પણ તમાર
નામ કહીશ નહી, એટલે પ્રધાને શીખાવ્યું કે કાલે સવારે તુ જાય
ત્યારે બે હાથ જોડીને કહે જે કે જહાપનાહ ! મારી એક અરજ
છે (વચન લઈને કહે જે) એક વખત સ્વારી ચઢીને શહેરમા ફરો
કે રાષ્ટ્રવતને શોક મય બીજે દીવસે શાહજાદો બાદશાહ પાસે
ગયો અને લાગ જોઇ બોલ્યો, જહાપનાહ ! એક અરજ છે

બાદશાહે પુછ્યું ચારા પ્યારા દરબદ કહે કે હું તારી મુસદ્દા
કાઠિયા કરે, આ રાજ્ય તારા છે બાદશાહના મનમાં એમ હતું
કે કોઈ પૈસા કે જ્ઞાન અલદાર કે પ્રસાદ જોઈતું હશે તો આપુ
રાજ્ય એવુંજ છે એ માગીને શું આગવાતો છે ? બાદશાહનું વ-
ચન સ્પષ્ટ તે બોલ્યો, આપ બહાર નીકળતા નથી તેથી ગામ
અધેરી નગરી જેવું થઈ પડ્યું છે, માગણ આગી જુએ મરે છે.
આટે વધારે નહીં તો એક વખત બહાર નીકળી સ્વારીએ ચઢીને
દરબાર બેસો બાદશાહ ગુસ્સે થઈને બોલ્યો. બેઠા તને કાંઈએ
શીખવીને મોકલ્યો છે તેને હું તોપને ગોળે ઉડાડું શાહજાદો કહે
જે બાપા ! જોઈએ તો મને ઉડાડો, એ તો મારી અરજ છે
ના મુજો તો તમારું વચન ગયું ત્યારે બાદશાહે નાપુશીથી ક-
બુલ કર્યું અને આઠ દીવસ પછી નાપુશીથી સ્વારી ચઢાવી તે
જેવાને સહેરનું તમામ માણસ બેસ્યું થયું, ત્યાં એક ઊગમણા
દરવાજા ઉપરના સીપાઈ કરસીદની છોકરી ઉછરતી જુવાનીએ
પહોંચેની તેના ધરતી અગાડી આનીને જોવા ઉભી છે, ત્યાં બાદ-
શાહનો હાથી આવ્યો જહાંદારે તેના સામું જોયું તો જાણે પો-
તાની મરી ગયેલી દુરમ જીવતી થઈને આવી હોય એવું સ્વરૂપ
લાગ્યું બાદશાહે બેલાન થઈ વજરને કહ્યું જે અંખે દુરમ આઈ
વજરે કહ્યું બાદશાહ સલામત અહીં હવે દુરમ કયાથી હોય, એ
તો કાંઈ ગરીબ માણસની છોકરી છે પણ તેની પ્રટીડી જખી
બાદશાહના હૃદયમાં કોરાઈ ગઈ

રસીલા વાચનાર ! કન્જુસિદ બીચારો મીસકીન સીપાઈ
હતો, તેને રહેવાને માત્ર એક નાની સરખી ઓરડી જુગ સા-
માન પોતાની બી ને અમુક છોકરી થીવામ તેની ખીજ મીલ-

જા કાંઈ ન હતી. આપડી બાળાની વય તેર વર્ષની હતી, આપને બેટી બને એક ઓરડામાં સુઈ રહેતા હતા બાદશાહ કરજીસિંહને બોલાવી તેની ઓકરીનું માથું કર્તુ વજરે આડે આ સમગ્રવ્યો કે ઓકરી શાહજાદાને લાલક છે બાદશાહને લાગ નથી તે ન માનતા લમ મુકરર કરીને કરજીસિંહને રાત્રી વિદાય કર્યો કરજીસિંહ ને તેની સ્ત્રી સુતા સુતા લમની વાતો કે છે તે પુત્રી પત્ની બીજાના પર પડીને સાબળ છે ત્યારે હરખથી તે રૂવે રૂવા ઉભા થઈ કામાતુર થઈ જાય છે

પત્રીની સાથે તેના આપની પણ્ય દશા ફરી અને તેજ દહા તેને અમીર બનાવી એક પાલગાનો રસાલાદાર બનાવ્યો ત્યાં તો સગા વહાલા ને બીજા લોકો જે જે એની તરફ કાંઈ જોત નહોતા તે આજે આઠ કાલે દશ, એમ મળવા આવવા લાગ્ય તેઓ કહેવા લાગ્યા જે ભાઈ અમને જુનતો નહીં અમે તો તા દુ બના ભાગીયા હતા તેથી સુખના સમે હવે જુલ્લી જઈશ ના પડી બાદશાહ તેની પુત્રી સાથે પરણ્યો અને પત્ની જનાનખ નામાં રહેવા લાગી આણી તરફ પત્નીના સૌદર્યને ઢોકે તેવી એ જુવાન હતી કેમકે તે બાદશાહના શાહજાદા પર આજીક પડી હતી

એક દિવસ શાહજાદો દરબાર રમતો રમતો પત્નીના રહેલ પાસે ગયો. ત્યાં રમતા હાથમાંથી દડો છુટીને તેણીના રહેલમાં પડ્યો. રાણી પત્નીએ અપ લાઇ લીધો ને પગ નીચે દમા દીધો ફાવવાળા બીજા જ્યારે લેવા ગયા ત્યારે તેમને ધમકા કહાડ્યા કે જાઓ તમારા શાહજાદાને મોકલો તો આપુ, ઓકર ઓએ તે શાહજાદાને કહ્યું કે તારી મા અમને દડો આપતી નથી તે તું જાહેને લાવ શાહજાદો લેવા ગયો તો પત્નીએ પોતા

જુરી મતલબ સાધવા સારે શાહનશાને પકડીને દીવાનખાનામાં લઈ મહા ત્યારે શાહનશાએ અત્યાચારની સાથે કહ્યું કે મા મને દોઢા આપ એટલામા તો તે શાહનશાને વળગી પડી બે ચાર ચુબન લેઈ ખોલી કે મારા ખાલા વહાલા તું મને ચુબન કર ને છાતી સ-સી દાખી ભોગવ તારા વગર મારાથી રહેવાતું નથી શાહનશા કહે અરે ! તું મારી મા ! તે મારાથી કેમ ભોગવાય ? રાણી તેને કામના આવેશમા છાતી સરસો, દાખીને ખોલી કે મા તો જે હશે તે હશે, હું તો તારી માથુક અને તું મારો આશક માટે લે આ ગાનપર ચુબન ! શાહનશા કહે મને છોડી દે, હું ખીલું છું એવે મીઠે તે હાથમાંથી ઝટ છુટીને બહાર નાઠો તે નાઠો ફરી મહેલ સામું જોયું નહીં

વાચનાર ! દુષ્ટ પત્નીએ એક તકેટ ગચ્ચુ તેણે માજે પોતાના મહેલમા દીવા ન પ્રકટવાનો હુકમ કર્યો પોતે એકાદ તુટી મુટી ખાટલી નાખીને એમને એમજ ખેંસી રહી, પછી જ્યારે ખાદશાહ આવ્યો ત્યારે તેની સાથે ખોલી નહીં સ્ત્રીના ચરિત્ર અપાર છે વળી સ્ત્રીને વશ કોણું નથી ! ખાદશાહ પોતાની વહાલી હુરમને રીસાયેલી જોઈને ખિન્ન થયો, તેમા તેનો વાક નહોતો ને તો પ્રેમી હતો પ્રેમીને માથુકની ઉદામી સહજ કાળજી કોરે છે તે તેણીને મનાવવા લાગ્યો તેણીને કાલાવાલા કરના લાગ્યો જહામીર જે મોટો ભરતખડનો ખાદશાહ તે પેલી મુરીબરની ખુબસુરત કાન્તિ સન્મુખ ચાકરની માફક ઉભો રહ્યો ! મહા પ્રયત્ન અને ધણી આજીજીથી પેત્રી પત્નીએ જાણે દુનિયાનું સત્ય પોતાનામાજ હેમની તેમ પોતાની કુચાવ ઢાકીને શાહનશાને દોષિત કરવા કહ્યું કે કુવરે મારાપર બલજોરી કરી પોતાની સ્ત્રીના

વૃક્ષ

પર જીલમ કેમ સંખી રહેવાય તેમ પોતાનું એકનું એક ફરજદ તેને સખત સિદ્ધા કેમ થાય । હજુ તે એવા વિચારમાં છે, તેવામાં રાણીએ મેણે માર્યું જે તમે નામરદા છો તે અમને તમારા છોકરા માટે પરણી લાગ્યા છો । આજ હમ્મરે આખરે રાખી પણ તમારા જેવા અમારા ધણી હોય ત્યારે તો કાલે સિપાઈઓ પાસે ખેચી લઈ જઈ અગડાવશે, જ્યારે ખેવકુદ બાદશાહે શાહજાદાને ફાંસીની શીક્ષા કરવાનું કબુલ કર્યું ત્યારે પત્ની મનાઈ અને તેઓ પ્રથમની પેઠે હારથનમની મોજમજનની સીમા પેલી ઢોળી પત્ની જે થોડી વખત કૃતીમ શોકમાં ડુબી હતી તે કેમ રાખી શકે ? હવે જ્યારે શાહજાદો રાણીથી મહામહેનતે નાશીને આવ્યો ત્યારે પોતાના મોતની છોકરાઓથી વખુટો પડ્યો તેથી અને તેની મા પત્નીએ બળાતકાર કયો તેથી ટીલગીર થઈને થોડે દુઃ એક મુસાફરખાનુ હતું ત્યાં જઈને થએલી બીનાપર વિચાર કરતો સ્તબ્ધ થઈને બેઠો, ત્યાં આગળ અચાનક નળુમી (જોશી) આવી ચઢ્યો તેની પાસે કેટલાએક લોક નસીમ જેવરાવતા હતા ત્યાં જઈને શાહજાદો બેઠો ત્યાં બે ચાર મશ્કરા લોક બોલ્યા કે આ છોકરા વિષે નળુમ નાખ નળુમીએ નળુમ નાખી જશું જે આ છોકરાને કાલે ફાંસી દેવાનો છે આ માલગી સઘ જાને તેના ઉપર અનાસ્થા થઈને કહેવા લાગ્યા જે ગપ્પીદાસ ગપ્પુ ઠોકે જાય છે તે આ ગજપુત્ર આખા રાજપતો ધણી તેને ફાંસીએ ચઢાવનાર કોણ છે । માટે તું જુડો છે, એમ કહી તેને લાઠી મુક્યો લોકો તેને જુડો માનવા લાગ્યા પણ શાહજાદાના મનમાં તે વાત ખટકી

ખરેખર બીજો દીવસે કાંઈ પુછપરછ કર્યા શીવાય મારાને

ખોલાખી શાહજાદને ફક્ત દેવાને હવાલે કર્યો તેઓ તેમ અરજા નહી કરનારે લખ ગયા, ત્યા ત્રાહિંગાહે ખોલાતુ લોકાનું કંક મલ્યુ, વજરની ગાડી સામી મેસ્થી આવે છે, તેણે લોકાનું ટોળું અને વચ્ચે શાહજાદને જોઈને પુછ્યુ—અરે આ શુ ! દીલ્હીમા કુતરાને પણ મારી શકતુ નથી તો આ શાહજાદને કાણ મરાવે છે ? તે સાબળી બાદશાહનો સવિસ્તાર હુકમ કહી મલગાગ્યો. વજરે કહ્યુ બાદશાહ ગાડો થયો હશે છોડ શાહજાદને હુ લખ જાઉં છુ ત્યારે ઢેડો આગળ આવીને બોલ્યો મારો હક રહી જાય છે, વજર કહે લે, એમ કહી શાહજાદના કપડા ઉતરાવી ઢેડાને આપી દીધાં ને તેને પોતાને ઘેર લખ ગયો ત્યા તેને નવરાવી ધોવરાવી નવો પોશાક પહેરાવી સાથે લખને કચેરીમા ગયો, બાદશાહને સલામ કરી બાદશાહે પુછ્યુ, હે વજર ! જે દુષ્ટ પોતાની માની જોડે જમરાખ વાપરી તેને તુ ઉગારી કેમ લાગ્યો ! વજરે કહ્યુ બાદશાહ સવામન વાત બોલી છે, શાહ જાદો એવો હોય નહી, ને રાણીને ફક્ત દેવી જોઈએ બાદશાહ કહે જે પોતે રાણીએ અને કચુ છે ત્યારે વજર કહે બાદશાહ જ્યા મરદ સ્ત્રી અને એક મરદ છે, તે મરદ ઉપરે કાષ આગ લગાવે ત્યારે તે મરદની ચોગ્યતાથી તપાસ કરી સ્ત્રીનું માનવું સ્ત્રી ખેવકા, નિર્દય અને ઢોમી તે લડોકમા સતી થાય અને લડોકમા વડી જાય છે હુ વાત કહુ તે સાબળો, પછી ફરીયાદ કરે.

કોઈ એક બાદશાહને એકની એક ઊંઝરી હતી તે સુદર ને નવચોક્કન હતી, પણ તે પરણવાને ના કહેતી તેણે બાળપણથીજ ફકીની લીધી હતી. સદા તે એક દારીની સાથે જઠાર ફર્યા કરે, મસીદ વજેરમાં પડી રહે ને પોતાની દેહને દમે તેને

વાસ્તે શહેરની બહાર ખાગ હતો તેમા એક દિવસ તે સુવાને ગઇ,
 ત્યા તે પુણપસેજમા ધસધસ'ટ હિથી ગઇ તે વખતે તેને સ્વપ્ન
 આગ્યુ તેજ વખતે તેણે કોઇ ચારને ભોગ આપ્યો આપ્તીગમ
 તેને સ્વપ્ન પુરૂ થયુ તે વખત પેલીગમ અચાનક તેના સ્નનની
 ડીટી ઉપર એક ભમરે ડસ દીધો કે લોહીની ધાર વહેવા લાગી
 ને સ્વપ્ન પુરૂ થયુ તે સ્વત જગી ઉઠી ને દાસીને બોલાવી તે
 ચારનુ વચ્ચન કરી કહેવા લાગી ખાપ મારો ચાર કયા નાઠો
 તેને લાવ દાસી-બહેન તુ ગાડી થઇ છે કે શુ ? વાડીમા તો તુ
 ને હુ ખ-ને એકલા છીએ ત્યા ચાર શો ને વાત શી ? શાહજાદો
 તો ઝુરવા લાગી તેને એક વાતની સુજ પડે નહી સવારમા
 દાસી તેને સાથે લઇને શહેરમા ગઇ તેવામા દીવાનનો ડોકરો
 વરસ અઢારેડની ઉમરનો હતો પણ નખળો સ્થિતિનો હતો તેના
 ખાપદાદ આગળ દીવાનગીરીપર હતા પણ પછીથી બેએક પહે
 ડીથી નોકરીથી ખરતરક હતો ને દરરોજ નોકરીની આશાએ
 કચેરીમા સલામ ભરવા આવતો હતો, ત્યારે તેને દીઠો કે શાહ-
 જાદીનુ મન ચમક્યુ ને સ્વપ્નમા આવેલો આશક આજ છે એમ
 તેને ભાસ્યુ તે દાસીને કહેવા લાગી-દાસી ! દાસી ! આ રહ્યો
 મારો ચાર એને તુ ગમે તેમ કરી મારી પાસે લેઇ આવ, હુ
 નને ખુશી કરીશ તે સાભળો દામી તેની પછવાડે ગઇ પણ પેલો
 તો ઘોડા ઉપર બેઠેલો તેથી આગળ નીકળી ગયો અને દાસી પ-
 છવાડે રહી ગઇ તેણે દીવાનના ડોકરાને ઘોડેથી ઉતરી ધરમા
 જતા દીઠો પણ અદર ગયો તેવુજ ખારણુ અટકાવી દીધુ ત્યારે
 દાસીએ પાનની પીચકારીથી ધરને નીશાની કરી પાછી વળી કુ-
 વરી પાસે આવી કે ખાઇ ? એ તો ધરમા પેસી ગયે ત્યારે

શાહજીએ પુછ્યું જે કઈ એણી રાખી છે? દારી કહે હા. પછી શાહજીને પોતાની સાથે લઇ તેના ઘર આગળ મ્હ તે તેણે કમાડ વાસેલું જોયું તેમણે કમાડ ધણી ઠોક્યા પણ જવાળ આપ્યો નહી, ત્યારે ત્યાજ થોડ્યા એવામા કોઇ દળનારી દળણુ આપવા માંહી ગયેલી તે દરવાજો ઉઘાડી મહાર નીકળી તે લાગ જોઇને શાહજી અદર પેડી ને દારી બહાર રહી ત્યારે વાણીઓ કચેરીમાંથી આવીને એશરીના પડીયા ઉપર બેઠા દાતણુ કરે છે તેણે ચડપ ઉસા થઇ શાહજીનો સત્કાર કર્યો ને બોલ્યો ધણી ચાકરને ઘેર કર્યાં ' તે માળણી શાહજીએ તરતજ તેનો હાથ પકડ્યો ને કહ્યું હું તારા ઉપર શીમા (આશક) છું વાણીઆલાઇ મીકણુ એટલે નાના કહેવા લાગ્યો કે તમે તો અમારા ભાવતર જેવા, શાહજી બોલી કે પીટ્યા, ' હું આવી છું રગ રમવાને તે પાછી જનાર નથી માટે જો તું મારૂં મન મનાવી મને નહીં ભોગવે તો તારૂં માથું કપાતીશ વાણીઆની સ્ત્રી ચતુર હતી તે બોલી જે એમા શું છે, ' જાઓ જે થનાર હશે તે મશે પણ શોખ તો કરી દ્યો પછી વાણીઓ શાહજીનો હાથ પકડી ઉપર લઇ ગયો, તે વખતે વાણીઅણુ બોલી બેન રગ રમવા આરી છે તો આવો અપશુકતીયાળ પોશાક કેવો ' એમ કહી પોતાની પેટીમાંથી જરીયાનના તરેહવાર પોશાક તથા હીરા મોતીના વરેણા પહેરાવીને તેને ખુબ શણગારીને બેને સ્થાનગૃહમા મોકલ્યા, તેમણે ત્યાં ખાઈ પી આગી રાત એશઆરામ તથા રગભોગમાં ગુજરી એમ તે બે ચાર દીવસ સુધી રહી ત્યાં સુધી શાહજીનો કોઈએ લાવ પુછ્યો નહી, કેમકે એવી રીતે તે ધણીવાર બાગમા કે મસીદમા પડી રહેતી, પણ પાચ

સમત દીવસ થયા ત્યારે પુછપરછ થવા લાગી કે શાહજાદી ક્યાં ગઈ ? વાણીઓ રોજ સવારમા કચેરીમા જતો હતો તો આ અર્થ સાંભળે અને જે વાત થાય તે પોતાની જાતે કહેતો. પણ તે મજબુકારે નહીં આઠ દશ દીવસ થયા એટલે પછી કચેરીમા રાજા બોલ્યો કે પાસેના ગામથી નજીમી બોલાવો તે વાણીઆએ સાંભળ્યું ને ઘેર જઈ જાતે કયું, કે હવે તો સપડાઈ જઈશું, કેમકે આદશાહ કાલે નજીમી બોલાવનાર છે એટલે પછી આપણુ તો આવી ગયું, વાણીઆણુ કહે શીકર નહીં તેનો હું ઇત્તાજ કરીશ રાજાને નજીમીને બોલાવના બેચાર દીવસ ચીતી ગયા વાણીયાના ચોડમા પ્રથમ વખતનું એક હોજ હવે એ વાણીઆએ કાઠી ન ખાવી સાફ કરી પાણી ભરાવ્યું પછી એક હોડી વેચાતી મગાવી અને હોજમા તરતી મુકાવી અને ચારે બાજુએ એટલે એક બાજુ મક્કા, બીજી બાજુ દારૂકા, ત્રીજી બાજુએ કલકત્તા અને ચોથી બાજુએ મુમઇની એમ ચારે શહેરની તરવીરો મુકાવી અને પેલી હોડીમા શાહજાદીને બેસાડી તેના હાથમા હસેતું આપીને કહ્યું કે હોડી ચારે બાજુએ વડીએ વડીએ ફરતી રાખ અહિં શાહજાદી હોડીમા ફરે છે અને પણે કચેરીમા પેલો નજીમી પ્રથમ નજીમી નાખી બોલ્યો જે બાઈ પાગી ઉપર છે આદશાહે પૂછ્યું ક્યા ? નજીમી બોલ્યો કે મુમઇ, દીવાન કહે છે જે કરવા જવાની હતી તે મઈ હશે પણ ગાડી કલ્યા વગર મઈ જો કહીને મઈ હોત તો ખજાનો આપી મોકલત, પા કવાક પછી હોડી મક્કાની જમી તરફ મઈ ને પણે નજીમ નાખી જોવડાવ્યું, એ મક્કા તરફ છે ત્યારે ખચીત કહેવા લાગ્યા જે મઈ બાહ થોડીવાર પછી હોડી ફેરવીને પણે વળી ફરીને નજીમ નાખ્યો, ત્યારે નજીમી

મોટાએ કલકતાપર છે ત્યારે કાંઈક શક પડ્યો તેથી કહે ફરી નાંચો. મોટીવાર નબળાંએ કહ્યું કે દારકા તરફ છે તે સાબળી બધા હજાવા લાગ્યા ને તેની ઉપરથી વિશ્વાસ ઉડી ગયો અને તેને ખાડામાં ખપાવી હાકી કાઢ્યો. પછી તો બાદશાહે તેની બધા બધી શોધ કરવા માડી, પોતે એક બીકુ ફેરવ્યું કે જે મારી શાહમદીને ખોળી આપે તેને મોટું ધનામ આપીશ ને બીકુ તેના કાટવાળે ઝડપ્યું, અને શાહમદીની તપાસ કરવાને નીકળ્યો. એ ચાર દીવસ અહીંતહીં ફર્યા પછી તે પેલા વાણીઆની ગલી આગળ આવ્યો, તે ગલીને નાકે એક તબોળીઆઈ રહેતા હતા તે ત્રણ ચતુર હતા, તેમણે આની નેત્રચીકીતસા જોઈ પુછ્યું કે કેમ ફેરા મારો છો ? કાટવાલે વાત નિવેદન કરી ત્યારે તબોળી કહે અમે ખતાવીએ તો શું આપરો કાટવાળા કહે પાચસો રૂપીઆ આપુ તબોળી કહે તે પહેલા આપો તો ખતાવીએ પછી તમને કયા પુછવા આવીએ તમે અમલદાર પડ્યા ? તે કાટવાલે કહ્યુંલ ક્યું ત્યારે એક ભાઈ માથે આવ્યો ને રૂપીઆ ગણી આપ્યા એટલે તેણે ખતાવ્યું કે પેલું માતમુ વર છે તેમા છે કાટવાળ, થોડો વાળીને આણીઆના ઘર તરફ આવ્યો ત્યાં તેની સ્ત્રી ચ સ્ત્રીવ કરી નેણ મારતી અડવા સજ્જદ બોલી મોહ ઉપજવી કહેવા લાગી જે હ—હ મુવો મારી ઉપર સોક લઇને પડ્યો છે, માટે આવો તમે આવો આપણે સાથે રહીએ કે પીટ્યો જલદી કેકાણે આવે વાણીઆણુ પણુ ટકારા જેવી હતી, તેના હાવભાવ અને ચાળા સજ્જકા જોઈ કાટવાળા લલચાયો તે અદર ગયો એટલે વાણીઆણે તેના હાથમાંથી થોડો લઇને બાંધ્યો અને તેના હાથ પકડી એક ચોરડા બાણી આગળી કરીને બોલી કે પણ એકા છે,

તમે અદર જાઓ હું આવું તો મને મારશે. પેલો અર્થોક દુર
 ગયો કે નીચે ખાડો ખોદી ઉપર પાડીલું મેલ્યું હતું તે ખેતી લીધું
 કે કોટવાળ અદર કેદ થયો આશ્ચર્ય પાંચ સાત દીવસ થયા પણ
 કોટવાળ ક્યા-કોટવાળા ક્યા ? ને બાદશાહે વિચાર્યું કે જ્યાં છે
 ત્યાં જોણે શાહજાદી રાખી છે તેણે કોટવાળને કેદ કર્યો છે એ-
 ટલે હુકમ કર્યો તેથી દીવાન શોધવા નીકળ્યો, પણ બે ત્રણ
 દીવસ રખડતો રખડતો તબોળીની દુકાને આવ્યો તેને 'પણ ત-
 બોળીએ વધારે ખખેરીને સ્થાનક બતાવ્યું એટલે તે ત્યાં ગયો
 ત્યારે વાણીએણે તેને પણ હાવભાર અને ગ્રેમી વચનોથી ફસારી
 બીજા ખાડામાં કેદ કર્યો એથે દિવસ હજુરીઓ તપાસ કરવાને
 નીકળ્યા તેની પણ તેજ દશા થઈ, પછી રાત્રી પડે શોધ કરવા
 નીકળ્યો અને આખા ઘણી ખુનસ વરસી રહી અને તે તબો-
 ળીએ મુકામ મતાવ્યું કે ત્યાં આવ્યો વાણીએણે પહેલેથી રાજાના
 સાક એક સરસ ચોરડો શણગારી તેમાં ગાદી તકીયા પાથરી
 મેલ્યા હતા ત્યાં આગળ રાજાનો સરકાર કરી પોતે તેડી ગઈ
 પછી પોતે કંઈ કે હું બારણું વારી નાની બારીમાંથી તમને દેખાડું
 નહીં તો મને માર પડશે રાજાએ કંઈ ઠીક, પછી તેણે નાળું
 મારી બારી ખુદની રાખી અને શાહજાદી પાસે જઈ હતું, કે જ
 તારા પિતા આવ્યા છે તેમને તું કરગરી પગે પડી સાવચેતી
 વાત કહે કે હું આશ્ચર્ય પડીને આવી છું, તેણે આનાકાતી કરી
 ત્યાં વાણીએણે બોલી ત્યારે થું તું માફ ગરીમનું નખોદ વાળવા
 આવી છે માટે જ બાદશાહને મળ મામાપને કહેતા સરમ રા-
 ખીએ નહીં તે મંજૂરી શાહજાદીએ જઈ કાલાવાલા કરી બા-
 પને વિનવી પગે પડીને કંઈ કે વાણીયાનો વાક નથી માટે મારી

આપો, બાદશાહને ક્યા આવી અને બોલ્યો કે જા માફ છે શાહજાદી કહે લખી આપો બાદશાહ કહે મારી મહેર તો હજુ-રીયા પાસે છે, તુ જાણે છે તે દસ્તાવેજ દીવાન લખે છે કુવરી કહે તેઓ પશુ અહી છે, પછી તેમને કાઢી હાજર કર્યા પછી દીવાને ખડીઓ, કલમ આપી દસ્તાવેજ કર્યા અને હજુરીયા પાસે મહેર કઢાવી માફીપત્ર વાણીયાના હાથમા આપ્યું પછી વાણીયણે બાદશાહને કહ્યું આપ હુરમેક અત્રે સાંજે મોકલી શાહજાદીને લઇ જશો તો વાત ક્યાઇ ફાટશે નહી તેમા આપ્યર છે. પછી બાદશાહ મહેલમા ગયો, અને સાંજે રાણી પાસે કુવરીને બોલાવી લઇ તેનું લગ્ન લઇ પગથાની આપવા નક્કી કર્યું માટે હે બાદશાહ ! તુ વિચાર કર કે, એ તો મ્હોરી શાહજાદી હતી તો પશુ તેણે એક વખત આવું તરકટ ઉઠાવ્યું, તો આ ગરીબ કમાલ હવકા કુળની છોકરી થુ નહી કરે ! માટે એવી બીના શીખવ્યાથી નિરપરાધી કુવરને મારવાની હિમ્મત તમે હરગીજ કરશો નહી શાહજાદો તદ્દન નિદોષ છે, અને રાણીજી ગુન્હેગાર છે

આથી બાદશાહને પોતાના અધટિત કૃત્યનો ખણો પસ્તાવો થયો અને આમા થુ હકીકત બની છે તે શાહજાદાને મોટથી જાણુવા ફરમાવ્યું, ત્યારે તે બોલ્યો -

માલિની છંદ.

નથિ નથિ નથિ સ્વપ્ને કુર સકલ્પ કીધો
 નથિ નથિ નીતિ રીતી ઉપરે પાય કીધો,
 દિલ કુ ખ અતિ થાયે તાત આ થુ કહો છો,
 કુજ નીતિ રીતી જાણી જેમ ક્યાંથી બહો છો ?

આ સંભળી સલાહ છક માઠ ગળ ને વજરે કહ્યું કે જ્યાં-
પત્રાહ આપ નામદારને પહેલાજ કહેલું કે મોટી વચ્ચે નકાની બ-
છરી સાથે લગ્ન કરશો તો ખત્તા ખાશે, બાદશાહે વજરનો ઉપ-
કાર માન્યો અને કહ્યું કે મારા શાહજાદાને તે બચાવ્યો છે પછી
બાદશાહે કુવરને નિર્દોશ ઠરાવીને કહ્યું કે—

માલીવી છંદ.

વચન સરવ સાચા પુત્રે પ્રિય તારા,
શ્રવણ્યુ સુગત કાચા કામથી પુત્ર મારા.
વગર સમજ આ મેં કર કુડો કરાવ્યો,
દિક્ષિપ નૃપતિ ભુલ્યો ભામીનિનો ભાભાવો

પછી બાદશાહે હુરમને કહાવ્યું કે ફરીને આવું તકંટ કરશે
તો તને તોપને મોઢે ઉડવીશ.

સમાપ્ત.

બહાર પડી ચુકી છે.

શ્રીઓને વાંચવા લાયક

અ તુ ર સું દ ર

ગુર્જર

ગરબાવળી.

વણાજ મુધારા વધારા સાથે

જેમા નવરાત્રીમા ગવાતા ચાલુ ગરબા, દાણુલીલા, મીમરી, ગુજરી, જસમા ઓઝણુનો ગરબો, સાવિત્રીનો ગરબો, ઓષવળના મહેશા, ચદ્રાવળીની સાખીઓ, રસિક ગરબીઓ વગેરે

લગ્નગીત—નાગર શ્રી સમાજ અને અન્ય સુધરેલા શ્રી સમાજમા ગરાત્તા જેવા કે, શિવ વિવાહ, દમયતી સ્વયંવર, સીતા સ્વયંવર, રામકૃષ્ણની જનોઈ તથા લગ્નના દરેક માગલિક અવસરે ગવાતા ગીતોનો સમાવેશ થાય છે કિંમત ૦-૧૨-૦

સોલ એજન્ટ

હરગોવિનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

૩૦૭૫, પાનકોર નાકા-અમદાવાદ.

જનસમાજમાં ખાસ વખણાયેલી

નવલકથાઓ

ગુર્જરી-મુબારકી શેઠાણી સચિત્ર ૨-૦-૦	
મિલન-મ દિર (સચિત્ર)	૨-૮-૦
કુસુદકુમારી (સચિત્ર)	૩-૦-૦
રતિસુદરી (સચિત્ર)	૨-૮-૦
રતનગદની રાણા (સચિત્ર)	૩-૦-૦
સરોજસુદરી-સુધરેલો જમાનો	૨-૮-૦
શ્રીઓની રગભૂમિ	૨-૮-૦
સ સાર શેત્ર જ ભાગ ૧ થી ૩	
દરેક ભાગની	૨-૦-૦
વસત વિહાર (અગ્નિનો ભ ડાર) ૨-૮-૦	
કર્મ-અન્વન યાને વિધવાની કર્મકથા ૧-૮-૦	
ભામિની કે ભૈરવી ?	૨-૮-૦
વિધિનું વિધાન (સચિત્ર)	૨-૮-૦
કુદન અને કુસુમ ભાગ ૧ થી ૮	
દરેક ભાગની	૧-૪-૦
સરસ્વતી (સામાજિક નવલ)	૧-૪-૦
વનવાસિની (ઐતિહાસીક)	૨-૦-૦
કુસુમલતા	૧-૮-૦
મહમ કે મધુરી	૨-૦-૦
કુસુમકુમારો	૧-૮-૦
માનવ રાયતાન	૨-૦-૦
પ્રેમચિન્નર કે ખુની ખજર ?	૨-૦-૦
સન્મિત્ર કે સયદાન ?	૧-૦-૦

મફત સ્વદેશ ઝરણાં મ ગાવનાગને મફત
મહાત્મા ગાંધીજીની જીવનરેખા
આલેખતો અદ્ભુત રામ

ચરોડાનો તપસ્વી.

આજેજ મ ગાવો આજેજ મ ગાવો

અપૂર્વ દેશભાવનાથી છલકાતા

સ્વદેશ ઝરણાં.

રાષ્ટ્રીય ગઝલોનો ભંડાર

મહાન દેશભક્તોના સુદર ચિત્રા સહિત

કિંમત ૦-૮-૦ પાંચેજ પુણ્ડ

જન્મી વૃથા આ જગતમા નવ દેશની મેરા કુડી
"આ હિન્દ મારો દેશ મારી માત, ' નવ મુખ ઉચરી
જેનો જનમ નવ દેશ'નું હૃદય પ્રેમે ભરે,
ઓ ઇશ્વર ! અમ આર્યના એવા જીવનને નુ કરે '
સ્વદેશ ઝરણાં

સોલ એજન્ટ

હરગોવિનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

૩૦૮૫, પાનકોર નાકા—અમદાવાદ

